

T.C.
AMASYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI

DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİ AMASYA MİLLETVEKİLLERİ
VE MECLİS FAALİYETLERİ

Yüksek Lisans Tezi

MELİSA AYŞE HANCI

AMASYA
Temmuz - 2025

T.C.
AMASYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI

DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİ AMASYA MİLLETVEKİLLERİ
VE MECLİS FAALİYETLERİ

Hazırlayan
Melisa Ayşe HANCI

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Mehmet EVSİLE

AMASYA- 2025

TEZ ONAY SAYFASI

Melisa Ayşe HANCI tarafından hazırlanan “DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİ AMASYA MİLLETVEKİLLERİ VE MECLİS FAALİYETLERİ” başlıklı çalışma aşağıdaki jüri tarafından .../.../..... tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oy birliği/oyçokluğu ile Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri

İmza

Danışman : Unvan İsim SOYİSİM

.....

Üye : Unvan İsim SOYİSİM

.....

Üye : Unvan İsim SOYİSİM

.....

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım. .../.../.....

.....
Sosyal Bilimler Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN SAYFASI

Tezimin içerdığı yenilik ve sonuçları başka bir yerden almadığımı ve bu tezi Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünden başka bir bilim kuruluşuna akademik gaye ve unvan almak amacıyla vermediğimi; tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada kullanılan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir, aksinin ortaya çıkması durumunda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

....../.../.....

Melisa Ayşe HANCI

İmza

ÖZET

DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİ AMASYA MİLLETVEKİLLERİ VE MECLİS FAALİYETLERİ

Melisa Ayşe HANCI

Amasya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Tarih Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans, Haziran/2025

Danışman: Prof. Dr. Mehmet EVSİLE

Bu tez Türkiye'nin çok partili siyasi yaşama geçtiği 1950-1960 yılları arasında Demokrat Parti iktidarında görev yapan Amasya milletvekillerinin Türkiye Büyük Millet Meclisindeki yasama faaliyetlerini kapsamlı bir biçimde incelemektedir. Demokrat Parti dönemi Türkiye Siyasi Tarihinde özellikle taşranın siyasette artan etkisinin ve yerel temsilin güçlendiği kritik bir dönem olarak değerlendirilmektedir. Bu süreçte özellikle küçük ve orta ölçekli şehirlerden seçilen milletvekilleri sadece kendi bölgelerinin yerel ihtiyaçlarını dile getirmekle kalmamış aynı zamanda ülke genelini ilgilendiren ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal meselelerin de Türkiye Büyük Millet Meclisine taşınmasında önemli roller üstlenmişlerdir. Bu durum yerel temsile verilen önemi gözler önüne sermektedir. Çalışma kapsamında Amasya milletvekillerinin biyografik geçmişleri, eğitim ve mesleki geçmişleri, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulundaki konuşmaları, sundukları kanun teklifleri ve verdikleri yazılı ve sözlü önergeleri analiz edilmiştir. Araştırma kapsamında ise Türkiye Büyük Millet Meclisi tutanakları, arşiv belgeleri ve ikincil kaynaklardan geniş ölçüde faydalanılmıştır. Kaynaklar üzerinden elde edilen veriler başlıklar halinde sınıflandırılmış ve milletvekillerinin yasama faaliyetleri incelenip değerlendirilmiştir. Yapılan değerlendirmeler sonucunda elde edilen bilgiler, Amasya milletvekillerinin faaliyetlerinin yalnızca kendi seçim bölgeleriyle sınırlı kalmadığını, ülke genelini ilgilendiren eğitim, sağlık, ulaştırma, tarım, ekonomi, kültür ve dış politika gibi konularda da aktif ve etkili roller üstlendikleri görülmektedir. Bu durum milletvekillerinin dönemin siyasal temsil anlayışına da katkı sağladığını göstermektedir. Bu bağlamda yerel siyasetin ulusal karar alma üzerindeki etkisi açıkça görünür hale gelmiş temsil anlayışının işlevsel boyutlar da kazandığını ortaya koymuştur. Tez, 1950-1960 yılları arasındaki temsil pratiğini yerelden merkeze çok boyutlu bir perspektifle ele alarak Türkiye'nin demokratikleşme sürecini ve siyasal temsilin yerel boyutunu tarihsel bağlamda değerlendirerek Türkiye siyasi tarihine katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: 1950-1960, Amasya milletvekilleri, çok partili dönem, Demokrat Parti, siyasal temsil, Türkiye Büyük Millet Meclisi, Türkiye siyasi tarihi, yasama faaliyetleri

ABSTRACT

THE MEMBERS OF PARLIAMENT FROM AMASYA AND THEIR PARLIAMENTARY ACTIVITIES DURING THE DEMOCRAT PARTY ERA

Melisa Ayşe HANCI

Amasya University, Institute of Social Science

Department of History, M.A., June/2025

Supervisor: Prof. Dr. Mehmet EVSİLİ

This thesis comprehensively examines the legislative activities of the Amasya deputies who served in the Democratic Party government between Dec. 1950 and 1960, when Turkey entered into multiparty political life, in the Grand National Assembly of Turkey. The period of the Democratic Party is considered as a critical period in the Political History of Turkey, especially when the influence of the province in politics and local representation strengthened. In this period, deputies elected especially from small and medium-sized cities not only expressed the local needs of their regions, but also played important roles in bringing economic, social, cultural and political issues of national concern to the Grand National Assembly of Turkey. This situation shows the importance given to local representation. Within the scope of the study, the biographical backgrounds of the Amasya deputies, their educational, their speeches at the Plenary Session of the Grand National Assembly of Turkey, the legislative proposals they submitted and the written and oral motions they made were analyzed. Within the scope of the research, the minutes of the Grand National Assembly, archival documents and secondary sources were used extensively. The obtained from the sources were classified into headings and the legislative activities of the deputies were examined and evaluated. The information obtained as a result of the evaluations of Amasya deputies are not limited only to their constituencies, but also take on active and effective roles in issues such as education, transportation, agriculture, economy, and foreign policy related to the who This situation shows that the deputies also contributed to the understanding of the period. In this context, the influence of local politics on national decision-making has become clearly visible and it has been revealed that the understanding of representation has historical between 1950 and 1960 from a multidimensional perspective from the local to the center. Dec

Keywords: 1950-1960, Amasya deputies, multi-party period, Democrat Party, political representation, grand national assembly of Turkey, political history of Turkey, parliamentary activities.

ÖNSÖZ

Bu tez çalışması, Demokrat Parti iktidarı döneminde Amasya milletvekillerinin Türkiye Büyük Millet Meclisi'ndeki faaliyetlerini tarihsel ve siyasal bir bakış açısıyla değerlendirme amacıyla hazırlanmıştır. Yerel temsilin merkezi siyasetle etkileşim biçimlerini ele alarak, Amasya gibi kırsal illerden seçilen milletvekillerinin yasama sürecindeki rollerine ışık tutulmuştur.

Araştırma süreci boyunca hem tarihsel kaynaklara ulaşmak hem de verileri sistematik bir biçimde değerlendirmek adına titiz bir çalışma yürütülmüştür. Bu sürecin her aşamasında bilimsel yaklaşımı ve yol göstericiliğiyle katkı sunan değerli danışmanım Prof. Dr. Mehmet EVSİLE'ye teşekkürü borç bilirim. Ayrıca kaynak yüksek lisans serüvenim boyunca maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen aileme ve arkadaşlarıma da şükranlarımı sunarım.

Bu çalışmanın, Demokrat Parti dönemine ilişkin yerel temsil anlayışını anlamak isteyen araştırmacılar için faydalı bir zemin oluşturmasını ümit ediyorum.

Melisa Ayşe HANCI

.../.../....

İÇİNDEKİLER

ETİK BEYAN SAYFASI	i
ÖZET	ii
ABSTRACT.....	iii
ÖNSÖZ	iv
İÇİNDEKİLER	v
ŞEKİLLER DİZİNİ	ix
GİRİŞ	1

I. BÖLÜM

1. 11950-1960 YILLARI ARASI DEMOKRAT PARTİ AMASYA MİLLETVEKİLLERİ.....	4
1.1. Cevdet Topçu.....	4
1.2. Ömer Faruk Çöl.....	5
1.3. Ahmet Hamit Koray	6
1.4. Hüseyin Özbay	8
1.5. Mustafa İsmet Olgaç	8
1.6. Kemal Eren.....	10
1.7. Mustafa Zeren	11
1.8. Nazifi Şerif (İbrahim Nazif) Nabel	13

II. BÖLÜM

2. DOKUZUNCU DÖNEM DEMOKRAT PARTİLİ AMASYA MİLLETVEKİLLERİNİN TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİNDEKİ FAALİYETLERİ (22.05.1950- 12.03. 1954)	14
2.1. Cevdet Topçu.....	14
2.2. Hamit Koray	15
2.3. İsmet Olgaç	17
2.3.1. Millî Korunma Kanunu’nun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun Teklifi	18
2.3.2. Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Görüşleri.....	20
2.4. Kemal Eren.....	21
2.4.1. 442 Sayılı Köy Kanununda Bazı Maddelerin Değiştirilmesi ve Eklenmesi Hakkında Görüşleri	22

2.4.2. 3656 Sayılı Kanun'un (1) Sayılı Cetvelin Emniyet Umum Müdürlüğü Kısımında Değişiklik Hakkında Görüşleri.....	25
2.4.3. Belediye Kanunu Hakkında Görüşleri.....	26
2.4.4. Gayrimenkule Tecavüzün Def'ine Dair Kanun Teklifi	27
2.4.5. Hayvan Hırsızlığına Dair Kanun Tasarısı Hakkında Görüşleri	33
2.4.6. Turhal Şeker Fabrikasının Tevsii Hususunda Hükümete Sorusu	34
2.4.7. Hastane, Okul, Meydan, Cadde ve Emsali Müessese ve Yapılara Yaşayan Kişi Adlarının Konulması Hakkındaki Kanun Teklifi Hakkında Görüşleri.....	36
2.4.8. Temsil Ödeneği Hakkında Görüşleri	37
2.4.9. Kamu Görevlilerine Yönelik Saldırıları Hakkında Sorusu.....	38
2.4.10. 1952 Yılı Bütçesi Hakkında Görüşleri	39
2.4.11. Güneşli İlçe Merkezinin Nakledilmesi ve Adının Değiştirilmesi Hakkında Kanun Teklifi Hakkında Görüşleri	40
2.4.12. Şehir ve Kasabalarda Mahalle Muhtar ve İhtiyar Heyetleri Teşkiline Dair Olan Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesine ve Bu Kanunun Bazı Maddelerinin Kaldırılmasına Dair 5671 Sayılı Kanun'un Ek Birinci Maddesinin Değiştirilmesi ve Aynı Kanuna Geçici Bir Madde Eklenmesi Üzerine Düzeltmesi.....	40
2.4.13. 1954 Yılı Bütçesi Hakkında Görüşleri	40

III. BÖLÜM

3. ONUNCU DÖNEM DEMOKRAT PARTİLİ AMASYA MİLLETVEKİLLERİNİN TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİNDEKİ FAALİYETLERİ (14.05.1954-11.09.

1957)	42
3.1. Faruk Çöl.....	42
3.2. Hamit Koray	42
3.3. İsmet Olgaç	44
3.4. Kemal Eren.....	45
3.4.1. Belediye Kanunu'nun İkinci Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında	45
3.4.2. 1110 Sayılı Askeri Memnu Mıntıklar Hakkındaki Kanunun Tadili.....	47
3.4.3. Dahiliye Vekaleti 1955 Yılı Bütçesi Hakkında Görüşleri.....	48
3.4.4. Nafia Vekaleti Devlet Su İşleri ve Karayolları Umum Müdürlükleri 1955 Yılı Bütçesi Hakkında Görüşleri	49
3.4.5. Maaş Kanununa Ek 5585 Sayılı Kanun'a Muvakkat Madde İlavesi Hakkındaki Görüşü	50
3.4.6. Dahiliye Vekaleti 1956 Yılı Bütçesi Hakkında Görüşü	50

3.4.7. Orman Kanunu Hakkında Görüşleri.....	51
3.4.8. İstimlak Kanunu Hakkında Görüşleri.....	52
3.4.9. Suluca Adında Yeni Bir Kaza Kurulması Hakkında Kanun Teklifi	54
3.4.10. Sulama İşleri İçin 1957 Yılı Bütçesine Konulan Tahsisat Miktarı Hakkında Görüşü	54
3.4.11. 5442 Sayılı İl İdaresi Kanunu’nun 48. Maddesi Hakkında Görüşleri	55
3.4.12. İthalata Tahsis Olunan Dövizler Dolayısıyla Alınacak Hazine Hissesi Hakkında Görüşleri.....	56
3.5. Mustafa Zeren	56
3.5.1. Emekli Birinci Sınıf Askeri Öğretmen Cemal Gökdağ’ın Vâkı Müracaatına Arzuhal Encümeni Reisliğince Verilen Cevap Hakkında Takriri	57
3.5.2. 5591 Sayılı Makine ve Kimya Endüstrisi Kurumu Kanununa Ek Kanun Hakkında Görüşleri.....	57
3.5.3. Eskişehir Lisesi Fransızca Öğretmeni Arzuhal Encümenince İttihaz (Kabul) Edilen 6524 Sayılı Karar Hakkında Görüşleri.....	58
3.5.4. 1110 Sayılı Askeri Memnu Mıntıklar Kanunu Hakkında Görüşleri	58
3.5.5. Ordu ve Jandarma Kadroları Haricindeki Hidematı (Hizmeti) Devlette Müstahdem Orduya Mensup Muvazzaf Zabıt ve Muvazzaf Askeri Memurlar Hakkındaki 1281 Sayılı Kanun’un 1. Maddesinin Tadiline Dair Kanun Teklifi	59
3.5.6. Gayrimenkul Kiraları Hakkında Kanun’la İlgili Görüşleri	59
3.5.7. Pasaport Kanunu’nun 14. Maddesinin (B) Bendine Bir Fıkra Eklenmesi Hakkında Kanun Teklifi	60
3.5.8. Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu’na Muvakkat Bir Madde Eklenmesine Dair Kanun Teklifi	60
3.5.9. 1455 Sayılı Askeri Memurlar Hakkındaki Kanuna Muvakkat Bir Madde Eklenmesine Dair Kanun Hakkında Sorusu	61
3.5.10. Uçuş Esnasında Malul Kalan İki Uçucu Makiniste Maluliyet Dereceleri Üzerinden Maaş Tahsisi Hakkında Kanun Teklifi.....	62
3.5.11. Millî Müdafaa Vekaletince Taşınmaz Yetkisi Kanunu Hakkında Görüşleri	62
3.5.12. Askeri Memurların Subaylığa Nakilleri Hakkında Kanun ile İlgili Görüşü.....	62
3.5.13. Orman Kanunu Hakkında Görüşleri.....	63
3.5.14. Türk Hava Kurumu’nun Havacılık Haftasında Mektup ve Telgraflara Havacılığa Yardım Pulu Yapıştırılması Hakkında Kanun Teklifi	63

IV. BÖLÜM

4. ON BİRİNCİ DÖNEM DEMOKRAT PARTİLİ AMASYA MİLLETVEKİLLERİNİN
TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİNDEKİ FAALİYETLERİ (01.11.1957-25.05.

1960)	64
4.1. Faruk Çöl.....	64
4.2. Hamit Koray	64
4.3. Hüseyin Özbay	64
4.4. İsmet Olgaç	64
4.5. Kemal Eren.....	64
4.5.1. Taşova Kazasının Tekke Nahiyesi Müdürü Hakkında Arzuhal Encümenince İttihaz Olunan Karar Hakkında Görüşleri	65
4.5.2. Türkiye Öğretmenler Bankası Türk Anonim Şirketi Kuruluş Kanunu Hakkında Görüşleri	66
4.5.3. 6010 Sayılı Kanun'un Ek Birinci Maddesinin Değiştirilmesi ve Bu Kanuna Bir Madde Eklenmesi Hakkında Görüşleri	66
4.5.4. Kaymakam ve Nahiye Müdürlerine Verilecek Temsil Ödeneği Hakkında	67
4.5.5. Futbol Müsabakalarında Müşterek Bahisler Tertibi Hakkındaki Kanun'la İlgili Görüşleri	68
4.5.6. İdare Hususiye-i Vilayet Kanunu'nun 3 Nisan 1329 Tarihli Kanunla Muaddel Madde Eklenmesi Hakkında Kanun Teklifi	69
4.5.7. Devlet Şurası Reisliği 1960 Yılı Bütçesi Hakkında Görüşleri	69
4.5.8. 1580 Sayılı Belediye Kanunu'na Yeni Bir Madde Eklenmesine Dair Kanun Hakkında Görüşleri	70
4.5.9. 1580 Sayılı Belediye Kanunu'nun 7078 Sayılı Kanun'la Muaddel Yedinci Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Görüşleri	71
4.6. Nazifi Şerif Nabel	72
SONUÇ	73
KAYNAKÇA	76
ÖZ GEÇMİŞ	79

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Cevdet Topçu	4
Şekil 2. Ömer Faruk Çöl	5
Şekil 3. Ahmet Hamit Koray.....	6
Şekil 4. Hüseyin Özbay.....	8
Şekil 5. Mustafa İsmet Olguç.....	8
Şekil 6. Kemal Eren	10
Şekil 7. Mustafa Zeren	11
Şekil 8. Nazîfî Şerîf (İbrahim Nazîf) Nabel.....	13



GİRİŞ

1946 yılında Türkiye'nin çok partili siyasi hayata geçişi, demokratikleşme sürecinde önemli bir dönüm noktası olmuştur. Bu değişim, yalnızca siyasal sistemin yapısını değil, aynı zamanda siyaset yapma biçimlerini ve temsil anlayışını da derinden etkilemiştir. 1950 genel seçimleri ise bu yeni siyasal düzenin ilk büyük sınavı olmuş; halkın geniş desteğini alan Demokrat Parti, Cumhuriyet Halk Partisi'nin uzun süren iktidarını sona erdirerek yönetimi devralmıştır.

Demokrat Parti, 1950-1960 yılları arasında Türkiye'yi yöneten ilk muhalefet kökenli parti olarak hem merkezi düzeyde uyguladığı politikalar hem de yerel temsil mekanizmaları üzerinden dikkat çekici bir dönem yaratmıştır. Bu süreçte, milletvekillerinin Türkiye Büyük Millet Meclisi'ndeki faaliyetleri, hem kendi seçim bölgelerinin ihtiyaçlarını dile getirme biçimleri hem de dönemin siyasi atmosferine uyum sağlama stratejileri açısından önem taşımaktadır.

Bu tez çalışmasında, Demokrat Parti'nin iktidarda bulunduğu 1950-1960 yılları arasında Amasya ilini Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde temsil eden milletvekillerinin yasama faaliyetleri incelenmiştir. Araştırmada, milletvekillerinin özgeçmiş bilgilerine, Türkiye Büyük Millet Meclisi genel kurulundaki konuşmalarına, sundukları kanun tekliflerine ve verdikleri önergelerine yer verilmiştir. Faaliyetler konu başlıklarına göre sınıflandırılmış bu sayede vekillerin ağırlık verdikleri alanlar analiz edilmiştir.

Çalışmanın temel amacı, Amasya milletvekillerinin yasama sürecine nasıl katkıda bulunduğunu ortaya koymak; bu katkıların yerel taleplerle nasıl ilişkili olduğunu ve dönemin siyasal temsil anlayışını nasıl yansıttığını somut örneklerle göstermektir. Böylece hem Amasya'nın Türkiye Büyük Millet Meclisi düzeyindeki temsiline hem de Demokrat Parti döneminde yerel temsile dair genel eğilimlere ışık tutulması amaçlanmaktadır.

Bu çalışmada başta Türkiye Büyük Millet Meclisi tutanak dergileri olmak üzere, döneme ait resmî belgeler, arşiv materyalleri ve akademik kaynaklar kullanılmıştır. Elde edilen veriler açıklayıcı ve nesnel bir şekilde değerlendirilmiş; Demokrat Parti döneminde Amasya'nın yasama organındaki temsiline ilişkin tarihsel ve işlevsel bir çerçeve sunulmaya çalışılmıştır.

Tezde Türkiye Cumhuriyeti Yüksek Seçim Kurulu verileri doğrultusunda Demokrat Partinin 1950-1954 ve 1957 seçimlerinin Amasya'daki oy oranları ve milletvekili sayılarına da yer verilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti Yüksek Seçim Kurulunun kayıtlarına göre IX. Dönem Milletvekili genel seçimler 14 Mayıs 1950 tarihinde yapılmıştır. Bu seçimde 7.953.085 kişi oy

kullanmıştır. Demokrat Parti, Türkiye Büyük Millet Meclisindeki 487 üyelikten 408'ini kazanmıştır.¹ Cumhuriyet Halk Partisi 3.148.626 oy alarak 69 Milletvekili çıkarabilmiş, Millet Partisi ise 368.537 oy alarak Türkiye Büyük Millet Meclisine 1 milletvekili çıkarabilmiştir. 1 milletvekili de 44.537 oy ile bağımsız olarak milletvekili seçilmiştir.²

Amasya'da ise 68.183 seçmen sayısından 66.45'i katılım sağlayarak yüzde 96,86'lık büyük bir oranla 4 tane milletvekili çıkarmıştır.³ Cumhuriyet Halk Partisi ise 29.548 oy alarak seçim sisteminin çoğunluk sistemine dayalı olması dolayısıyla Milletvekili çıkartamamıştır.⁴

Türkiye Cumhuriyeti Yüksek Seçim Kurulu kayıtlarına göre 1954 yılında yapılan X. Dönem Milletvekili genel seçimleri 2 Mayıs 1954 tarihinde yapılmıştır. Bu seçimde 9.095.617 kişi oy kullanmıştır. Demokrat Parti 5.313.659 oy alarak, Türkiye Büyük Millet Meclisinde 503 Milletvekiline sahip olmuştur.⁵

Amasya'da ise 91.665 kişi oy kullanarak kayıtlara geçmiş sonuçlara göre Demokrat Parti 49.015 oy alarak Amasya'dan 5 Milletvekili çıkartmıştır. Cumhuriyet Halk Partisi 35.825, oy alarak kaydedilmiştir.⁶

1957 yılında yapılan XI. Dönem Milletvekilliği genel seçimleri Türkiye Cumhuriyeti Yüksek Seçim Kurulunun kayıtlarına göre 27 Eylül 1957 tarihinde yapılmıştır. Bu seçimde 9.250.949 kişi oy kullanmış, Demokrat Parti 4.497.811 oy alarak Türkiye Büyük Millet Meclisinde yüzde 424 milletvekiline sahip olmuştur. Cumhuriyet Halk Partisi 3.825.267 oy alarak Türkiye Büyük Millet Meclisinde 178 Milletvekiline sahip olmuştur.⁷ Amasya'da ise 93.398 kişi oy kullanarak kayıtlara geçmiş, seçim sonuçları, Demokrat Parti 42.922 oy alarak 6 Milletvekili çıkartmıştır. Cumhuriyet Halk Partisi 41.877, Cumhuriyetçi Millet Partisi 6.853, Hürriyet Partisi 1.095 oy alarak kaydedilmiştir.⁸

Yüksek Seçim Kurulu sonuçları incelendiğinde bu sonuçlar Demokrat Partinin üç dönem üst üste iktidar olarak Türkiye siyasi tarihinde önemli bir döneme damga vurduğunu

¹ Milletvekili Genel Seçim Arşivi (1950-1977 Yılları Arası Milletvekilliği Genel Seçimleri), (<http://www.ysk.gov.tr>), (Erişim Tarihi: 16.01.2025).

² Milletvekili Genel Seçim Arşivi (1950-1977 Yılları Arası Milletvekilliği Genel Seçimleri), (<http://www.ysk.gov.tr>), (Erişim Tarihi: 16.01.2025).

³ Milletvekili Genel Seçim Arşivi, IX. Dönem Milletvekili Genel Seçimi, (<https://www.ysk.gov.tr>), (Erişim Tarihi: 15.01.2025).

⁴ <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/seçimler/1950-1960>, (Erişim Tarihi: 15.01.2025)

⁵ Milletvekili Genel Seçim Arşivi (1950-1977 Yılları Arası Milletvekilliği Genel Seçimleri), (<http://www.ysk.gov.tr>), (Erişim Tarihi: 16.01.2025).

⁶ Milletvekili Genel Seçim Arşivi, X. Dönem Milletvekili Genel Seçimi, (<https://www.ysk.gov.tr>), (Erişim Tarihi: 16.01.2025).

⁷ Milletvekili Genel Seçim Arşivi (1950-1977 Yılları Arası Milletvekilliği Genel Seçimleri), (<http://www.ysk.gov.tr>), (Erişim Tarihi: 16.01.2025).

⁸ Milletvekili Genel Seçim Arşivi, XI. Dönem Milletvekili Genel Seçimi, (<https://www.ysk.gov.tr>), (Erişim Tarihi: 15.01.2025).

göstermektedir. Halkın değişim beklentilerine yanıt verebilme kapasitesi, kırsal kalkınma politikaları, ekonomik büyüme hamleleri ve demokrasi söylemi ile desteklenmiş partiyi geniş halk kitleleri gözünde tercih edilir kılmıştır. Ancak bu başarı sadece iktidarda kalma süresiyle değil aynı zamanda Türkiye'nin siyasal ve toplumsal yapısında yarattığı değişimle de değerlendirilmelidir.



I. BÖLÜM

1. 1950-1960 YILLARI ARASI DEMOKRAT PARTİ AMASYA MİLLETVEKİLLERİ

1.1. Cevdet Topçu

Şekil 1. Cevdet Topçu⁹



1 Mart 1914 yılında Amasya-Merkez, Gümüşlü Mahallesinde doğmuştur. Babası Mehmet Salih Efendi, annesi Safiye Hanımdır. 20 Şubat 1944'te Türkân (1927) hanımla evlenip 25 Aralık 1951'de boşanmıştır. 16 Mart 1953'te yeniden evlenmiştir. 1945 yılında Safiye Çiler adında kızı olmuştur.

Lise öğrenimini bitirerek 1939'da Hukuk Fakültesinden mezun olmuş, Yedek subay olarak askerlik hizmetini bitirip, 1941'de teğmen rütbesiyle terhis edilmiştir. 28 Kasım 1941'de Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryollarında masa şefi olarak devlet hizmetine girmiştir. 18 Nisan 1942'de müfettiş muavinliğine, 18 Şubat 1946'da müfettişliğe yükselmiştir. Memuriyetten 31 Aralık 1947'de istifa ederek avukatlık stajını yapmıştır.

Avukatlık yaptığı sırada IX. Dönem seçimlerine katılıp, yapılan seçimde 33634 oy alarak Amasya'dan milletvekili seçilmiştir. 15 Mayıs'ta tutanağını alıp, 22 Mayıs 1950'de Türkiye Büyük Millet Meclisine katılmıştır.

Ulaştırma Komisyonunda çalışmış, bu Komisyonun kâtipliğini yapmıştır. Milletlerarası İmar ve Kalkınma Bankası ile akdedilecek krediler konusunda kurulan geçici

⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Albümü, (1920-2010), II. Cilt (1950-1980), s.542.

komisyonda görev almıştır. Genel Kurulda Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları bütçesi üzerinde bir konuşması vardır.

Yasama görevi sürerken, 15 Haziran 1953'te, İstanbul'da kalp krizi sonucu vefat etmiştir. Cenazesi 16 Haziran Salı günü Ankara'dan doğum yeri Amasya'ya götürülmüş, orada aile kabristanında toprağa verilmiştir. Ölüm tezkeresi. Genel Kurulun 14 Temmuz 1953 tarihli 108. Birleşiminde okunmuştur.¹⁰

1.2. Ömer Faruk¹¹ Çöl

Şekil 2. Ömer Faruk Çöl¹²



1904 tarihinde Amasya'nın Dere Mahallesi'nde doğmuştur. Babası Ali Rıza Efendi, annesi Advie hanımdır. 2 Ağustos 1943'te Ayten Suzan (1927) hanımla evlenmiştir. Bu evliliği 1958 yılında boşanma ile son bulmuştur. Daha sonra, 21 Nisan 1960'ta Hüseyin Kadri ve Veliye kızı Işıl (1944) hanımla evlenmiştir. Bu evliliği de 1962'de boşanmayla noktalanmıştır. 1932'de Ferhande, 1944'te Ayşe, 1949'da Ayten ve 1954'te Gülten adında kızları olmuştur. Yabancı dili Fransızcadır.

Amasya Cizvit Sen Josef Okulu'nda ve Sultanide ortaöğrenimini tamamladıktan sonra Fransa'ya tarım konusunda öğrenim görmek üzere gitmiş, fakat elinde olmayan nedenlerden dolayı okulu bırakıp Amasya'ya geri dönmek zorunda kalmıştır. Piyade sınıfında er olarak askerlik yapmış, tarımla da uğraşmıştır.

¹⁰ Kazım Öztürk, Türk Parlamento Tarihi, IX. Dönem (1950-1954), Cilt VII. (Özgeçmişler), Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, No: 18, Ankara, s.39-40.

¹¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisinde "Faruk Çöl", Nüfus Kayıtlarında "Ömer Faruk Çöl" olarak geçmektedir.

¹² Türkiye Büyük Millet Meclisi Albümü, (1920-2010), II. Cilt (1950-1980), s.612.

1946 yılında Demokrat Parti Amasya Örgütünü kurup, İl Başkanlığını yürütmüştür. İl Başkanı bulunduğu sırada X. Dönem seçimlerine katılmış, yapılan seçimde 47905 oyla Amasya Milletvekili seçilmiştir. Seçim tutanağını 4 Mayıs 1954 'te alıp 14 Mayıs 1954 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisine katılmıştır. Türkiye Büyük Millet Meclisinde Tarım (Ziraat) Komisyonlarında çalışmış, bira ve şarap fabrikalarının Orman Çiftliği İdaresine devri hakkında kanun teklifini görüşen geçici komisyonda görev almıştır.

XI. Dönemde de Amasya Milletvekilliğine seçilen Faruk Çöl'e Yüksek Adalet Divanı'nca, Anayasa'yı çiğneme suçlamasıyla 5 yıl ağır hapis cezası verilmiştir. 4 Şubat 1965 yılında Ankara'da vefat etmiş, Amasya'da Tekirdede Mezarlığı'na defnedilmiştir.¹³

1.3. Ahmet¹⁴ Hamit Koray

Şekil 3. Ahmet Hamit Koray¹⁵



1899 yılında İstanbul Şişli Meşrutiyet Mahallesinde doğmuştur. Babası Osman Cemal Efendi, annesi Kâmile Hanımdır. Birinci eşi Zehra Maide'nin 12 Eylül 1955 yılında vefat etmesi üzerine, ikinci kez Mehmet Seher kızı Muallâ Türkân (1939) ile evlenmiştir. 1925 yılında İsmail Sadun, 1927 yılında Ayten Cenân, 1932'de Emine Suna ve 1944 yılında Ahmet Haldun adında çocukları olmuştur.

Galatasaray Lisesini bitirerek Yüksek Ticaret Mektebine girmiş, 1920-1921'de pekiyi derece ile bu okulu bitirmiştir. Fransızca'yı okuyup yazacak ve hatta konuşacak kadar iyi bilirdi.

¹³ Öztürk, Türk Parlamento Tarihi, X. Dönem, Cilt: II Türkiye Büyük Millet Meclisi Yayınları No 24, Ankara, s. 27,28.

¹⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisinde "Hamit Koray", Nüfus Kayıtlarında, "Ahmet Hamit Koray" olarak geçmektedir.

¹⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi Albümü, (1950-1954), s.542.

6 Aralık 1916 yılında okul bitmeden silah altına alınmış, Yedek subay adayı olarak Baytar Mektebi emrine verilmiştir. 6 Kasım 1918 yılında nakliye asteğmen rütbesiyle terhis edildikten sonra eğitimini tamamlamıştır.

2 Ağustos 1919 yılında Düyun-u Umumiye İdare Merkezi Pul Şubesinde göreve başlamış, 1 Ekim 1922'de Düyun-u Umumiye Muhasebe Şubesi Defter-i Kebir Muhasipliğine, 5 Temmuz 1924'te aynı idarenin Müfettişlik Kalem Kâtipliğine, aynı yıl 22 Temmuzda Başkâtipliğe, 3 Ocak 1925'te İş Bankası İstanbul Şube Muhasebeciliğine, 1 Ocak 1926'da Ziraat Bankası Edirne Şubesi Muhasebeciliğine, 10 Ekim 1926'da Ziraat Bankası Samsun Şubesi Muhasebeci Muavinliğine, 30 Mayıs 1927'de Ziraat Bankası Ankara Şube Müdür Muavinliğine, 3 Haziran 1928'de Ziraat Bankası Ankara Şube Müdürlüğü yaparken, 1931'de Milletlerarası Bankacılık Kongresine Ziraat Bankası adına katılmış, 15 Ocak 1935'te Ziraat Bankası İstanbul Şubesi Müdür Muavini Vekâletine, 25 Haziran 1937'de Ziraat Bankası İstanbul Şubesi Müdür Vekâletine, 25 Ağustos 1938 yılında Toprak Mahsulleri Ofisi Umum Müdür Muavinliğine, 1 Nisan 1942'de Sümerbank Yerli Mallar Pazarı Müessese Müdürlüğüne, 31 Ağustos 1944'te Toprak Mahsulleri Ofisi Genel Müdürlüğüne bu meslekten 1946 senesinde Paris'te toplanan Buğday Konferansında müşavir olarak bulunmuştur. 14 Kasım 1947'de İstanbul Emniyet Sandığı Müdürlüğüne atanmıştır.

İstanbul Emniyet Sandığı Müdürlüğü yaparken IX. Dönem seçimlerine katılmış, yapılan seçimde 33797 oyla Demokrat Parti'den Amasya Milletvekili seçilip, 15 Mayıs 1950 tarihinde tutanağını alıp, 22 Mayıs 1950 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisine katılmıştır.

Gümrük ve Tekel, Ticaret ve Maliye komisyonlarında çalışmış, Maliye Komisyonunun Başkanlığını yapmıştır. Yabancı Sermayeye Teşvik Kanun Tasarısı ve Denizcilik Bankası konusunu görüşmek üzere kurulan geçici komisyonlara seçilmiştir.

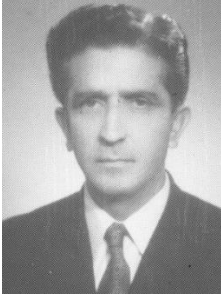
X. ve XI. dönemlerde Amasya'dan milletvekili seçilen Ahmet Hamit Koray, Yassıada Yüksek Adalet Divanının aldığı kararla, Anayasayı çiğnediği suçlamasıyla 6 yıl ağır hapis cezasına çarptırılmıştır.

Parlamento sonrasında bir süre Tercüman Gazetesi'nin Müdürlüğünü yapan Ahmet Hamit Koray, 29 Ağustos 1983 tarihinde vefat etmiş, Zincirlikuyu Kabristanında toprağa verilmiştir.¹⁶

¹⁶ Öztürk, Türk Parlamento Tarihi, IX. Dönem, Cilt VII, s. 35,36.

1.4. Hüseyin Özbay

Şekil 4. Hüseyin Özbay¹⁷



1913 yılında Amasya’da doğmuştur. Babası Sait Bey, annesi Adile Hanım’dır.

İlk ve orta öğrenimini Amasya’da, lise öğrenimini Sivas’ta tamamlamıştır. 1939’da Yüksek Ziraat Fakültesinden mezun olmuştur.

1939-1941 yılları arasında askerlik görevini yerine getirmiştir. 1941 ve 1944 yılları arasında Amasya Ziraat Müdürlüğünde Ziraat Mühendisi olarak çalışmıştır. 1944-1946 yılları arasında ikinci askerlik görevini Ankara’da yerine getirmiştir. Askerlik bittikten sonra Amasya’daki eski görevine dönmüştür. Sonra bu görevinden istifa ederek Demokrat Partiye katılmıştır. 1954 yılına kadar İl İdare Kurulunda çalışmış, 1954 ve 1957 yılları arasında İl İdare Heyeti Reisliği ayrıca, Belediye Reisliği yapmıştır.

1957 seçimlerinde aldığı 43172 oyla milletvekili seçilmiştir. 24 Aralık 1967 tarihinde vefat etmiştir.¹⁸

1.5. Mustafa¹⁹ İsmet Olgaç

Şekil 5. Mustafa İsmet Olgaç²⁰



¹⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi Albümü, (1957-1960), s.692.

¹⁸ Prof. Dr. Zühtü Arslan, Türk Parlamento Tarihi, XI. Dönem, (1957-1960), Cilt 3, s. 109,110.

¹⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisinde “İsmet Olgaç”, Nüfus Kayıtlarında “Mustafa İsmet Olgaç” olarak geçmektedir.

²⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi Albümü, (1950-1954), s.542.

1914 yılında Amasya-Merzifon, Hacıbalı Mahallesinde dünyaya gelmiştir. Babası Mustafa Efendi, annesi Naciye Hanımdır. Ortaokulunu Samsun'da bitirip, Robert Kolejinde 6.sınıfa kadar okumuştur. Lise öğrenimini de Samsun'da bitirip Hukuk Fakültesini kazanmıştır. 1943-1944 ders yılında Hukuk Fakültesinden mezun oldu. Bu arada Ağustos 1935- Mart 1936 tarihleri arasında Samsun Gümrükler Başmüdürlüğü Kâtip adayı, 1 Nisan 1936-23 Ağustos 1937'de aynı yerde kâtip olarak çalışmıştır.

23 Ağustos 1937 tarihinde askere gitmek üzere memuriyetten ayrılıp, 1 Eylül 1937'de Yedek Subay Okulu hazırlık kıtasına, 1 Aralık 1937'de Yedek Subay Okuluna girmiştir. Piyade Asteğmen rütbesi ile 172. Piyade Alayında, Millî Savunma Bakanlığı Hava Müsteşarlığında çalışmış, Terhisine sayılı günler kala 1 Kasım 1938'de Samsun Gümrük Müdürlüğü Kâtipliğine atanmıştır. 21 Şubat 1939'da İstanbul Gümrükler Başmüdürlüğü Kâtipliğine getirilmiş, burada, 27 Mayıs 1946 tarihine kadar çalıştıktan sonra servis şefliğinde bulunduğu sırada istifa ederek ayrılmış, 7 Haziran 1947 tarihinde Fatma Aliye (1922) hanımla evlenmiş, 1948'de Akif Haşmet adında oğlu olmuştur.

4 Ekim 1948 tarihinde 3890/5770 sayılı avukatlık ruhsatnamesiyle Samsun Barosunda avukatlık yapmaya başlamış, 16 Mayıs 1951 tarihinde Samsun Barosundan Ankara Barosuna naklen kaydolmuştur. 20 Eylül 1973'te kaydını İstanbul Barosuna nakledip avukatlık mesleğini 19 Şubat 1981 tarihine kadar sürdürmüştür.

IX. Dönem seçimlerine katılıp, 33678 oyla Demokrat Partiden Amasya milletvekilliğine seçilmiş, 22 Mayıs 1950 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisine katılmış, Dilekçe ve Adalet komisyonlarında görev yapmıştır.

IX, X ve XI. dönemlerde Amasya Milletvekilliğine seçilen Mustafa İsmet Olgaç'a Yassıada Yüksek Adalet Divanınca, Anayasayı çiğnediği suçlamalarıyla 4 yıl 2 ay ağır hapis cezaları verilmiştir. 21 Nisan 1969 tarihinde Denizcilik Bankası Türk Anonim Ortaklığı Genel Müdürlüğünde eğitim uzmanlığı görevini yapmıştır. Yine aynı kuruluştaki müşavir, avukat ve hukuk müşaviri olarak 15 Kasım 1974 tarihine kadar çalışmış, bu tarihten itibaren emekliye ayrılmıştır. 17 Ağustos 1991'de vefat etmiş, Karacaahmet Mezarlığında toprağa verilmiştir.²¹

²¹ Öztürk, Türk Parlamento Tarihi, IX. Dönem, Cilt VII, s. 37,38.

1.6. Kemal Eren

Şekil 6. Kemal Eren²²



1910 yılında Amasya Merkez Dere Mahallesi'nde doğmuştur. Babası Celalettin Efendi, annesi İneyet hanımdır. 1937 yılında İffet hanımla evlenmiştir. 1939 yılında Kenan, 1940 yılında Ümit ve 1944 yılında Emel adında çocukları olmuştur.

İlköğrenimini Amasya'da, orta ve lise öğrenimini Samsun'da tamamlamıştır. 1931 yılında Samsun Lisesinden diploma alarak Mülkiye Mektebine girmiştir. 1934 yılında Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesinden mezun olmuştur. 28 Ağustos 1934 tarihinde İstanbul Beyoğlu Varidat Müdürlüğü Galatasaray Tahakkuk Memur Muavinliğine aday olarak atanmıştır 30 Eylül 1934 tarihinde aynı müdürlüğe bağlı Kulekapı Şubesine Tahakkuk Memur Adayı olarak getirilmiş, 5 Eylül 1935'te askere gitmek üzere görevinden ayrılıp, 6 Eylül'de Yedek Subay Okuluna girmiştir. 28 Kasım 1936 tarihinde ise yedek teğmen rütbesiyle terhis edilmiştir. 28 Kasım 1936'da Amasya Maiyet Memur Adayı olarak idarî görevine başlamıştır. 15 Aralık 1937'de asaleti onaylanmış, sırasıyla 29 Nisan 1939'da Suşehri, 29 Nisan 1940'ta Çumra, 27 Ağustos 1942'de Patnos, 18 Kasım 1944'te Kemah, 13 Eylül 1945'te Dört Yol ve 13 Haziran 1949'da Vezirköprü de kaymakamlık görevlerini yürütmüştür.

Vezirköprü görevindeyken IX. Dönem seçimlerine katılarak, yapılan seçimde 34177 oyla Demokrat Parti'den Amasya Milletvekili olmuştur. 22 Mayıs 1950 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisine katılmıştır.

²² Türkiye Büyük Millet Meclisi Albümü, (1950-1954), s.542.

İçişleri Komisyonunda çalışmış, bu Komisyonun Kâtipliğini ve Sözcülüğünü yapmıştır. Turhal Şeker Fabrikası ve Hacıbektaş Kaymakamının yaralanması konularında sözlü, mesleki ve teknik öğretim öğretmenlerinin durumu hakkında yazılı sorusu, gayrimenkule tecavüzün define dair kanun teklifleri vardır.

IX, X. ve XI. dönemlerde de milletvekili seçilen Kemal EREN, Yassıada Yüksek Adalet Divanınca, Anayasayı çiğnediği suçlamasıyla 6 yıl ağır hapis cezasına çarptırılmış, yasama görevi sona erdikten sonra Amasya'da tarımla uğraşıp, İstanbul'da emekli yaşamını sürdürmüştür. 3 Kasım 1993 tarihinde vefat etmiştir.²³

1.7. Mustafa Zeren

Şekil 7. Mustafa Zeren²⁴



1895 yılında Erzurum'un Mehdi Efendi Mahallesinde doğmuştur. İstanbul-Şişli, Feriköy Mahallesi nüfusuna kayıtlıdır. Babası Kâmil Efendi, annesi Fatma Hanımdır. 1907 yılında Hatice Feride hanımla evlenmiş eşi vefat ettikten sonra 1953 yılında Mebure hanımla evlenmiştir. 1926 yılında Yıldırım Kâmil, 1935 yılında Bike ve 1940 yılında Edip Altay adında çocukları olmuştur.

1 Mart 1916 tarihinde Yedek Subay Okulunu bitirip, 26 Kasım 1916'da asteğmen rütbesiyle Romanya'da 15. Depo Alayında ve aynı cephede görev yapmıştır. 10 Haziran 1917'de teğmenliğe yükselmiş, 26 Kasım 1916 ve 31 Ekim 1918 tarihleri arasında büyük harpte hizmet vermiştir. 1918 Eylül ayında İstanbul Muhafız Taburu 1. Bölüğüne atanmış,

²³ Öztürk, Türk Parlamento Tarihi, IX. Dönem, Cilt VII, s. 33,34.

²⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi Albümü, (1954-1957), s.613.

Mütarekeden sonra İtfaiye Alayı 3. Bölüğünde, daha sonra Muhafız Alayı Yaverliğinde bulunmuştur

İstanbul'dan Anadolu'ya geçerek 13 Ocak 1921 ve 23 Ağustos 1923 tarihleri arasında İstiklâl Savaşına katılmış, Menderes Grubunda 2. ve 14. Süvari tümenlerinin katıldığı savaşlarda bulunmuş, Başkumandanlık Savaşındaki üstün hizmetlerinin ödülü olarak terfi etmiştir. 30 Ağustos 1921 tarihinde yüzbaşı rütbesine yükselmiş, İstiklâl Savaşı sonrasında 7. Tümen Yaverliğine atanmış, bu tümenle Şeyh Sait Harekâtına katılmıştır.

1925'te eğitimini tamamlamak üzere Harp Okuluna girip, Levazım Akademisi imtihanını kazanarak askeri öğrenimini tamamlamış sırasıyla, Haydarpaşa Sevk memurluğunda, Topçu Alayı Levazım Müdürlüğünde, Gülhane Hastanesi, Kuleli Mektebi, Yedek Subay Okulu Levazım Müdürlüğü ve hocalıklarında bulunmuştur. Bu arada İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesine girerek 1932 ve 1933 ders yılında Hukuk Fakültesinden mezun olmuştur.

1936 yılında Askerî Yargıtay Savcı Yardımcılığına atanmış, 30 Ağustos 1937'de İkinci Sınıf Askerî Adlî Yargıçlığına terfi etmiştir. 1939'da Yargıtay üyeliğine atanmış, 30 Ağustos 1941'de 1. Sınıf Askerî Adlî Subay olmuştur. 1942'de Millî Savunma Bakanlığı emrinde yeni kurulan İdarî Teftiş Heyetine gönderilmiştir. 1944'te Askerî Yargıtay Adlî Üyeliğine seçilip, bu görevdeyken albay rütbesinden 22 Temmuz 1946 yılında emekli olmuştur 10 Eylül 1946 günü ruhsatla Ankara Barosuna girip serbest avukatlık görevine başlamıştır. 23 Eylül 1946'da Erzurum Barosuna geçmiş, 4 Nisan 1963'te yeniden Ankara Barosuna dönmüştür. Serbest avukatlık görevini ölümüne kadar sürdürmüştür.

Erzurum'da avukatlığa başladığı 1946 yılında Demokrat Partiye girerek partinin değişik kademelerinde görev yapmıştır.

IX. Dönem seçimlerine katılıp, yapılan seçimde 90 368 oyla Demokrat Parti listesinden Erzurum Milletvekilliğine seçilmiş, 22 Mayıs 1950 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisine girmiştir.

Millî Savunma ve İçişleri komisyonlarında çalışmış, Geçici Adalet Komisyonunda görev almış, 12 Ocak 1951 tarihinde Meclis Başkanvekilliğine seçilmiştir. Erzurum Özel İdaresinin dükkânları ve köylünün Ziraat Bankasına olan borçları konusunda sözlü sorusu; Cemal Gökdağ'a Dilekçe Komisyonunca verilen cevap hakkında önergesi; İbrahim Rıfat Topal'a vatanî hizmet aylığı bağlanması, Ordu Dâhili Hizmet Kanunu ile Emekli Sandığı Kanununun ilgili maddelerine bir fıkra eklenmesi hakkında kanun teklifi; Genel Kurulda on sekiz farklı konuda konuşması vardır.

X. Dönemde Amasya'dan, XI. Dönemde ise ikinci defa Erzurum'dan milletvekili seçilen Mustafa Zeren'e, Yassıada Yüksek Adalet Divanınca, Anayasayı çiğneme suçlamasıyla 5 yıl ağır hapis cezası verilmiş, 20 Kasım 1971 tarihinde vefat etmiştir.²⁵

1.8. Nazifi Şerif (İbrahim Nazif)²⁶ Nabel

Şekil 8. Nazifi Şerif (İbrahim Nazif) Nabel²⁷



1892 tarihinde Antalya'da dünyaya gelmiştir. Babası Mustafa Şerif Bey, annesi Hayriye Hanım'dır. Evli ve beş çocuk babasıdır.

İlk, orta ve lise eğitimlerini İstanbul'da tamamlamış, 1913 tarihinde Tıp Fakültesinde mezun olmuştur. Bildiği yabancı diller Fransızca ve İngilizcedir.

Balkan Harpleri, Cihan Harbi ve İstiklal Harplerinde askerlik görevini yedek yüzbaşı olarak tamamlamıştır

Şişli Fransız Hastanesinde “asabiye ve akliye” alanlarında uzmanlık yapmış, İzmir ve Bursa askeri hastanelerinde çalışmıştır. İki kez Bursa Belediye Başkanlığına seçilmiş, 1930 tarihinde Antalya'dan Milletvekili seçilmiştir. IV. ve IX. Dönemlerde Antalya'dan Milletvekili seçilmiş, XI. Dönemde Amasya'dan Milletvekili seçilmiş, 26 Mayıs 1962 tarihinde ise vefat etmiştir.²⁸

²⁵ Öztürk, Türk Parlamento Tarihi, IX. Dönem, Cilt VII, s. 376,377.

²⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisinde “Nazifi Şerif Nabel”, Nüfus Kayıtlarında “İbrahim Nazif Nabel” olarak geçmektedir.

²⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi Albümü, (1957-1960), s.691.

²⁸ Arslan, Türk Parlamento Tarihi, XI. Dönem, (1957-1960), Cilt 3, s. 106,107.

II. BÖLÜM

2. DOKUZUNCU DÖNEM DEMOKRAT PARTİLİ AMASYA MİLLETVEKİLLERİNİN TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİNDEKİ FAALİYETLERİ (22.05.1950- 12.03.1954)

2.1. Cevdet Topçu

1950-1954 yılları arasında bir defa söz almıştır. Söz aldığı konu ise Devlet Demiryolları ve Limanları İşletme Genel Müdürlüğünün 1951 yılı bütçe görüşmeleridir. Söz aldığı tarih 27 Şubat 1951 olarak kayıtlara geçmiş, Türkiye Büyük Millet Meclisi genel kurulunda “Devlet Demiryolları ve Limanları İşletme Genel Müdürlüğünün 1951 yılı bütçe görüşmeleri konuşulurken yapılan uygulamaları ve yatırım planlamasını eleştirmiştir.

Cevdet Topçu Türkiye Büyük Millet Meclisinde yaptığı konuşmada demiryollarının mevcut durumunu eleştirmiştir. Konuşmasında demiryolu taşımacılığının çeşitli sorunlarına dikkat çekmiş; yük vagonlarının aşırı dolu olduğunu, yolcu taşımacılığında büyük yetersizlikler yaşandığını ve yolcuların uygun koşullarda seyahat edemediğini ifade etmiştir.²⁹

Cevdet Topçu bu tabloyu madalyonun iki yüzü olarak nitelendirmiştir; bir yanda yoğun talep ve kullanım varken, diğer yanda bu talebi karşılayamayan verimsiz bir işletme yapısının bulunduğunu belirtmiştir. Mevcut demiryolu işletmeciliğinin, dünya standartlarına kıyasla oldukça geri kaldığını ve bu ölçekte bir talebe rağmen verimli bir şekilde çalışmadığını dile getirmiştir. Bu durumun nedenini yönetsel yaklaşıma bağlayan Topçu, demiryolu yöneticilerinin sadece teknik başarıya odaklandığını, ancak ekonomik verimliliği ihmal ettiklerini söylemiştir.

Topçu, çağın değiştiğini vurgulayarak demiryolu yöneticilerine ekonomi biliminin de dikkate alınmasını önermiş ve bu alanda uzman kişilerden de faydalanması gerektiğini ifade etmiştir.

Devamında yatırım planlaması konusuna değinerek Devlet Demiryollarının yatırım planlamasına ve bütçe uygulamalarına dair çeşitli sorular yöneltilmiş ve eleştirilerde bulunmuştur. 68 milyon liralık yatırımın bütçeye dahil edildiğini belirterek bu yatırımın hangi kalkınma programına dayandığını sorgulamış; söz konusu programın süresi, toplam maliyeti ve hedefleri hakkında bilgi talep etmiştir. Devletin uzun vadeli bir kalkınma programı olup

²⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, IX. Dönem, Cilt. 5, 53. Birleşim, 27.02.1951, s.1060-1061.

olmadığını sorarak eğer böyle bir program varsa bunun finansman imkanlarının da değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Kendisinin kanaatine göre, uygun şartlarda uzun vadeli kredi temin edilerek gelecekteki nesillerin de faydalanacağı altyapı yatırımlarının mali yükünün yıllara yayılabileceğini ve bütçeye daha az baskı oluşturabileceğini önermiştir.

Konuşmasında, bir önceki yıl 6,5 milyon TL olan yenileme yatırımlarının bu yıl 28,5 milyon TL'ye çıkmasının planlı bir yatırım programının eksikliğini gösterdiğini vurgulamıştır. Ayrıca üstyapı yenilemeleri için 20 milyon TL'lik ödenek talep edilmesini ve bunun finansmanının bonolarla sağlanacak olmasını eleştirmiştir. Devlet Demiryolları için kapsamlı, vadeli ve detaylı bir kalkınma planının hazırlanması gerektiğini savunmuştur. Bu program kapsamında, her yıl bütçeye düşen yatırım paylarının açık ve anlaşılır bir biçimde belirtilmesini talep etmiş; mevcut bütçede bu tür açıklamalara rastlamadığını, eski yöntemlerle ve belirsiz rakamlarla planlama yapıldığını belirtmiştir. Ayrıca demiryolu yöneticileri nezdinde bir zihniyet değişikliğine ihtiyaç duyulduğunu da dile getirmiştir.³⁰

2.2. Hamit Koray

1950-1954 Türkiye Büyük Millet Meclisinde 1950 yılı içinde oluşturulan, Geçici Komisyon, Gümrük ve Tekel Komisyonu Ticaret Komisyonu, Maliye Komisyonu ve Karma Komisyonunda üye olarak görev almıştır.³¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi genel kurulunda herhangi bir konuşması bulunmamaktadır. Hamit Koray'ın IX. Dönemde, Meclis Başkanlığının veya Bakanlıkların Maliye Komisyonuna incelenmesi amacıyla havale ettiği 71 adet yasa tasarısı ve taslağının incelenerek sonuçlandırılmasında yer almıştır. Ayrıca Ticaret Komisyonunda 20, Geçici Komisyonunda 5, Gümrük ve Tekel Komisyonunda 2 ve Karma Komisyonunda 1 oturuma katılarak ülke için gerekli olan kararların alınmasında aktif olarak rol oynamıştır. Bu katkıların dışında söz konusu dönemde meclise 14 adet yazılı soru önergesi, 2 adet takrir ve 1 adet kanun teklifi sunmuştur. Komisyon çalışmaları sonrasında alınan kararlardan 2 tanesine muhalefet şerhi koymuş, 1 tanesine de imzada bulunmamıştır. Verilen soru önergeleri içinde 1 tanesi seçim bölgesi Amasya ile ilgili olup, diğer önergeler genel konuları içermiştir.³² Önergelerinden bir kaçına aşağıda yer verilmiştir.

³⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, IX. Dönem, Cilt. 5, 53. Birleşim, 27.02.1951, s.1069-1071.

³¹ Turgut İleri, "Türkiye Büyük Millet Meclisi Dokuzuncu Yasama Dönemi Amasya Vekillerinden Hamit Koray'ın Parlamento Faaliyetleri ve Meclis Çalışmalarına Katkısı (1950-1954)", The Journal of Academic Social Science Studies 92, 2022, s.427.

³² Turgut İleri, "Türkiye Büyük Millet Meclisi Dokuzuncu Yasama Dönemi Amasya Vekillerinden Hamit Koray'ın Parlamento Faaliyetleri ve Meclis Çalışmalarına Katkısı (1950-1954)", s.437.

Ankara Milletvekili Osman Şevki Çiçekdağ ve 45 arkadaşının “Birleşmiş Milletler orduları saflarında Kore’de savaşan kahramanlarımıza Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin yürekten minnet ve şükran duygularının bir kere daha duyurulmasına dair önergesi³³

Diyanet işleri Başkanlığı Bütçesinin elli binden yüz bin liraya çıkarılmasına ilişkin önergesi³⁴

1949 yılında Amasya’da Hükümet tarafından Yüzevler adıyla bilinen mahalledeki evlerin felâketzedelere dağıtımında iddia edilen yolsuzluk hakkında yapılan tahkikat neticesine ve bu evlerin bedelsiz olarak verilmesi mümkün olmadığı takdirde taksit müddetinin 40 seneye çıkarılması hususunda ne düşünüldüğüne dair önergesi,³⁵

5434 Sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine ve bu kanuna bazı hükümler eklenmesine dair Kanun lâyihasının 6. maddesiyle ilgili olarak, B fıkrasının sonuna (ve İktisadi Devlet Teşekküllerinde ücretli stajyerlikte geçen hizmetler dâhil) ibaresinin ilâvesi yapılmasına ilişkin Meclis Başkanlığına sunulmuştur.³⁶

Yazılı soru önergeleri ise; Şehirlerarası ve şehir içi telefon görüşmelerinde vaki aksaklıkların ıslahı ile santrallerin takviyesi, kelime ve cümle hataları yüzünden anlaşılmayacak hale gelen telgraflardaki yanlışlıkların önlenmesi hususunda ne gibi tedbirler düşünüldüğüne dair soru önergesi³⁷

Devlet Memur ve Hizmetlilerine Ödenek ve İkramiye Verilmesi Hakkındaki Kanun lâyihasının görüşülmesi sonrası, konu hakkında yeterli müzakere yapıldığına ilişkin verilen yazılı önergesi³⁸

Komisyon başkanı olarak, “Geçici komisyona Ordu Mebusu Refet Aksoy’un, Gelir Vergisi Kanunu’nun 24. maddesinin değiştirilmesi hakkındaki kanun teklifinin havalesine ilişkin bilgilendirme yazısı³⁹

Amasya Milletvekillerinden İsmet Olgaç tarafından verilen “Amasya Memleket Hastanesi eski binasının Verem Hastanesi olarak kullanılmasına, yeni Memleket Hastanesi kadrosunun takviye edilmesine ve inşaatı tamamlanmış bulunan Merzifon Sağlık Merkezinin

³³ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, IX. Dönem, Cilt. 2, 2. Birleşim, 06.11.1950, s.29.

³⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, IX. Dönem, Cilt. 5, 48. Birleşim, 22.02.1951, s.426.

³⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, IX. Dönem, Cilt. 15, 71. Birleşim, 12.05.1952, s.166.

³⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, IX. Dönem, Cilt. 29, 56. Birleşim, 03.03.1954, s.147.

³⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, IX. Dönem, Cilt. 20, 56. Birleşim, 28.02.1953, s.1363

³⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, IX. Dönem, Cilt. 26, 21. Birleşim, 23.12.1953, s.403.

³⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, IX. Dönem, Cilt. 26, 23. Birleşim, 23.12.1953, s.403.

de ihtiyaçlarının teminine dair sorusuna, Sağlık ve Sosyal Yardım Vekili Ekrem Hayri Üstündağ'ın yazılı cevaplandırması amacıyla verilen yazılı soru önergesi⁴⁰

Meclis Başkanlığına sunulan, “Millî Eğitim Vekâleti Bütçesinin 415. faslında müzeler ve anıtlar masrafları karşılığı olarak bu fasla (150 000) lira daha eklenerek fasıl yekûnunun (1 000 000) liraya çıkarılmasına ilişkin önergesi⁴¹

Amasya Milletvekilleri Kemal Eren, Hamit Koray ve İsmet Olgaç tarafından verilen “Mesleki ve Teknik Öğretim Okulları Meslek ve Atelye öğretmenliklerine geçici öğretmen olarak tayin edilmiş olanlardan beş yıl ve daha fazla hizmet edenlerin daimî öğretmenliğe geçirilmeleri için tekrar imtihana tâbi tutulmalarının doğru olup olmadığına dair soru önergesi⁴²

2.3. İsmet Olgaç

Dört defa söz almış, üç defa teklifte bulunmuş bir defa da önerge vermiştir. İsmet Olgaç, Adalet Komisyonu ve Karma Komisyon üyesi olarak komisyona havale edilen konulara ilişkin rapor hazırlıklarında, farklı konularda kanun teklifleri ve önerge vererek yasama görevini yerine getirmeye çalışmıştır. Aktif olarak Adalet Komisyonuna sevk edilen konuların incelenip karara bağlanmasında ve genel kurulda yapılan oylamalarda bulunmuştur. Adalet Komisyonu çalışmaları; “Maden Kanunu Layihasının Görüşülmesi” (Kanun maddelerinin bazılarında düzenlemeler yapılması önerilmiştir).⁴³, “Zonguldak Mebusu Avni Yurdabayrak’ın Hâkimler Kanununun 3501 sayılı Kanunla Değiştirilen 43. Maddesinin 2. Fıkrasının yorumuna dair teklifin görüşülmesi (ilgili maddenin incelenmesi sonucu yorumlanmasına ihtiyaç olduğuna karar verilmiştir).⁴⁴ Olgaç, bu komisyonda benzer kırk üç görüşmede yer almış, karma komisyonda 14 incelemede yer almıştır.

Teklifte bulunduğu konular; “Millî Korunma Kanunu’nun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkındaki 5020 Sayılı Kanun’la 30. maddenin kaldırılmasına dair” (13 Temmuz 1950), “Millî Korunma Kanunu’nun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair” olan kanun (bu kanun 1951 ve 1953 yılları arasında Türkiye Büyük Millet Meclisi genel kurulunda beş defa gündeme gelmiş, kronolojik sıraya göre; 5 Ocak 1951, 24 Mart 1952, 2 Ocak 1953, 27 Nisan 1953, 6 Mayıs 1953 tarihleri arasında görüşülmüştür.)

⁴⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, IX. Dönem, Cilt. 20, 41. Birleşim, 11.02.1953, s.239.

⁴¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, IX. Dönem, Cilt. 20, 53. Birleşim, 25.02.1953, s.349.

⁴² Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, IX. Dönem, Cilt. 22, 81. Birleşim, 13.05.1953, s.229.

⁴³ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, IX. Dönem, Cilt. 29, 55. Birleşim, 02.03.1954, s.34.

⁴⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, IX. Dönem, Cilt. 29, 62. Birleşim, 09.03.1954, s.528.

Önerge verdiği konu, 13 Temmuz 1950’de Türkiye Büyük Millet Meclisine sunduğu “Millî Korunma Kanunu’nun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkındaki 5020 Sayılı Kanun’la 30. maddenin kaldırılmasına dair” teklifin geri verilmesine dair önergesi olmuştur (5 Ocak 1951)

Konuşmaları ve Görüşleri; 30 Temmuz 1950’de Gayrimenkulün Tecavüzüne Dair kanun teklifi hakkında, 24 Mart 1952’de Millî Korunma Kanunu’nun bazı maddelerinin değiştirilmesine dair olan kanun teklifinin geçici 2. maddesi hakkında, 30 Ocak 1953 ve 16 Nisan 1953’de Millî korunma kanununun kiraya taalluk eden maddelerinin tadili hakkında, son olarak 8 Temmuz 1953’de Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu’nun bazı maddelerinin değiştirilmesine dair olan kanun teklifi münasebetiyle söz alarak görüşlerini bildirmiştir.

2.3.1. Millî Korunma Kanunu’nun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun Teklifi

5020 sayılı kanunla değiştirilen Gayrimenkul kiralarına dair olan Millî Korunma Kanunu’nun 30. maddesinin kaldırılmasına dair kanun teklifinde bulunmuş daha sonra bu kanun teklifinin geri verilmesi hakkında önerge vermiştir. Türkiye Büyük Millet Meclisinde kanun hakkında söz alan İsmet Olgaç 5020 sayılı kanunla evlere yüzde yirmi, iş yerlerine yüzde elli olarak yapılan zamları teklifte bulunduğu kanunla tekrar ederek yüzde elliye ve yüzde yüze çıkarılan zamların vergiye tâbi olacağını belirtmiştir.⁴⁵ Birçok vekil bu kanun teklifini doğru bulmamıştır ve mülkiyet hakkının millî korunma kanunu ile sınırlandığından ve bu kanun hükmüne göre birçok vatandaşın zarar göreceğini dile getirmiş, mülk sahiplerinin hava parası olarak mülklerini kiraya verip bu paralarını beyannamelerinde göstermeyerek vergiden kaçtıklarından kanunun dürüst ve doğru vatandaşların aleyhinde olacağına değinilmiştir.

27 Şubat 1947’de resmi gazetede yayımlanan 5020 sayılı kanun ve bahsi geçen madde “Millî Korunma Kanununun uygulandığı süre içinde şehir, kasaba, iskele, liman ve istasyonlarda gayrimenkullerin (Tarla, bağ, bahçe, bostan gibi musakkaf (olmayanlar hariç) kira bedelleri Millî Korunma Kanununun uygulanmaya konmasına takaddüm eden yıl içindeki son kira sözleşmesiyle belli olan kira bedelleri ne konutlarda yüzde yirmi ve konuttan başka

⁴⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, IX. Dönem, Cilt. 14, 52. Birleşim, 25.02.1954, s.8.

yerlerde yüzde elli zammı ile bulunacaktır.⁴⁶ Kira bedellerinden hiçbir suretle fazla olmayacağı gibi sözleşme şartlarında kiracılar aleyhine değişiklik yapılamaz.”⁴⁷

İsmet Olgaç bu kanunla mal sahiplerine bazı kolaylıklar temin edilmişse bile bugünkü şartlar içinde ne alınan kira miktarının ne de tahliye sebeplerinin mal sahiplerini tam anlamıyla tatmin eder nitelikte olmadığını söylemiş kanunun o günün şartlarına göre mal sahiplerini mağdur etmeden daha uygun bir hal alabileceğini belirtmiş ve şöyle devam etmiştir: “5020 sayılı kanunun yürürlüğe girdiği 1947 tarihinden sonra yapılan binalar millî korunma kanununun şümulünden hariç tutulmuştur. Yeni bina inşasına teşvik ve bu suretle memlekette bina miktarının çoğalmasının ve sonuç olarak tahdidin kaldırılmasını temin için böyle bir yol zarureti aşîkârdır. Esasen yeni inşa edilen binalar 10 sene vergiden muaf olduğundan memleketin her tarafında inşaat çoğalmıştır. Bu itibarla ne kira bedellerini ne de tahliye sebeplerini bugünkü gibi tahdit için kati zaruret mevcut değildir.”⁴⁸ 30’uncu maddeye tâbi olan gayrimenkullerin 1929’dan evvel ve sonra inşa edilen olmak üzere iki kısma ayrıldığını 1947’den sonra inşa edilenlerin serbest olduğundan zamla alakasının olmayacağı, belirtilen teklifte de zamda bunların durumunun da göz önüne alınarak sunulduğunu ifade etmiştir.⁴⁹ Birçok vekil uzun konuşmalar ve tartışmalar sonucunda yine adaletsizlik konusuna değinmiş ve 1939 yılında kiraya verilen mülke yüzde yirmi ile yüzde elli gibi cüzi bir zam yapılırken 1947 ve sonrasında yapılan ve kiraya verilen evlerin serbest bırakılmasının kabul edilir bir durum olmayacağına dikkat çekilmiştir.

30’uncu madde ile ilgili olarak Bütçe Komisyonu “Millî korunma kanununun 30. maddesi meskenlerde gayrı yerlerde 1 Ocak 1954 meskenlerde 1 Ocak 1956 tarihinden itibaren yürürlükten kaldırılmıştır” teklifinde bulunmuş, İsmet Olgaç, “Bütçe Komisyonunun teklifinde ticarethanelerin 1954 senesinde, meskenlerin de 1956 senesinde serbest bırakılacağı yazılıdır. Bendeniz, bir takrirle her ikisinin birden 1955 senesinde meriyetten kaldırılmasını teklif edeceğim. Ancak, geçen celselerin birinde Ekonomi ve Ticaret Bakanı Enver Güreli’nin kanunumuzda işletme değerine ait hükümler olmadığından bahisle burada ticarethanelerin hukukunu koruyan bazı maddelerin vaz’ı hakkındaki fikirlerine taraftarım. Ancak bu kanun muvakkat bir kanun olduğundan ticarethanelerin hukukunu koruyan maddelerin Borçlar veya Ticaret Kanununa konulabileceği fikrindeyim. Bu itibarla teklifimize göre meskenlerde ve iş

⁴⁶ <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/6543.pdf> Erişim: 06.04.2025.

⁴⁷ Türkiye Cumhuriyeti Resmî Gazete, Millî Korunma Kanunu’nun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun, 27 Şubat 1947, Sayı: 6543.

⁴⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, IX. Dönem, Cilt. 19, 35. Birleşim, 25.02.1953, s.528.

⁴⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, IX. Dönem, Cilt. 19, 35. Birleşim, 25.02.1953, s.529.

yerlerinde kanunun iki sene sonra meriyetten kaldırılmasını istediğimize göre, iki senelik müddet zarfında ticarethanelerin hukukunu koruyacak maddelerin Hükûmet tarafından getirileceği umulur, bu maddelerin Ticaret Kanununa veya Borçlar Kanunu'na konulabilmesi mümkündür. Bu itibarla önergemi veriyorum. Şimdiye kadar hiçbir fayda temin etmemiş olan, ancak dürüst vatandaşları mutazarrır eden bu kanunun 1955 senesinde kaldırılmasını teklif ediyorum.”⁵⁰ Bu sözleri üzerine Türkiye Büyük Millet Meclisine önerge sunmuş, fakat oy birliği ile reddedilmiştir.⁵¹

Sonuç olarak Türkiye Büyük Millet Meclisinde uzun konuşmalar ve görüşmeler sonrasında Millî Korunma Kanunu'nun 30. maddesi meskenlerde gayri yerlerde 1 Ocak 1955 ve meskenlerde 1 Haziran 1955 tarihinden itibaren yürürlükten kaldırılmıştır.⁵² Detaylı olarak resmî gazete 8406 sayısında yer verilmiştir.⁵³

2.3.2. Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Görüşleri

Fiili hizmet müddeti 25 yılı doldurmuş olanlar istekleri üzerine, 25 yılı tamamlamış olanlar kurumlarınca lüzum görüldüğü takdirde yaş haddi aramaksızın tekaüde sevk edilir maddesini eleştirmek için söz almış ve 25 seneyi doldurmuş olan ve biraz kusurlu olan memurlara kanunun tatbik edilebileceğine fakat 25 seneyi doldurmamış olan memurlara muafiyet kabul edileceğini ve bu 25 senenin neye göre karar verildiğini anlamakta güçlük çektiğine değinmiştir.⁵⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisinde birçok vekil bu teklifi eleştirmiş ve teklif kabul edilmemiştir.

Bahsi geçen emekli sandığı kanununda bazı değişiklikler ve düzenlemeler yapılarak 15 Temmuz 1953'te kabul edilmiştir.⁵⁵ 21 Temmuz'da resmî gazetede yayımlanmıştır.⁵⁶

⁵⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, IX. Dönem, Cilt. 20, 40. Birleşim, 09.02.1953, s.181.

⁵¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, IX. Dönem, Cilt. 20, 41. Birleşim, 11.02.1953, s.225.

⁵² <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/8406.pdf> Erişim: 06.04.2025.

⁵³ Türkiye Cumhuriyeti Resmî Gazete, Millî Korunma Kanunu'nun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun, 12 Mayıs 1953, Sayı: 8406.

⁵⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, IX. Dönem, Cilt. 24, 104. Birleşim, 08.07.1953, s.350

⁵⁵ <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/8463.pdf> Erişim: 06.04.2025.

⁵⁶ Türkiye Cumhuriyeti Resmî Gazete, Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Hakkındaki 5434 Sayılı Kanun'a Geçici Bir Madde Eklenmesi Hakkındaki Kanun, 21 Temmuz 1953, Sayı: 8463.

2.4. Kemal Eren

Yasama faaliyetleri kapsamında Türkiye Büyük Millet Meclisi çalışmalarına katılarak çeşitli konularda görüşlerini dile getirmiş, kanun teklifi ve önerge sunmuştur. (Yirmi üç defa söz almış, iki defa teklifte bulunmuş, bir defa da önerge vermiştir. Kemal Eren, IX. Dönem Meclis çalışmaları kapsamında İçişleri Komisyonu üyesi olarak görev yapmış, “Bina yapımına teşvik ve izinsiz yapılan binalar hakkındaki kanun layihasının görüşülmesi (layiha kabul edilmiştir).⁵⁷, “Mühendislik ve mimarlık hakkındaki 3458 sayılı kanunun değiştirilmesine dair kanun teklifi (gerekçeler belirtilerek teklifin reddine karar verilmiştir).⁵⁸ “Tapu ve Kadastro Umum Müdürlüğü Teşkilât ve Vazifeleri hakkındaki 29. 05.1936 tarihli ve 2997 sayılı Kanunun 3. ve 4. maddelerinin tadiline dair olan kanun layihası (layiha değişikliklerle kabul edilmiştir).⁵⁹ Bu komisyonda benzer yirmi dört teklif verilmiştir.

Teklifte bulunduğu konuları; 30 Mart 1951’de Gayrimenkule tecavüzün define dair 2311 sayılı kanunun ikinci maddesinin değiştirilmesi hakkında, 25 Temmuz 1951’de sunduğu Gayrimenkule tecavüzün define dair kanun, 9-10 Ağustos 1951’de değişiklik yaparak tekrar genel kurula sunduğu kanun 16 Nisan 1952’ye kadar Türkiye Büyük Millet Meclisinde tartışılmıştır.

Konuşmaları ise; ilk olarak, 7 Temmuz 1950’de köy kanununa bazı maddeler eklenmesi ve 46. maddenin kaldırılmasına dair fikrini belirtmiş, yine aynı tarihte belediye kanununa bazı maddeler eklenmesi ve kaldırılması hususunda, şehir ve kasabalarda mahalle muhtar ve ihtiyar heyetleri teşkiline dair kanunda bazı değişiklikler yapılmasına dair olan konular hakkında söz almış belirtilen üç konu hakkında da aynı tarihlerde söz almış ve konuşmuştur. Devamında; 15 Ocak 1951’de Turhal Şeker Fabrikasının Tevsii hususunda, 26 Ocak 1951’de Hastane, okul, park, bahçe gibi yapılara yaşayan kişi adları konması hususunda, 11 Mayıs 1951’de Temsil ödeneği hususunda, 12 Kasım 1951’de İskenderun’da vazife başında yaralanan memurlar hakkında alınması gereken önlemler hususunda, 26 Şubat 1952’de İçişleri Bakanlığı 1952 yılı bütçesi, 27 Şubat 1952’de Millî Eğitim Bakanlığı ve bazı üniversitelerin 1952 yılı bütçesi, 13 Haziran 1952 Rize Güneyce ilçe merkezinin adının değiştirilmesi, 12 Aralık 1952 Temsil ödeneği hakkında ek kanun teklifi, 12 Ocak 1953 5671 sayılı kanuna ek birinci maddenin değiştirilmesi ve geçici madde eklenmesi, 11 Mayıs 1953’den 25 Mayıs 1953’e kadar köy kanunu layihası hakkında söz almış, 12 Şubat 1954’de 3656 sayılı kanunun emniyet umum

⁵⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, IX. Dönem, Cilt. 24, 114. Birleşim, 22.07.1953, s.985.

⁵⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, IX. Dönem, Cilt. 24, 114. Birleşim, 22.07.1953, s.987.

⁵⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, IX. Dönem, Cilt. 26, 20. Birleşim, 22.07.1953, s.324.

müdürlüğü kısmında değişiklikler yapılmasına dair ve yine aynı tarihte 3656 sayılı kanunun İçişleri Vekaleti ve Taşra kısmında değişiklikler yapılmasına dair olan kanun tekliflerinde söz almış, 23 Şubat 1954 Dahiliye Vekaleti 1954 yılı bütçesi ve son olarak 25 Şubat 1954’de Nafia Vekaleti ve Devlet Su İşleri Umum Müdürlüğü 1954 yılı bütçesi olmuştur.

2.4.1. 442 Sayılı Köy Kanununda Bazı Maddelerin Değiştirilmesi ve Eklenmesi

Hakkında Görüşleri

Bu kanunun ek birinci maddesinde

“Köy muhtarlarının ve ihtiyar meclisi üyelerinin seçimi her dört senede bir şubat ayının ilk pazarına rastlayan günde yapılır.” Maddesinin üzerine Konya Milletvekili Abdurrahman Fahri Ağaoğlu kışın çamur ve don olaylarının en yoğun yaşandığı ve yolların kapalı olduğu bir dönem olduğunu belirterek şubat ayının ilk Pazarı yerine Kasım ayının son Pazarı teklifini sunmuştur.⁶⁰ Buna karşılık Kemal Eren Komisyon adına söz alarak;

Köylerde seçimlerin geçmişten beri şubat ayında yapılmasının isabetli bir uygulama olduğunu belirtmiştir. Bu görüşünü 12 yıllık kaymakamlık deneyimine dayandırmış ve kırsal yaşamın dinamiklerini yakından gözlemlediğini ifade etmiştir. Eren’e göre köylülerin yaz ve sonbahar aylarında yoğun tarımsal faaliyetlerle meşgul olmaları, bu dönemlerde yapılan seçimlerde hem katılımı azalttığı hem de seçmenlerin sandığa ulaşmasını güçleştirdiği için sorun teşkil etmekte olduğunu söylemiş, buna karşılık kış aylarında iş yükünün azalması sebebiyle özellikle şubat ayı köylülerin seçimlerde daha rahat katılım gösterdiği bir dönem olarak öne çıkabileceklerine değinmiş eskiden beri devam eden şekilde seçimlerin yine şubat ayında yapılmasının uygun olacağı görüşünü dile getirmiştir.⁶¹

Köy Kanunu Layihası Münasebetiyle 1953 yılında Maliye ve Bütçe Komisyonları Heyetiyle ilgili bir konuya değinmek adına söz almış konuşmasında, köy kanununun yaklaşık 150 maddeden oluştuğunu ve bu maddeler arasında mali hükümler içeren yalnızca 5 maddenin yer aldığını belirtmiş, kanun tasarısının doğrudan ilgili komisyona havale edildiği ve komisyon tarafından müzakere edilerek değerlendirildiğini ifade etmiştir. Ayrıca hukukî içerikler bakımından Adalet Komisyonunun görüşüne başvurulduğu, buna karşın Maliye ve Bütçe Komisyonlarının mütalaasına ihtiyaç duyulmadığını açıklamış, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü’nün 28. maddesine atıfta bulunarak bir komisyonun görüş hazırlayacağı bir tasarı ya da teklif hakkında başka bir komisyonun görüşüne ihtiyaç duyması halinde bu görüşü talep

⁶⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, IX. Dönem, Cilt. 1, 18. Birleşim, 7.7.1950, s.437.

⁶¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, IX. Dönem, Cilt. 1, 18. Birleşim, 7.7.1950, s.437.

edebileceğini; ancak kendi komisyonlarının böyle bir ihtiyaç görmediği için ilgili tasarımı diğer komisyonlara göndermediğini ifade etmiştir. Köy Kanunu tasarısının yalnızca mali bakımdan incelenmesini gerektiren bir yönü olsaydı, Maliye ve Bütçe Komisyonlarına gönderileceğini ifade etmiş, ancak bu tür bir zorunluluk görülmediği için komisyonlar arası ek sevke gerek duyulmadığını belirtmiştir. Milletvekillerinden gelen teklifler doğrultusunda eğer tasarının bütünü Maliye ve Bütçe Komisyonlarına yeniden gönderilirse bu durumun uzun sürecek müzakerelere yol açabileceğini ve tasarının mevcut yasama yılı içinde genel kurulda görüşülmesini engelleyebileceğini vurgulamıştır. Bu gerekçeyle komisyonun önerisi tasarının genel kurul müzakerelerine geçilmesi ve yalnızca mali hükümlerle ilgili maddelerin görüşülmesi sırasında ilgili kısımların Maliye ve Bütçe Komisyonlarına havale edilmesi yönünde olmuş, böylece tasarının genel görüşme sürecinin gecikmeden ilerlenmesini sağlamak istemiştir.⁶²

Yeni Köy Kanunu Tasarısı ile ilgili olarak bazı vekillerin bu kanun hakkında bir yenilik getirmedeğini savunması üzerine kendisi söz alarak yeni köy kanununun getirdiği yeniliklerden bahsetmiştir. Eskisine nazaran getirdiği 4 yeniliği vurgulamış, bunlar “Köylerde iskân sahalarının tespiti, iş programları, seçim işlerinin tanzimi, yeniden köy meclislerinin ihdası (bugün ihtiyar heyetlerine mevdu olduğundan bahsetmiştir), köy bütçelerinin kanuna ve nizamla bağlanması şimdiye kadar köy bütçeleri bir talimatname ile idare edilirdi. Bunun şekilleri, nasıl yapılacağı nasıl tatbik edileceği kanunda yazıldığını belirtmiştir Yeni malî kaynaklar bilhassa salmanın kaldırılmasının başlı başına bir inkılap olduğunu öne sürmüş, Köy vakıflarının durumu ve bunların tespiti, kamulaştırma haklarının ıslahı, köy kararlarına karşı itiraz şekilleri gibi” konulara değinerek konuşmasının devamında konuyu daha da açarak arazi vergisinden bahsetmiş, “1 kuruştan 100 kuruşa kadar, 4.512,847 kişi, 2 154 528 lira vergi ödeyecektir. (Ki mükelleflerin yarısından fazladır). 101 kuruştan 200 kuruşa kadar, 1.428.430 kişi, 2 047 680 lira vergi ödeyecektir. 201 kuruştan 300 kuruşa kadar, 768.824 kişi, 1 798 334 lira vergi ödeyecektir. 301 kuruştan 400 kuruşa kadar, 485.000 kişi, 1 586 354 lira vergi ödeyecektir. 401 kuruştan 500 kuruşa kadar 321.227 kişi 1 378 063 lira vergi ödeyecektir. Bu hesaba nazaran toprak sahibi 7.517.178 kişi, 8 965 139 lira vergi vermekle mükelleftir. Bu gerçekliğin köylü vatandaşların yüzde 90’ın en aşağı 16 lira verdiğini ispat edeceğini belirtmiş. Dolayısıyla Arazi Vergisinde yüzde iki yüz zam yapılmasının psikolojik bakımdan antipati ile karşılanabileceğini söylemiştir. “Şunu arz edeyim ki, 401 kuruştan 500 kuruşa kadar 321 bin mükellef asgari bir miktar olan bir milyon lira veriyor. Dolayısıyla bu yüzde 200 nispeti takip

⁶² Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, IX. Dönem, Cilt.22, 80. Birleşim, 11.05.1953, s.172.

ettiğimiz takdirde 10 lira verecektir. Yirmi lirayı bulmayacaktır. Bununla hisse tefrikini düşünse dahi, yüzde 200 zam yapmak, arazi salmasını matraha bağlamak köy mahallî sisteminde bir adalet temin etmek, temini takdirinde salmayı ortadan kaldırıp bir vergiye, Arazi Vergisine bağlamak suretiyle bunu kontrol altına alacaktır. İkincisi salma, köy ihtiyar heyetleri tarafından tarh edilir, bu hususta kaymakamın vereceği kararlar katidir. Bundan sonra köy ihtiyar heyetleri tarafından tahsil edilir. Bunun, ne demek olduğunu, köy muhtarlarının ne yaptıklarını birçok arkadaşlarımız bilirler, köyde para toplamak muhtarın işi değildir. Muhtar, orada, köyün amme hizmetlerini görecektir. Vergi tarh ve tahsil vazifesi onun üzerinden alıyoruz ve bu işi vergi tahsildarlarına ve maliyeye terk ediyoruz. Şu suretle tâhassul edecek vergiler, bir fonda toplanacak ve bunlar her köye, bir tesanüdü ispat eder şekilde, tevzi edilecektir. Bütün köyler, bu vergiden nüfus esasına göre, tahakkuk ve tahsilatı ile meşgul olmaksızın, muayyen bir para, alacaklarını ve programlarındaki işlerine tahsis edeceklerini vurgulamıştır. Dolayısıyla arazi tahriri gecikse bile, şu salmanın kalkmasının köylüyü büyük bir yükten kurtaracağını söylemiş, bu durumdan mutlu olmayacak olanların belki büyük arazi sahipleri olduğunu da belirtmiştir. Onların da bu araziye geniş bir şekilde işletmek suretiyle bunu temin edebileceklerini de belirtmiştir. Bunlardan bir kısmının senede milyon kazandığı halde ancak 20 lira vermekte olduğunu ve orta halli bir köylü ailenin ise 10 lira ödemekte olduğuna da değinmiş, bu hükmün bu suretle adaleti de temin edeceğini ve buna karşı çıkan milletvekillerinin bu açıdan bakmaları gerektiğini faydalı bulmuştur.⁶³

Köylerinin nüfusuna göre kanundan tâbi olup olunmadığı sorusuna karşılık köy ve belediye kanununun birbirinden ayrışması durumunda (karıştırılmaması) için maddeyi açıklamıştır. “Belediye Kanunu’na göre belde olmak vasıf ve şartlarını haiz bulunan köylerde belediye teşkilatı kuruluncaya kadar Köy Kanunu tatbik edilir. Belediye teşkilatı olan yerlerden nüfusu 20 bine kadar olanına, (yirmi bin dahil) kasaba, daha yukarısına şehir denir” ancak belediye kanununun ikinci maddesinde “Yalnız Belediye Kanununun ikinci maddesinde bir sarahat vardır; nüfusları ne olursa olsun kaza ve vilayet merkezlerinde belediye teşkilatı kurulur der. Şu sarahata göre Köy Kanununda nüfus esasları tespit edilmemiş olsa dahi yaşayan Belediye Kanunu mecburi dediği için iki binden aşağı olan yerler kasaba, vilayet merkezi değilse kendiliğinden köydür. Bu itibarla üç bine çıkarmıştık” şeklinde açıklama yaparak konuyla ilgili belediyeden köyleri mahrum etmek gibi bir durumun olmadığına değinmiştir.⁶⁴

⁶³ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, IX. Dönem, Cilt. 22, 81. Birleşim, 13.05.1953, s.226-228.

⁶⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, IX. Dönem, Cilt.22, 86.Birleşim, 22.05.1953, s.358.

Söz konusu kanunla ilgili nüfuz tespiti yapılmadığı takdirde bazı köylerin yardımlardan mahrum kalması durumu gündeme gelmiş ve söz alarak böyle bir durumun olamayacağını belediye olmayan yerlerin tamamıyla köy olduğunu hiçbir topluluk gösteremeyiz ki orada köy veyahut belediye kanunu geçerli olmasın diyerek bu durumda bir mağduriyet olamayacağını belirtmiştir.⁶⁵

Köy Kanununun 44. maddesi hakkında söz istemiş, madde ile ilgili mal sahibi ile köy ihtiyar heyeti arasında bir anlaşmazlık durumunda köy vilayete bağlı ise vilayet idare heyeti, kazaya bağlı ise kaza vilayet heyeti tetkik edecek ve bir karara bağlamayacağını söyleyerek bu karara bağlı olarak mal sahibinin devlet şurasına gidebileceğini belirtmiştir. “Köy Kanunun 13. maddesi köyün mecburi hizmetlerini, 14. maddesi de ihtiyari olan hikmetlerini tespit etmektedir. Elektrik işini de ihtiyari hizmetleri meyanıma almak suretiyle lüzumlu yerleri satmama cihetine gidilebilecektir. Bunu temin için de Köy Kanununun 14. maddesine 32. fıkra olarak köye elektrik tesisi hükmünü koyduk. Köy ihtiyar heyetleri köyde yapacakları istimlakleri kanunun 13 ve 14. maddelerinde yazılı olan hizmetlere inhisar ettirmek mecburiyetindedir. Halen yaşayan kanunda olduğu gibi, cami, mektep, hamam şeklinde tadadı olmaktan ziyade köy ihtiyar heyetlerine daha geniş bir sahada çalışmak imkânını temin için 13 ve 14. maddelerde yazılı bütün hizmetleri yapmak için lüzumlu yerleri değer pahasını vermek suretiyle satın alma yetkisini şu ikinci madde ile temin etmiş oluyoruz. Arz ettiğimiz bu teklif kabul edilirse icabında itiraz Devlet Şûrasına da intikal edecek, haksızlığa meydan verilmemiş olacaktır” madde kabul edilmiştir.⁶⁶

2.4.2. 3656 Sayılı Kanun’un (1) Sayılı Cetvelin Emniyet Umum Müdürlüğü Kısımında Değişiklik Hakkında Görüşleri

Kanunla ilgili 1 sayılı cetvelde yapılacak ilaveler ve 2 sayılı cetvelde yapılacak ilaveleri saymış, “30 Haziran 1939 tarihli ve 3656 sayılı Kanuna bağlı 1 sayılı cetvelin Emniyet Umum Müdürlüğü kısmından ilişik 1 sayılı cetvelde derece, görev, adet ve maaşı yazılı memuriyetler çıkarılmış ve yerine 2 sayılı cetvelde derece, görev adet ve maaşı yazılı memuriyetler kabul edilmiş ve 3201 sayılı Emniyet Teşkilat Kanununun 13. maddesinde yazılı tetkik bas memuru ve tetkik memuru unvanları ile 47. maddesinde yazılı tetkik memuru unvanı yerine, sivil baş memur (Detektif) ve sivil memur (Detektif) unvanları konulmuştur” sunulan değişiklikler

⁶⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, IX. Dönem, Cilt. 22, 86. Birleşim, 22.05.1953, s.362.

⁶⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, IX. Dönem, Cilt. 28, 43. Birleşim, 12.02.1954, s.266.

kabul edilmiştir. Kemal Eren ise bu değişikliği kabul etmiş ve kanunu doğru bulduğunu belirtmiştir.⁶⁷

2.4.3. Belediye Kanunu Hakkında Görüşleri

İçişleri Komisyonu adına söz almıştır. 1580 sayılı Belediye Kanunu Belediye meclisinde ve ilçelerde sorun teşkil ettiği zaman ilçe seçim kurullarının bu sorunu haber verme merci olduğu gösterilirken kazalarda gerekli mercinin belirtilmemesi itirazına karşılık “Arkadaşlarımız ile ve ilçe merkezlerindeki seçim kurullarına temas ettiler, ilçe ve illerde bir merkez ilçesi vardır ve bu merkez ilçesi ilçe merkezine bağlı köylerin ve bucakların işlerini görür. O vazifeyi de merkezdeki ilçe teşkilatı görecektir. Bu bakımdan noksanlık yoktur.”⁶⁸ Sözleriyle kazalar için madde belirtmeye gerek duymadığını belirtmiştir.

Mevcut belediye kanunu ile milletvekili seçim kanunu karşılaştırma sonucunda kanuna ek bir fıkra eklenmesine gerek görmediğini belediye kanununun maddesinin milletvekili seçim kanunu da kapsadığını ve anlaşılır olduğunu belirtmiştir.⁶⁹

5545 Sayılı Milletvekili seçimi Kanununun 25. maddesinde yazılı seçim kütüklerinin gözden geçirilmesi tarihi, bir defaya mahsus olmak üzere 1 Ağustos’tan 15 Ağustos’a kadar olarak değiştirilmesi, geçici madde eklenmesine karşılık zaten bu konunun kanunda var olduğunu ve mevcut kanuna göre bu değişikliğin Nisan ayında yapılacağını belirterek buna lüzum olmadığını söylemiştir.

Rize Milletvekili Osman Kavrakoğlu kütüklerdeki noksanlardan dolayı evvelki seçimde yanlışlık olduğunu belirtip karışıklığın bir an evvel giderilmesi için teklifin kabulünü ve yerinde olduğunu belirtmiş, buna karşılık Kemal Eren belediye seçimine ait defterlerin yeniden tanzim edileceğini ve evvelki seçimde yanlışlığın bundan sonra da olabileceğini düşünmenin yanlış olduğunu belirterek bu defa muhakkak daha muntazam yapılacağını söyleyerek böyle bir külfete gerek duymadığını ikinci defa belirtmiştir.⁷⁰

Ek 4. maddede belirtilen her ilçenin çıkaracağı genel meclis üye sayısı son genel nüfus sayımına 1945’e göre belirlenir maddesine Konya milletvekili Ülgen seçim kanunun maddelerini ve 1945’de yapılan nüfus sayımının esas alınacağını eklemeyi sunmuş, Eren ise burada belirtilen durumun milletvekilliği seçimi kanunuyla ilgili olmadığını ve seçime kadar

⁶⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, IX. Dönem, Cilt. 28, 42. Birleşim, 12.02.1954, s.258.

⁶⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, IX. Dönem, Cilt. 1, 18. Birleşim, 7.7.1950, s.414.

⁶⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, IX. Dönem, Cilt. 1, 18. Birleşim, 7.7.1950, s.415.

⁷⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, IX. Dönem, Cilt. 1, 18. Birleşim, 7.7.1950, s.420-421.

sayım olmazsa 1945, eğer sayım olursa yeni yapılan sayımın esas alınacağını belirtip tereddüt mahal olmadığını belirtmiş ve ek madde oylamaya sunularak kabul edilmiştir.⁷¹

Ek maddeye “Seçim giderleri için belediye bütçesine konacak ödenekler 5545 sayılı Milletvekilleri Seçimi Kanununun 166 ve 167. maddelerine göre harcanır. Ancak seçim, kurulu başkan ve üyeleri ile seçim işleri için görevlendirilecekler verilecek zaruri masraf karşılığı ücret ve gündelikler Adalet Bakanlığınca tespit olunur, Bu kanunun uygulanmasında gerekli bütün basılı kâğıtlar Adalet ve İçişleri Bakanlıklarınca müştereken hazırlanacak örneklere göre ilgili belediyelerce temin olunur” cevap olarak bu hususta esas kanunun koyduğu hükümler dairesinde vazifelilerin hepsine de ödenek verileceğini ve bu konunun sözlü bir soruyla ortaya çıktığını, adalet bakanlığının buna zaten cevap verdiğini ve bu paranın ödeneceğini söylemiştir.⁷²

Tek seçim dönemine mahsus olmak üzere mahalle ihtiyar heyetleri seçimi Ağustos 1950 ayının ilk Pazar günü yapılması ve seçim işlerine ait sürelerin buna göre düzenlenmesi ve bu heyetlerin kanuni süresinin 1955 yılının Şubat ayına kadar geçerli olmasını içeren ek maddeyi destekler nitelikte konuşarak Balıkesir milletvekili Yırcalı’nın başkanlığa sunduğu teklifi (mahalle ihtiyar heyetleri seçiminin Eylül’ün ikinci pazarında yapılması) teklifine karşılık kanunla belediyeler seçimin zaten Eylül’ün ikinci haftasına alındığını mahkemelerin de zaten 5 Eylül de açıldığını belirterek mahalle itirazlarının da olmasıyla kararın 5 Eylül’ü bulabileceğini ve bunun da belediye seçimleriyle çok büyük bir fark olmayacağını söyleyerek ek maddenin aynen kabulünü istemiştir. Yırcalı’nın takriri oylamaya sunularak kabul edilmemiş, geçici madde oy birliği ile kabul edilmiştir.⁷³

2.4.4. Gayrimenkule Tecavüzün Def’ine Dair Kanun Teklifi

2311 sayılı kanunun 2. maddesinin değiştirilmesi için İçişleri Adalet Komisyonuna teklifini sunmuştur.

Ankara Milletvekili Selahattin Benli ile hazırlanan konunun tasarısı gerekçeli olarak sunulmuş, gerekçeler şu şekildedir;

“Memleketimizde gayrimakullerin ve bilhassa arazilerin sınırları münazaa ve ihtilaflara sebebiyet vermeyecek surette tespit edilememiş olduğundan bu yüzden geçmişten beri gayrimenkullere tecavüz ve müdahale hadiseleri vuku bulmakta ve bu hal mahallî asayiş ve

⁷¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, IX. Dönem, Cilt. 1, 18. Birleşim, 7.7.1950, s.426.

⁷² Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, IX. Dönem, Cilt. 1, 18. Birleşim, 7.7.1950, s.433.

⁷³ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, IX. Dönem, Cilt. 1, 18. Birleşim, 7.7.1950, s.435.

emniyeti de bozacak bir durum arz etmekte olduğundan gerek bu tecavüzleri derhal defetmek ve gerekse bozulan emniyet ve asayiş iade etmek maksadıyla idare amirlerine zabıta mania vazifelerini de ilgilendirmesi bakımından, 1933 yılında çıkarılan 2311 sayılı Gayrimenkule Vaki Tecavüzün Men'i hakkındaki kanunla mülkiyet haklarına zarar getirmemek ve mahkemeden alınacak kesin karara kadar geçerli olmak üzere, bir şahsın sorumluluğunda bulundurduğu gayrimenkulüne vuku bulacak tecavüzleri menetme yetkisi verilmiştir”⁷⁴

Eren, Türkiye Büyük Millet Meclisi konuşmasında kanun teklifi ile ilgili olarak, kanunun bir memleket ıstırabının imkân nispetinde giderilmesi için hazırlandığını vurgulamış, köylü vatandaşlar arasında sıklıkla arazilere tecavüz hadiselerinin gerçekleşmesi ve bu hadiselerin birçok vatandaşın hayatına mal olduğu mahalli asayiş ve huzuru bozmasından bahsetmiştir. 1933 yılında çıkarılan 2311 sayılı kanunun bu hadiselerde müeyyidesinin çok zayıf kaldığını, kanunun kendinden beklenileni sağlayacak hükümleri ihtiyâ etmemesi yüzünden bu kanunun artık tatbik kabiliyetini kaybetmiş olduğunu söylemiş, yüksek meclisin isabetli görüş ve düzenlemeleriyle memleket ihtiyacını daha uygun bir şekil alacağından emin olduğunu belirterek konuyla ilgili açıklayıcı bir giriş yapmıştır.⁷⁵

Ancak on sekiz seneden beri tatbik edilmekte olan bu kanunda;

- A. Zilyetliğin hukukî mahiyetinin tespit ve tasrih edilmemiş olması;
- B. İdare amirlerince verilen men kararlarının gayrimenkul üzerinde ihdas edilmiş olan bina, ekme ve dikmelere şamil olup olmadığının açıklanmamış bulunması;
- C. İşin tahkikatına memur edilen memur ve bilhassa jandarmanın ekseriya bilgi itibariyle kifayetsizlikleri yüzünden tahkikatı noksan ve yanlış yaptıkları ve bu tahkikata dayanarak verilen kararların da isabetsiz olması;
- D. Bu uygun müracaatlar üzerine tahkikata gönderilen memurlara harcırah verilip verilmeyeceği hususunda kanunda sarahat bulunmaması yüzünden müşkülâta maruz kalınması;
- E. Tecavüzü men edilen şahsın aynı yere tekrar müdahalede bulunması üzerine mahkemece verilen ve esbabı müşeddide bulunmayan ahvalde cüzi bir para cezasına inhisar eden müeyyidenin çok hafif bulunmasının suçlu üzerinde bir tesir yaratmaması hasebiyle meni kararlarının amelî bir kıymeti kalmaması bakımından kanundan beklenilen faydanın temini mümkün olamamakta ve gayrimenkulü

⁷⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, IX. Dönem, Cilt. 9, 105. Birleşim, 27.7.1951, s.375.

⁷⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, IX. Dönem, Cilt. 9, 105. Birleşim, 27.7.1951, s.375-376.

tecavüze uğrayan vatandaşlarla mütecavizler arasında kanlı hadiselerin sık sık tekerrür ettiği görülmektedir.

“2311 sayılı Kanunun yukarda belirtilen noksanlarını telafi maksadıyla tadili mümkün ise de esasen dört maddeden ibaret bulunan bu kanunu tadilden ziyade izah olunan hususları muhtevi yeni bir kanun vücuda getirmenin daha muvafık olacağı düşüncesiyle işbu tasarımı hazırlamış bulunmaktayız. Bu bakımdan; zilyetliğin bir hakka dayanması, verilen meni kararlarının, mütecaviz tarafından gayrimenkulde vücuda getirilmiş olan bina ve ekim dikim gibi şeylere teşmil edilmek suretiyle bundan mütevellit ihtilafların mahkemeye bırakılarak meni kararının yalnız gayri menkulün eski sahibine teslim edilmesine inhisar ettirilmesi, tahkikatın bizzat vali veya kaymakamlar tarafından yapılmaması halinde ihtilafın hukukî mesnetlerini az çok inceleyebilecek bilgiye sahip olması bakımından tahkik memurlarından birisinin tapu memur veya katibi olması verilecek kararda isabeti temini için bucak müdürlerinden bu yetkinin alınarak vali ve kaymakamlar tarafından karar alınması tahkikata gönderilecek memurlara harcırah kararnamesine göre yolluklarının verilmesi, tecavüzü defedilen şahsın aynı yere tekrar müdahalede bulunması halinde hapis ve para cezalarına birden çarpıtılması ve toplu ve silahlı tecavüzlerde bu cezanın bir misli artırılması, mahkemelere intikal edecek bu davaların acele görülmesi hususlarını ihtiva etmek üzere hazırladığımız işbu tasarının 2311 sayılı Kanuna nazaran daha vazıh ve etraflı, aynı zamanda içtimai bünyemize daha uygun düşeceği kanaatindeyiz.” Söz konusu kanuna Kemal Eren’in sunduğu teklif şu şekildedir:

MADDE 1. — Özel ve tüzel kişilerin bir hakka istinaden yedinde bulundurdukları gayrimenkullerine başkası tarafından tecavüz ve müdahale olunarak hassasiyet edildikçe, ilde vali ilçede kaymakam tarafından bu tecavüz defi ve gayrimenkul zilyedine teslim olunur.

MADDE 2. — Tecavüze uğrayan gayrimenkul üzerinde ihdas edilen tadilat, hafriyat, ekim, ağaç, dikme ve bina vücuda getirilmesi gibi hallerin izalesi mahkemeye aittir.

MADDE 3. — Tecavüz eden, gayrimenkul üzerinde tercihe şayan bir hakkı olduğunu iddia etse bile mahkemeye müracaat etmesi lüzumu yazı ile tebliğ olunur. Bu hal tarafların mahkemeye müracaatla refiyet veya mülkiyet davaları açmalarına mâni olmaz.

MADDE 4. — Zilyet tecavüz ve müdahalenin vukuunu öğrenir öğrenmez en geç, bir ay içinde müracaata mecburdur.

MADDE 5. — Müracaat vukuunda vali, kaymakam bizzat veya birisi tapu memur veya kâtibi olmak üzere tevkil edeceği iki kişilik bir heyete tahkikat yaptırırlar. Tahkikat kısa zamanda ikmal ve bir karara bağlanır. Verilen karar katidir.

MADDE 6. — Tahkik memurlarının harcırahları, bilâhara haksız çıkacak taraftan alınmak üzere müracaatçılar tarafından Maliye veznesine yatırılır. Harcırah hesaplamasında Harcırah Kararnamesi hükümleri esastır. Vermeyenler hakkında Tahsil-i Emval Kanununa göre muamele yapılır.⁷⁶

Bu teklifler sonucunda İçişleri Komisyonu ve Adalet Komisyonu maddeler üzerinde inceleme ve değiştirme yapmış, sonucunda kararı Adalet Komisyonu vererek, gayrimenkule tecavüzün def'ine dair olan 2311 sayılı kanun üzerinde düzenlemeler yapmıştır.⁷⁷

Türkiye Büyük Millet Meclisinde uzun konuşmalar ve uzun tartışmalar sonucunda Kemal Eren gayrimenkule tecavüzün def'ine dair olan 2311 sayılı kanunun ikinci maddesinin değiştirilmesi hakkındaki kanun teklifinin geri verilmesi adına Yüksek Başkanlığa yazı yazmış, kanun teklifi geri verilmiştir.⁷⁸

Kanunla ilgili Aydın Milletvekili Cevat Ülkü kanunun 3. maddesinin şu şekilde değiştirilmesini arz etmiş ve teklifi kabul edilerek bu şekilde değiştirilmiştir. “Tecavüz eden; gayrimenkul üzerinde tercihe şayan bir hakkı olduğunu iddia etse bile ait olduğu mahkemeye müracaat eylemesi lüzumu karar yerinde belirtilerek kendisine tebliğ olunur.”⁷⁹

Eren’in tasarısı ile ilgili olarak birkaç vekilin ileri sürdüğü itirazlar hakkında söz alarak muhtarlar ile ilgili itiraza açıklık getirmek için konuşması olmuştur muhtarların bu gibi tecavüz hadiselerini ihbar hususunda ait oldukları mercilere müracaat etmemek suretiyle vazifelerini suistimal etmeleri hali ileri sürülerek ve böyle bir durumda köyden herhangi bir şahsa müracaat hakkı tanınmasının kendisine mantıklı gelmediğine değinerek köy kanununda da zaten muhtarlara verilen çok geniş salâhiyetlere değinmiş (köyün başı, köyün dirlik ve düzeninin nazımı) muhtarlara bu denli her konuda güvenirken, bu kadar geniş mesuliyetleri varken bu gibi bir tecavüzde vaktinde müracaat etmemesi halini vazifeyi suistimal olarak öne sürmenin doğru olmadığını söylemiş, bir köyün varlığını ona teslim ederken böyle bir konuda niçin itimat etmiyoruz diyerek, “60 günlük müddetin fazlalığı ileri sürülüyor. Bu müddet 30 gün idi, 60 güne çıkartmamızın sebebi tasarının daha evvelki müzakeresinde ileri sürülen temayüllerin komisyonca nazara alınarak değiştirilmesinden ileri gelmiştir. Halen mevcut kanunda müddete ait bir sarahat yoktur, nizam name bunu 30 gün olarak tespit etmiştir. Biz nizamnamedeki hükmü kanuna almak suretiyle vaziyete daha çok sarahat vermiş bulunduk. Üstelik, Yüksek Meclis 30, 40 veya 60 günlük müddetin hangisini münasip görürse tespit edebilir. Fakat 60

⁷⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, IX. Dönem, Cilt. 9, 105. Birleşim, 27.7.1951, s.375-376.

⁷⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, IX. Dönem, Cilt. 9, 113. Birleşim, 10.08.1951, s.916.

⁷⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, IX. Dönem, Cilt. 6, 58. Birleşim, 30.03.1951, s.66.

⁷⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, IX. Dönem, Cilt. 14, 56. Birleşim, 02.04.1952, s.152.

günlük müracaat müddeti, herhangi bir mazeret halinde hak sahibine, zilyede daha geniş bir imkân vermektedir. Bir arkadaşımız bu müddeti 30 gün olarak tespit edelim de mazeret halinde 60 güne çıkaralım dediler. Tatbikatta buna imkân olmuyor, birtakım ihtilaflara sebebiyet veriyor.”⁸⁰

Daha sonra Kanun, 16 Nisan 1952’de de yeni bir düzenleme ile, 24 Nisan’ da Resmî Gazetede şu şekilde yayımlanmıştır:

Madde 1 — Hakikî veya hükmi şahısların zilyet bulundukları gayri menkule başkası tarafından tecavüz ve müdahale edildiği takdirde o gayrimenkul zilyedinin ve zilyet birden fazla olduğu takdirde içlerinden herhangi birinin müracaatı üzerine o gayrimenkulün bağlı bulunduğu mahallin kaymakam veya valisi tarafından aşağıda yazılı hükümler dairesinde bu tecavüz ve müdahale def’i ve gayrimenkul zilyedine mahallen teslim olunur.

Köye ait gayrimenkullere vaki tecavüzlerde köyün kanuni temsil cisi veya koy halkından herhangi biri tarafından bu maddede sözü geçen mercilere müracaat halinde dahi bu kanun hükümleri tatbik olunur.

Zilyedine teslim olunan gayrimenkule başkaları tarafından vuku bulacak tecavüz ve müdahaleler yeni bir tahkikat yapılmaksızın derhal menedilir.

Madde 2 — Tecavüzü menedilen kimse bu gayrimenkulde vücuda getirdiği her türlü ekim, tesis ve değişikliklerden dolayı ancak umumi hükümler dairesinde mahkemeye müracaat edebilir.

Madde 3 — Tecavüz eden; gayrimenkul üzerinde tercih sayan bir hakkı olduğunu iddia etse bile ait olduğu mahkemeye müracaat eylemesi lüzumu kendisine tebliğ olunur. Bu hal, tarafların mahkemeye müracaatla refiyet veya mülkiyet davaları açmalarına mâni olmaz.

Madde 4 — Tecavüzden evvel malın zilyedi bulunan kimsenin tecavüz ve müdahalenin vukuunu öğrendiği tarihten itibaren 60 gün içinde müracaatta bulunması lazımdır. Bu müddet tecavüzün vukuundan itibaren bir seneyi geçemez.

Madde 5- Müracaat vukuunda vali kaymakam veya vazifelendirecekleri memur veya memurlar tarafından tahkikat yapılır. Tahkikat on beş gün içinde ikmal edilerek karara bağlanır. Bu müddet içinde karar verilemediği takdirde keyfiyet sebepleriyle üst makama bildirilir. Verilen kararlar kesindir.

Madde 6 — Tahkik memurlarının harcırahları ile mutat nakil vasıtası ücretleri müracaatçılar tarafından Maliye ve Belediye veznesine ve ya köy sandığına yatırılabilir.

⁸⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, IX. Dönem, Cilt. 14, 56. Birleşim, 02.04.1952, s.156.

Madde 7 — Tecavüzü defedilen kimse mahkeme kararıyla kendine teslim edilmeksizin o gayrimenkule tecavüz ederse birinci maddeye göre tecavüzü defedilmekle beraber Sulh mahkemelerince iki aydan altı a y a kadar hapis cezasına mahkûm edilir.

Madde 8 — Gayrimenkule tecavüzün define dair olan 2311 sayılı kanun yürürlükten kaldırılmıştır.

Madde 9 — Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 10 — Bu kanunu Adalet ve İçişleri Bakanları yürütür.⁸¹

Gayrimenkule tecavüzün def'ine dair Eren, 21 Ocak 1952'de de söz alarak mevcut mahkemelerin gayrimenkule tecavüz vakalarını hızlıca çözemediğini ve bu tür davaların hukukî açıdan karmaşık olduğunu belirtmiş ve bu tür bir kanun teklifinin gerekliliğine vurgu yapmıştır. Ayrıca idari tedbirlerin gerekliliğini mevcut yargı sisteminin yavaşlığı ve yetersizliği ile açıklamış bu sayede gayrimenkule tecavüz vakalarının daha hızlı çözüme gitmesini amaçladığını belirtmiş memleket asayişini korumak ve arazi değerlerinin artmasıyla çoğalan tecavüzleri önlemek için önemli olduğunu vurgulamıştır.

Yukarıda da bahsettiğimiz gibi Kemal Eren ve Selahattin Benli bu kanun teklifi ile caydırıcı cezaları ön gördüler fakat belirttiğimiz gibi kabul edilmedi, 1953'te 3091 sayılı kanun kabul edilerek taşınmazlara yapılan izinsiz müdahalelerin idareler tarafından engellenmesi sağlandığına değinmiştir. Konuşmasının bir kısmı da şöyledir “2311 sayılı Kanunun tatbikattaki aksaklıkları bizzat bunu 12 sene tatbik etmiş bir arkadaşınız sıfatıyla görerek hazırladığımız teklifimiz, aynı zamanda İçişleri Bakanlığındaki bu hususa ait hazırlıkları da birleştirmek suretiyle, İçişleri ve Adalet komisyonlarından geçtikten sonra, elinizde bulunan sekle ifrağ edilmiş bulunmaktadır” sözlerinin devamında zilyetlik kavramı ve idari uygulamalardaki sorunlara değinerek zilyetlikte özellikle bu kavramın medeni kanunda tanımlanan şekliyle mi yoksa bu kanunda özel bir anlam yüklenileceğini sormuş, idari uygulamalardaki sorunlarla ilgili ise idari süreçlerde karşılaşılabilecek sorunlara işaret etmiş yani bu kanunun nasıl uygulanacağına dair somut ve teknik detayların netleştirilmesi gerektiğine değinmiş, Eren özellikle bir kanunun yalnızca genel prensipleri ortaya koymanın yeterli olmadığını aynı zamanda bu prensiplerin özellikle zilyetlik gibi karmaşık kavramlarda nasıl hayata geçirileceğinin belirtilmesinin de büyük önem taşıdığını vurgulamış, devamında tapu sahibi kişilerin mülkiyet haklarının korunmasındaki boşluklara da vurgu yaparak, medeni kanuna göre tapulu gayrimenkullerin sahiplerinin mülkiyet hakları konusunda tam koruma altında olduğunu söylemiş ve bu hakkın tartışmasız olabileceğini ifade etmiştir ancak bu kanun

⁸¹ Türkiye Cumhuriyeti Resmî Gazete, 24 Nisan 1952, Sayı: 8093.

teklifindeki düzenleme tapu sahiplerinin haklarının müracaat süresi gibi idari sınıra tâbi tutulmasıyla zayıflatılmış olduğunu söylemiştir. Devamında mütecavüze avantaj sağlanması konusuna değinip eğer tapu sahibinin belirtilen süre içerisinde müracaat etmemesi durumunda idari amirlerin bu müracaatı kabul etmemesi konusundan bahsederek bu durumun tapu sahibinin mülkiyet hakkının ihlali olduğuna vurgu yapmıştır. Sonuç olarak Eren konuşmasının sonuna doğru bu durumun arkadaşları arasında da tartışmalara yol açtığını ve kanunun bu haliyle mülkiyet haklarını korumakta yetersiz kalacağını ifade etmiş, sorunu “bir tapu sahibinin gayrimenkulüne yapılan tecavüz karşısında bu şekilde kısıtlanması hukuken nasıl teklif edilir” şeklinde eleştirmiş konuşmasını şu sözleriyle tamamlamıştır. “Netice itibariyle, arzım şudur: İki defa teklifimiz komisyona gitmiştir. Komisyon burada ileri sürülen mütalaaları nazarı itibara alarak eski kararında ısrar etmiştir. Tekrar komisyona havalesiyle gün kaybedilmiş olacaktır. Bu kanun biraz daha gecikecek ve bugünkü haliyle jandarma erinin elinde vatandaşlar bizar olacaklardır. Bunları önlemek için göstereceğiniz direktif dahilinde ve memleket realitelerine uygun bir şekilde, hep birlikte bu kanunu daha uygun bir şekilde çıkarmanın mümkün olacağı kanaatindeyim”⁸² diyerek söz konusu kanunla ilgili düzenlemeye gidilmesini savunmuştur.

2.4.5. Hayvan Hırsızlığına Dair Kanun Tasarısı Hakkında Görüşleri

Hayvan hırsızlığının def’ine dair 5617 sayılı kanunun 14. maddesinin kaldırılmasına dair olan tasarıda Türkiye Büyük Millet Meclisinde bir taraf bu maddenin kaldırılmasının doğru olduğunu savunurken bir taraf da yanlışlığını hayvan hırsızlarının bu vesileyle caydırıcı ceza almadığını savunmuştur. Kemal Eren ise hukukçuların ve özellikle ceza hakimlerinin bu kanunun aleyhinde konuştuklarını belirterek kaldırılmasının daha doğru ve sağlıklı bir karar olacağını belirtmiştir.

Sözlerine şunları ekleyerek dikkat çekmek istediği bir diğer konuya değinmiştir:

“Zabıta bakımından dikkatinizi çekmek isterim. İdari hayatta öyle hadiseler oluyor ki bu işi bir sanatı mutade haline koyan kötü niyetli vatandaşlar, hayvanı çalıyorlar, hem de zabıta yı şaşırtmak için ihbarda bulunuyorlar. Öyle hadiseler vardır ki hayvan çalınmış, kesilmiş ve derisi yüzülmüş, zabıta yalnız derisini bulup getirmiş. Sayın Adalet Bakanımız buyurdular ki, herhangi bir vatandaş bu maksatla mahkemeye sevk edilir, sonrasında mahkemesi yapılır, beraat eder. Beraat ettiği zaman, uzun müddet hapiste kalması vicdanı amme üzerinde nasıl bir tesir bırakır buyurdular, idama mahkûm olmuş idam edilmiş, bir vatandaşın seneler geçtikten

⁸² Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, IX. Dönem, Cilt. 12, 29. Birleşim, 21.01.1952, s.234-236.

sonra masum olduğu meydana çıkmaz mı? Bu takdirde takdir edersiniz ki, vicdanı ammedeki yaratılmış olan huzuru, ceza yanlış da olabilir. Amme menfaati bu gibi ufak tefek hataları müsamaha ile karşılar. Bendeniz de bu kanunun reddini teklif ediyorum.” Sözleriyle konuşmasını bitirmiş ve bu kararı haklı bulan vekiller tarafından alkışlanmıştır.⁸³ Kanun tasarısı kabul edilmiştir.

Söz konusu kanunun 13 ve 14. Maddeleri ise şu şekildedir:

Büyükbaş hayvanları çalanlar bu suçlara iştirak edenler veya bu suçun irtikâbına iştirak etmeksizin çalınan bu gibi hayvanları bilerek kabul edenler, saklayanlar, satanlar veya her ne suretle olursa olsun kabul etmek, saklamak veya satmak hususlarında tavassut eyleyenler haklarında Türk Ceza Kanunu’na göre tayin edilecek cezalar üç kat olarak hükmolunur. Bunlar hakkında ayrıca sürgün cezası da verilir. (13)⁸⁴

13’ncü madde de yazılı suçlardan sanık olanlardan, haklarında kuvvetli deliller ve emareler bulunanların, yargılanmaları tutuklu olarak yapılır. Lüzumunda tahliyeye mahkemeler yetkilidirler. (14)⁸⁵

2.4.6. Turhal Şeker Fabrikasının Tevsii Hususunda Hükümete Sorusu

Kemal Eren, Turhal’da kurulan şeker fabrikasının, Amasya, Tokat ve kısmen Samsun illerindeki müstahsiller için önemli bir kalkınma vesilesi olduğunu belirtmiştir. Eren’e göre bu fabrika sayesinde pancar ekimi yapan köylüler daha önce yalnızca karınlarını doyurmak için hububat ziraatıyla uğraşırken, artık kârlı ve garantili bir mahsulden kazanç sağlamaya başlamışlardır. Ancak Eren, son yıllarda fabrikanın kapasitesinin sınırına ulaşması ve bazı köylerin fabrikaya olan uzaklığı gibi sebeplerle, önceden pancar ekmeyen bazı köylerin pancar ekimi için yaptığı başvuruların kabul edilmediğini ifade etmiştir. Bu nedenle aynı bölgede bazı köylerin fabrikadan faydalanabilirken, diğerlerinin bu imkândan yararlanamadığına vurgu yapmıştır.

Yeniden pancar ekmek isteyen köylülerin taleplerinin karşılanabilmesinin ise ancak fabrikanın genişletilmesi veya bölgeye ikinci bir fabrikanın kurulmasıyla mümkün olabileceğini savunmuştur. Eren, mevcut şeker fabrikalarının anonim şirketler yönetildiğini, hisselerin büyük çoğunluğunun devlete ait olmasına rağmen bu yapıların ülke ihtiyacını karşılamakta yetersiz kaldığını da dile getirmiştir. Bu tür tesislerin devlet eliyle kurulmasının

⁸³ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, IX. Dönem, Cilt. 4, 28. Birleşim, 10.01.1951, s.141.

⁸⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, IX. Dönem, Cilt. 4, 28. Birleşim, 10.01.1951, s.136.

⁸⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, IX. Dönem, Cilt. 4, 28. Birleşim, 10.01.1951, s.137.

hükümetin temel ilkelerinden biri olduğunu hatırlatmış, mevcut fabrikalar tam kapasiteye ulaşana kadar devletin bu sorumluluğu üstlenmesi gerektiğini savunmuştur. Son olarak hem müstahsili koruma hem de ülke ihtiyacını karşılama amacıyla Turhal Şeker Fabrikasının genişletilmesinin gerekli olduğunu düşündüğünü ve bu düşüncesini hükümete ilettiğini de beyan etmiştir.⁸⁶

Kendisinin konu ile alakalı yanlış tespitlerde bulunduğunu iddia eden milletvekillerine de cevap vermek için tekrar söz alarak, ziraata dayalı sanayinin diğer sektörlere nazaran daha hızlı gelişme gösterdiğini ve ülke açısından daha verimli sonuçlar doğurduğunu ifade etmiştir. Bu bağlamda, özellikle Turhal, Uşak ve benzeri bölgelerde kurulan şeker fabrikalarının yalnızca genel tarım alanında değil, aynı zamanda ekonomik sahalarda da büyük kazanımlar sağladığını belirtmiştir. Eren'e göre bu fabrikalar, özellikle köylünün refah seviyesini yükseltme bakımından son derece etkili olmuşlardır. Eren, bu görüşünü somut verilerle destekleyerek Amasya bölgesinden örnek vererek, bir dönüm araziye buğday ekildiğinde en fazla 25 lira gelir elde edildiğini, oysa pancar ekimiyle bu miktarın 140 hatta 200 liraya kadar çıktığını ifade etmiştir. Bu farkın, köylünün ekonomik durumunu ciddi anlamda iyileştirdiğini savunmuştur. Ayrıca, dolu, kuraklık gibi doğal afetlerin sık yaşandığını ve bu tür durumların köylüyü mağdur ettiğini vurgulamıştır. Bu nedenle şeker fabrikalarının varlığı ve teşviki sayesinde köylünün hem tarımsal risklere karşı daha dayanıklı hale geldiğini hem de gelir seviyesinin artabileceğini dile getirmiştir.

Eren'e göre şekerin tüketim miktarı ortalama 140 bin ton civarındadır, ancak ülke üretimi bunun 110 bin ton kadarını karşılamakta kalan 30-40 bin ton ise yurt dışından temin edilmektedir. Mevcut fabrikaların üretim kapasitesini arttırmak ve ihtiyaca cevap verecek makine altyapısını sağlamak gerektiğini savunmuş, zira bu açık durumun Türkiye'yi sürekli olarak dışa bağımlı kıldığını, oysa iç üretimi arttırmanın hem ekonomik hem de toplumsal faydalar doğuracağını ifade etmiştir. Bu çerçevede, devletin özel girişimleri desteklemesi gerektiğini, fakat üretim yetersizliği ortadan kalkana dek mevcut fabrikaların tevsii edilmesinin devletin sorumluluğunda olduğunu da belirtmiştir. Özellikle pancar ekiminin her yıl yapılan tahliller ışığında planlanmasına rağmen mevcut fabrikaların tam kapasiteyle çalıştığı halde talepleri karşılamakta yetersiz kaldığını aktarmıştır. Bu durumun, pancar üreticisiyle fabrika arasında sürekli bir gerilim doğurduğunu ve çiftçinin şikayetlerinin arttığını da dile getirmiştir.

Eren, geçmişte üç yıl üst üste pancar ekilmesi durumunda fabrikanın dördüncü yıl ara verdiğini; fakat son yıllarda bu uygulamanın gevşediğini, bu yüzden üretim planlamasında da

⁸⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, IX. Dönem, Cilt. 4, 30. Birleşim, 15.01.1951, s.203.

istikrarsızlık yaşandığını belirtmiştir. Üreticinin her yıl daha fazla ekim yaptığı, ancak istihsalın artmadığını ifade etmiş; bunun nedenlerinden birinin de büyük müstahsillere öncelik verilmesinin olduğunu vurgulamıştır. Bir köyde 700-800 dönümlük araziye pancar ekimi yapıldığını ancak bunun karşılığında sadece sınırlı sayıda çiftçiye pancar müstahsili hakkı tanındığını örnek göstererek bu durumun eşitsizlik yarattığını savunmuştur.

Son olarak şeker fabrikası ile temasa geçtiklerini, üreticilerin taleplerini ilettiklerini fakat bu şikayetlerin sürdüğünü ifade etmiştir. Eren, devletin bu meseleye müdahil olması gerektiğini savunmuş, mevcut üretim yetersizliklerinin çözülmesi ve çiftçilerin daha adil şartlarda üretim yapabilmesi için somut adımlar atılmasını önermiştir.⁸⁷

2.4.7. Hastane, Okul, Meydan, Cadde ve Emsali Müessese ve Yapılara Yaşayan Kişi Adlarının Konulması Hakkındaki Kanun Teklifi Hakkında Görüşleri

Konuşmasını incelediğimizde toplumdaki gerçekleşen ilerlemenin ve başarıların bir birey ya da zümreye mal edilmeyeceği, bunların milletin ortak çabasının ürünü olduğunu ifade etmiş, Ayrıca kişilerin adlarının tesislere verilmesi ya da heykellerin dikilmesinin demokratik rejimlerle bağdaşmadığını belirtmiştir ve bu tür uygulamaların demokrasinin anlamını zedelediğini vurgulamıştır. Ayrıca Eren, bu tür ilkelerin zorlayıcı yasa düzenlemeleriyle değil toplumun ruhuna sindirilerek, telkin ve ikazlarla yaşatılarak demokrasi kültürünün güçlendirilmesi gerektiğini savunmuştur.

“Memleketin siyasi bünyesinde aşağıdan yukarıya yükselmek suretiyle vücut bulan bu inkılabın siyasi ve içtimai telakkileri yaşadıkça, millet iradesi hâkim oldukça başarılan her iş milletin müşterek gayretinin mahsulü olacağı için, bu başarıyı herhangi bir fert kendisine mâl etmek imkan ve fırsatını bulamayacaktır. Böyle bir düşüncenin hâkim olacağı cemiyette yaşayan fertler namına heykeller dikilmesinin, tesislere isimler konulmasının kanunla men’i cihetine gidilmesi, demokrasi rejiminin ruh ve manisiyle kabili telif olamaz. Böyle bir kanunu demokrasinin ancak şeklen kabul edildiği manasını tazammun eder. Teklifin ihtiva ettiği prensibi kanun yoluyla ikame yerine, onu milletin ruhuna sindirmenin, telkin ve ikazlarla yaşatmanın demokrasi ruhuna daha uygun olacağına kaniyim.”⁸⁸

⁸⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, IX. Dönem, Cilt. 4, 30. Birleşim, 15.01.1951, s.205.

⁸⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, IX. Dönem, Cilt. 4, 35. Birleşim, 26.01.1951, s.392.

2.4.8. Temsil Ödeneği Hakkında Görüşleri

5027 sayılı kanunun birinci maddesinin değiştirilmesi hakkında söz almış, bu kanun teklifi genel hatlarıyla incelediğimizde valilerin temsil ödeneğinin arttırılmasını destekleyen bir kanun teklifi (175 lira olan temsil ödeneğinin 250 liraya çıkarılması) konuyla ilgili Eren kanunu destekler nitelikte konuşmuş valilerin meslek sevgisiyle görev yaptığına ve bedava da olsa bu mesleği layığıyla yerine getireceklerine inandığını söylemiş ancak vali muavinlerine temsil ödeneği verilmemesinin düşünenlerin isminin temsil ödeneği olmasından ötürü böyle düşünüyor olabileceklerinden bahsetmiş ve bu konuya bir öneri sunmuştur. “Eğer Hükümet vali muavinlerinin temininde bu bakımdan zorluk çekiyorsa, meselâ kanunun ismini değiştirerek vali muavinlerine para vermek imkânını bulabilir. Bunun da tak dirini Hükûmete bırakmak daha doğru olur.”⁸⁹

1952’de yapılan temsil ödeneği hakkındaki kanuna ek kanun teklifi konusu konuşulurken de söz alarak vali muavinlerine temsil ödeneği konusuna değinmiş, 65-70 bin lira gibi cüzi bir para verilmesinin hem onların işlerini şevkle yapmasına hem de kanuna uygunluğu olarak doğru olacağından bahsetmiştir. “Temsil ödeneği hakkındaki kanunun gerekçesinde bu ödeneğin temsil sıfat ve salahiyetini haiz olanlarla, emrû kumanda mevkiinde olanlara verileceği tasrih edilmiştir. Bu itibarla valilere, kaymakamlara verilmiştir. Bundan başka şu nokta üzerinde durmak lazımdır. Müsteşarlara da bu temsil ödeneği veriliyor. Şimdi temsil bakımından meseleyi tetkik edecek olursak, bir Bakanlığı temsil eden Bakandır. Buna mütenazır olarak müsteşara temsil ödeneği verilmesi, Bakana izafettendir. Bakan namına o makamı temsil ettiği içindir. Kanunu tetkik edecek olursak, vali muavinlerinin vali namına emirler vermesi ve o makamı temsil etmesi düşünülürse, birçok komisyonlara başkanlık etmesi göz önünde bulunursa, Bakanlara izafeten müsteşarlara temsil ödeneği nasıl veriliyorsa aynı komisyonda valiyi temsil eden vali muavinlerine de temsil icra ettikleri şu hizmetler bakımından temsil ödeneği verilmesi kanunun ruh ve esprisine tamamen intibak ettiği neticesine varılır. Vali muavinlerinin kaymakamlara nazaran hiyerarşik durumları da vardır. Ve nihayet adetleri de 63 olan vali muavinlerine 65-70 bin lira gibi cüzi bir para verilecektir. Hem kanunun ruhuma uygunluğu hem de vali muavini arkadaşları daha şevkle çalıştırmak için bunlara temsil ödeneği vermek yerinde olacaktır.” İfadesiyle sözlerini tamamlamıştır.⁹⁰

⁸⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, IX. Dönem, Cilt. 7, 75. Birleşim, 11.05.1951, s.211.

⁹⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, IX. Dönem, Cilt. 18, 11. Birleşim, 01.12.1952, s.23.

2.4.9. Kamu Görevlilerine Yönelik Saldırıları Hakkında Sorusu

Son dönemde yaşanan iki önemli olayın (İskenderun'daki zabıta kuvvetlerine yönelik hareket, Hacıbektaş Veli ilçesi kaymakamının görev sırasında kurşunla yaralanması) bu olayların arka planını anlamak, sorumluları tespit etmek ve benzer olayların önlenmesi için alınacak tedbirlerin neler olduğunu sormuş, genel olarak konuşmasında kamu düzenini ve güvenliği tehdit eden olayların aydınlatılmasını ve devletin bu tür hadiseler hakkında önleyici adımlarının neler olduğunu sorgulamıştır. O soruları şu şekildedir:

- Her iki hadisenin hakiki sebep ve saiki nedir?
- Suçluları yakalanmış mıdır?
- Bu hadiselerde ilgili memurların bir sun 'taksiri var mıdır?
- Bu kabil hadiselerin tekrarlanmaması için ne gibi tedbir alınmış ve alınmaktadır?

Sorular üzerine dönemin İç İşleri Bakan Vekili Fevzi Lutfi Karaosmanoğlu'nun cevabı:

“Bu iki hadisenin de çok eski olduğunu belirtip, Birincisi; İskenderun'da olmuştur. Bir kız kaçırma vakasından tahaddüs etmiştir. Maatteessüf vatanımızın bazı muhitlerinde bazı iftirakcuyane hareketler mevcut idi ki, bunlar da yavaş yavaş kalkmakta ve memleketteki bütün vatandaşlar aynı havayı teneffüs ederek aynı ruh ile hareket etmektedirler. Bu yüzden çıkmış olan, kız kaçırma hadisesi nihayet büyümüş ve iki taraf arasında kanlı mücadeleye sebep olmuştur. Fakat Hükümet hassasiyetle bu mesele üzerinde durmuş ve katili yakalamıştır, derhal tevkif edilerek adlî makamlar ise el koymuştur.”

“İkinci mesele de esas itibariyle Hacıbektaş köyünde toprak tevzii işinden muhacirleri kıskanmaktan mütevellittir. Göçmenleri kıskanan bir vatandaşın teşvikiyle bu hadise meydana gelmiş, hatta kaymakamın üzerine bile ateş açılmış ve bu hareketi yapan vatandaş tutuklanarak mahkemeye sevk edilmiştir bu mesele de bu suretle kapanmıştır.”

“Bu gibi vakalar memlekette hazan olabilir, fakat Hükümetin uyanıklığı ve vatandaşların birbirine kilit gibi sımsıkı sarılması ile önünü almak kabildir. Bu mesele ve vakalar bir daha olmayacaktır demiyorum, belki bazı ufak tefek hadiselerle inhisar edecektir. Ara sıra bazı vakalar olabilir. Bunun için de Hükümet elinden geldiği kadar hassasiyetle hareket ederek vaktinde tedbirini almakta gecikmeyecektir. Toprak tevzii ve makine ziraatı ilerledikçe, bir de bu muhacirlerin mıntıkalarına yerleşmesi işi bitince kıskançlıktan mütevellit olan bu gibi

hadiselerin önüne geçmek mümkün olacaktır. Bu gibi hadiselerin az tekerrür etmesini temenni ederiz. Mesele bundan ibarettir.” Cevap üzerine Eren teşekkür etmiştir.⁹¹

2.4.10. 1952 Yılı Bütçesi Hakkında Görüşleri

Konuşmasında idare amirlerinin demokratik bir şekilde hareket etmelerinin öneminden bahsetmiştir. Özellikle iç güvenlik ve asayiş gibi konularda sorumluluklarının büyük olduğunu, bu görevleri yerine getirebilmeleri için bilgiye, tecrübeye ve güçlü bir karaktere sahip olmaları gerektiğini vurgulamış, ayrıca demokratik bir düşünceye hâkim olmalarının da şart olduğunu belirtmiştir. Eskiden idare amirlerinin siyasi baskı altında kaldığına değinmiş ancak artık kanunlara ve vicdanlarına bağlı olarak çalıştıklarını ve memleket çıkarını öncelikleri haline getirdiklerinden bahsetmiş ve bu değişimin ülke için büyük bir başarı olduğunu belirtmiştir. Ayrıca iller bankasının mali kaynaklarının arttırılması gerektiğini vurgulamış daha fazla mali kaynağın, yerel yönetimlerin projelerine destek sağlaması ve idare amirlerinin görevlerini daha etkili bir şekilde yerine getirmesi açısından faydalı olacağını belirtmiştir. Genel olarak konuşması idare amirlerinin demokratikleşmesi ve mali kaynaklarda desteklenmesinin memleketin geleceği için önemli olduğu fikrini savunmuştur.⁹²

Dönemin Millî Eğitim Bakanı Tevfik İleri'nin konuşmasında “Lise açmak için vilayetlerle mücadele ediyoruz” cümlesi üzerine bu mücadelenin mahiyetini sormuştur. Millî Eğitim Bakanının cevabı “59 lise devraldık. Rakam da zannediyorum doğrudur. Ama itiraf etmek lazım, bu 59 lise, hakiki lise olmaktan çok uzaktır. Hele buradan çıkan insanların (bilhassa üniversite tahsili yapacaklarını ve (bunun için hazırlandıklarını düşünürsek itiraf etmek lazımdır ki bu mevzuda bir hayli geriydiler. Bir misal arz edeyim; şu kadar senelik Kocaeli Lisesinde en basit laboratuvar malzemesinin dahi bulunmadığını söylersem; bu asırda böyle bir okuldan mezun olanların üniversitede ve hayatta ne kadar muvaffak olabileceklerini çok düşünmek icap eder. Ehliyetli hocayı elimize almadan, onu yetiştirmiş, olmadan, muayyen (bir tecrübe geçirtmeden laboratuvar malzemesini, hattâ mevcutlar da tamamlanmadan sadece lise açıyoruz şeklinde lise açmaktan çekiniyoruz. Mücadele ettiğimiz budur. (Şunu da itiraf edeyim, geçen sene açtığımız üç liseyi de gönül hoşluğu ile açmış, değiliz. Bundan dolayı bir kusur varsa onu omuzuma alıyorum. Ama büyük bir isteğin, arzunun tahtı tesirinde ve nihayet vatandaşların ben de vergi veriyorum, çocuğumu lisede okutmaktan niçin mahrum olayım şeklinde bir bakıma haklı, istekleri karşısında, nihayet yirmi vilayetin isteği karşısında üç

⁹¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, IX. Dönem, Cilt. 10, 3. Birleşim, 12.11.1951, s.75-76.

⁹² Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, IX. Dönem, Cilt. 13, 48. Birleşim, 26.02.1952, s.876.

tanesinde lise ihdası etmek suretiyle bu arzuları tatmine çalıştık. Mücadele tâbirinin manası budur.”⁹³

2.4.11. Güneyce İlçe Merkezinin Nakledilmesi ve Adının Değiştirilmesi Hakkında

Kanun Teklifi Hakkında Görüşleri

Konuyla ilgili, Trabzon Milletvekili Hamdi Orhon, bu kanunun yeniden değerlendirilmesi gerektiğini belirterek, İçişleri Komisyonu'na iade edilmesini önermiştir. Bunun üzerine Eren, komisyon adına söz alarak bu konunun daha önce görüşüldüğünü, rapora bağlandığını ve yeniden komisyona sevk edilmesine gerek olmadığını ifade etmiştir. ⁹⁴

2.4.12. Şehir ve Kasabalarda Mahalle Muhtar ve İhtiyar Heyetleri Teşkiline Dair Olan

Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesine ve Bu Kanunun Bazı Maddelerinin

Kaldırılmasına Dair 5671 Sayılı Kanun'un Ek Birinci Maddesinin Değiştirilmesi ve Aynı Kanuna Geçici Bir Madde Eklenmesi Üzerine Düzeltmesi

Kanun maddeleri okunurken 4. madde 'den sonra İçişleri Komisyonu adına söz istemiş “Bu kanunu icra Vekilleri Heyeti tatbik eder.” Ve “Bu maddenin de buna mütenazır olarak çıkan hükümlere göre bu kanun hükümlerini tatbika icra vekilleri heyeti memurdur” şeklinde okunarak kabulünü rica etmiş nedeni sorulduğunda ise birçok kanunun bu üslupta yazıldığı ve onlara mütenazır olması sebebiyle olduğunu belirtmiş ve teklifi kabul edilmiştir.⁹⁵

2.4.13. 1954 Yılı Bütçesi Hakkında Görüşleri

Valilerin hukukî hüviyetleri üzerinde durmuş, valilerin o dönemki hüviyetle vazife başında kaldıkları müddetçe hakkıyla ve vicdanlarının emriyle hizmet göremeyeceklerine vurgu yapmış ve amme hizmetlerinde tarafsız kalmalarının mümkün olamayacağına değinmiştir. Bundan doğacak her türlü soruna karşı şu öneride bulunmuştur. “Ya valilere politik hüviyet tanımaksızın onları hakimlerin tâbi oldukları rejime tâbi tutmak yani teminatı tanımak veyahut politik hüviyetlerini kabul ederek seçimle iş başına getirmek lazımdır aksi halde vali dün ne ise bugün de o olacaktır.”⁹⁶

Vekâletlere bazı temennilerde bulunmuştur ve bu eksikliklerin de eleman azlığından ve çeşitli maddi sebeplerden ötürü olduğuna da değinmiştir bu eksikliklerden bazılarını şöyle

⁹³ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, IX. Dönem, Cilt. 13, 49. Birleşim, 27.02.1952, s.960.

⁹⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, IX. Dönem, Cilt. 16, 84. Birleşim, 13.06.1952, s.209-210.

⁹⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, IX. Dönem, Cilt. 19, 26. Birleşim, 12.01.1953, s.141.

⁹⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, IX. Dönem, Cilt. 28, 48. Birleşim, 23.02.1954, s.756.

sıralamış, Amasya için bir anglodozer teminatının mümkün olmadığından yakınmıştır, merkez bankasına gidildiğini ithal için gerekli teşebbüslerde bulunulduğunu fakat imkan bulunmadığını söylemiş, ve vekaletler arası bir koordinasyon kurmak suretiyle halledilmesinin mümkün olabileceğini dile getirmiş, yine evvelki seneler vilayetlere ne kadar para istenirse gönderildiğini fakat bu dönemde Amasya için 260 bin lira istenmesine rağmen 100 bin lira gönderilmiş olmasını dile getirmiş, ve para yeterli gelmediği için su yollarının açılma işleminin tamamlanamadığını söylemiştir. Yeşılırmak'ın temizletilmesi konusunu da gündeme getirmiş özellikle kışın kötü felaketlerin önlenmesi için bu konunun önemini dile getirmiştir. Durucasuda yapılan tesisatın 1952 senesinde bitmesi gerekirken 1954'te hala bitmemiş olmasından bahsetmiştir. Karayollarının (Samsun, Havza, Merzifon arası) ve yine (Amasya, Mecitözü, Çorum) arasının çok bozuk olduğunu vurgulamış bu sorunların itibara alınmasını rica etmiş Bayındırlık vekiline de başarılar dileyerek konuşmasına son vermiştir.⁹⁷

⁹⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, IX. Dönem, Cilt. 28, 50. Birleşim, 25.02.1954, s.917-918.

III. BÖLÜM

3. ONUNCU DÖNEM DEMOKRAT PARTİLİ AMASYA MİLLETVEKİLLERİNİN TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİNDEKİ FAALİYETLERİ (14.05.1954- 11.09.1957)

3.1. Faruk Çöl

X. Dönem meclis çalışmaları kapsamında Geçici Komisyon ve Ziraat Encümeni'nde görev almıştır.⁹⁸

27 Ocak 1956'da Kemal Eren ile Taşkın Sulara ve Su Baskınlarına Karşı Korunma Hakkında 4373 Sayılı Kanun'un İkinci Maddesinin Değiştirilmesine ve Bu Kanuna Muvakkat Bir Madde Eklenmesine Dair Kanun Teklifinde bulunmuştur.⁹⁹

3.2. Hamit Koray

X. Dönem meclis çalışmaları kapsamında, 1955 yılı bütçesinden Taşova kazası hükümet konağının inşası için ödenek ayrılması hususunda Maliye Vekiline ve çeşitli diğer konularda, Nafia Vekâletine, İktisat ve Ticaret Vekâletine, Ziraat Vekâletine, Gümrük ve İhisarlar Vekâletine yazılı soru önergesi vermiştir.¹⁰⁰ Aynı zamanda bu dönemde Maliye Encümeni'nde görev almıştır.¹⁰¹

Hamit Koray, 1955 yılında Amasya'da Emlâk Kredi Bankası tarafından bir şube açılmasının düşünülüp düşünülmediğine dair bir yazılı soru önergesini Maliye Vekâletine sunmuş ve bu vesileyle bölgedeki ekonomik ve finansal gelişmelere dikkat çekmiştir.¹⁰²

1954 yılında, ithalat politikalarına ve dış ticaret denetimine yönelik eleştiriler ve iyileştirme taleplerinin gündemde olduğu bir dönemde, ithal edilen malların gerçek alış fiyatlarının belirlenebilmesi amacıyla dış ülkelerdeki ticaret ataşeliklerimiz aracılığıyla fiyat kontrolü yapılmasının gerekliliğine dikkat çekmiştir. Bu kapsamda hazırladığı yazılı soru önergesini Maliye, İktisat ve Ticaret Vekâletlerine sunarak, hükümetin bu husustaki yaklaşımını öğrenmeyi ve ithalat işlemlerinde şeffaflığın sağlanmasını hedeflemiştir.¹⁰³

⁹⁸ İsmet Binark, Türk Parlamento Tarihi, TBMM X. Dönem, IV. Cilt, s.3647.

⁹⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, X. Dönem, Cilt. 9, 29. Birleşim, 27.01.1956, s.286.

¹⁰⁰ İsmet Binark, Türk Parlamento Tarihi, TBMM X. Dönem, IV. Cilt, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları No 140, s.4095.

¹⁰¹ İsmet Binark, Türk Parlamento Tarihi, TBMM X. Dönem, IV. Cilt, s.188.

¹⁰² Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, X. Dönem, Cilt. 2, 8. Birleşim, 24.11.1954, s.138.

¹⁰³ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, X. Dönem, Cilt. 2, 8. Birleşim, 24.11.1954, s.138.

Koray, dönemin tarım ve sulama politikaları çerçevesinde, Amasya bölgesinin yeraltı sularından yararlanılarak sulanması ve işletilmesi amacıyla uzman raporunda önerilen projenin 1955 yılı içinde hayata geçirilip geçirilmeyeceğine dair hazırladığı yazılı soru önergesini Nafia Vekâletine sunmuş ve bu yolla bölgesel kalkınma ve tarımsal verimliliğin artırılması konusundaki hükümetin tutumunu sorgulamıştır.¹⁰⁴

Gümüşhacıköy ve Taşova tütünlerine ilerleyen kampanya dönemlerinde bölge üreticilerini tatmin edecek bir fiyat uygulanıp uygulanmayacağı hususunda hazırladığı yazılı soru önergesini Gümrük ve İhisarlar Vekâletine sunmuştur. Aynı zamanda Hamit Koray, dokumacılık sanayiinin geliştirilmesine yönelik hükümetin görüş ve planlarını öğrenmek amacıyla hazırladığı yazılı soru önergesini İktisat ve Ticaret Vekâletine iletmiştir.¹⁰⁵

Koray, çiftçilerin at arabaları ile donatılması konusunda ne gibi tedbirlerin öngörüldüğüne ve Adapazarı fabrikasından son dört yıl içerisinde köylülere kaç adet araba satıldığına ilişkin hazırladığı yazılı soru önergesini Ziraat Vekâletine sunmuştur.¹⁰⁶

Gümüşhacıköy kazasında bulunan tütün bakım evinin sigara imalathanesine dönüştürülmesi konusunda hükümetin görüşünü öğrenmek amacıyla hazırladığı yazılı soru önergesini Gümrük ve İhisarlar Vekâletine sunmuştur.¹⁰⁷

Diyanet İşleri tarafından yeniden açılmasına karar verilen on imam hatip mektebinden birinin Amasya’da açılmasının planlanıp planlanmadığına ilişkin hazırladığı yazılı soru önergesini Devlet Vekâletine sunmuştur.¹⁰⁸

Hamit Koray, el tezgâhlarında dokunan mamullerin satışıyla geçimini sağlayan vatandaşların bulunduğu bölgelerdeki dokumacılık kooperatiflerinin tam veya yarı otomatik tezgâhlarla donatılarak sanayinin geliştirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca, kooperatif ortaklarının bölge koşullarına uygun, daha kaliteli ve çeşitli ürünler üretmeye teşvik edilmesinin önemine vurgu yapmıştır. Bu hususlarda 2-3 yıl boyunca somut adım atılmadığını ifade eden Koray, 1955 yılında bu sektörün modernizasyonuna başlanıp başlanmayacağına dair Ticaret Vekâletine yazılı bir soru önergesi sunmuştur.¹⁰⁹

Çelte kömür sahasının tükenişi ve Sııklı bayırı linyit rezervine ilişkin soru önergesi detayı; Amasya ve çevresinin kömür ihtiyacını uzun süredir karşılayan Çelte kömür madeninin rezervlerinin tükenmek üzere olduğuna dikkat çekmiştir. Bu gelişme üzerine, aynı

¹⁰⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, X. Dönem, Cilt. 2, 8. Birleşim, 24.11.1954, s.138.

¹⁰⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, X. Dönem, Cilt. 2, 13. Birleşim, 06.12.1954, s.28.

¹⁰⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, X. Dönem, Cilt. 2, 15. Birleşim, 10.11.1954, s.61

¹⁰⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, X. Dönem, Cilt. 2, 18. Birleşim, 17.12.1954, s.127

¹⁰⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, X. Dönem, Cilt. 2, 20. Birleşim, 22.12.1954, s.180.

¹⁰⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, X. Dönem, Cilt. 4, 27. Birleşim, 14.01.1955, s.81.

bölgede yer alan Sııklı Bayırı mevkiinde Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü tarafından gerçekleştirilen sondaj çalışmaları sonucunda yaklaşık 2,5 ila 3 milyon tonluk linyit rezervi tespit edildiğini belirtmiştir. Koray, yeni maden sahasının Devlet Demiryolları, Etibank, Şeker Şirketi ve mahalli belediyelerin iştirakiyle kurulacak bir şirket vasıtasıyla işletilmesinin ilgili bakanlıklarla yapılan temalar sonucunda kararlaştırıldığını ifade etmiştir. Ancak, Çeltekte sahasındaki kömürün tükenmek üzere olması ve yeni sahada henüz faaliyete geçilmemiş bulunulması nedeniyle, bölgenin kömür ihtiyacının karşılanmasında gelecek yıl ciddi sıkıntılar yaşanacağına işaret etmiştir. Bu doğrultuda Koray, yeni maden sahasının ne zaman işletmeye açılacağı ve kurulacak ortaklık yapısında mahalli belediyelere de yer verilip verilmeyeceğinin İktisat, Ticaret ve İşletmeler Vekâletlerince yazılı olarak bildirilmesini talep etmiştir.¹¹⁰

Hamit Koray, Esnaf Vergisi Kanunu'nun kaldırılmasına ilişkin 6582 sayılı Kanun'un bazı maddelerinin değiştirilmesi ve bu kanuna yeni hükümler eklenmesini öngören tasarının önemine vurgu yapmıştır. Söz konusu düzenlemenin taşıdığı aciliyet nedeniyle, Meclis Genel Kurulunda müstacel (ivedi) olarak ele alınmasını teklif etmiştir.¹¹¹

3.3. İsmet Olgaç

X. Dönem meclis çalışmaları kapsamında Adliye Encümeni'nde görev almıştır.¹¹²

17 Aralık 1954 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisine sunduğu yazılı soru önergesinde Merzifon'da bir kolej açılması konusunda Maarif Vekâletinin ne düşündüğünü sormuştur. Olgaç bu önergeyle, bölgedeki eğitim imkânlarının geliştirilmesine dair hükümetin yaklaşımını öğrenmeyi ve Merzifon'a yeni bir eğitim kurumu kazandırılması hususundaki planların açıklığa kavuşturulmasını talep etmiştir. Önerge değerlendirilmek ve yanıtlanmak üzere Maarif Vekâletine gönderilmiştir.¹¹³

Dördüncü yasama yılında Hariciye Encümeni'nde görev almıştır.¹¹⁴

Kemal Eren, Hamit Koray, Mustafa Zeren ve Faruk Çöl ile Amasya vilayetine bağlı Suluca nahiyesinde "Suluca" adıyla bir kaza kurulmasına yönelik kanun teklifinde bulunmuştur fakat teklif kabul edilmemiştir.¹¹⁵

¹¹⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, X. Dönem, Cilt. 8, 2. Birleşim, 16.11.1955, s.49

¹¹¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, X. Dönem, Cilt. 13, 103. Birleşim, 32.08.1956, s.975.

¹¹² Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, X. Dönem, Cilt. 1, 3. Birleşim, 24.05.1954, s.38.

¹¹³ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, X. Dönem, Cilt. 3, 18. Birleşim, 17.11.1954, s.127.

¹¹⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, X. Dönem, Cilt. 14, 2. Birleşim, 12.11.1956, s.32

¹¹⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, X. Dönem, Cilt. 20, 79. Birleşim, 10.06.1957, s.101.

3.4. Kemal Eren

X. dönemde Türkiye Büyük Millet Meclisinde on bir defa söz almış, iki defa teklifte bulunmuş, bir defa önerge vermiştir.

Teklifte bulunduğu konular; 27 Ocak 1956'da Faruk Çöl ile hazırladıkları Taşkın Sulara ve Su Baskınlarına Karşı Korunma Hakkında 4373 Sayılı Kanun'un İkinci Maddesinin Değiştirilmesine ve Bu Kanuna Muvakkat Bir Madde Eklenmesine Dair Kanun, ikinci teklifi ise 19 Aralık 1956'da Amasya vilayetine bağlı Suluca adıyla yeniden bir kaza kurulması hakkında olmuştur.

Önergesi; 19 Aralık 1956'da sunduğu "Suluca adıyla yeniden bir kaza kurulması hakkında" kanun teklifinin geri verilmesi için 10 Haziran 1957'de önerge vermiştir.

Konuşmaları; X. Dönemde ilk olarak 10 Aralık 1954'te "belediye kanununun ikinci maddesinin değiştirilmesi hakkında kanun teklifi" dolayısıyla söz almış devamında, 14 Şubat 1955'de "1110 sayılı askeri memnu mıntıkalar hakkında kanunun birinci maddesinin tadiline dair", 23 Şubat 1955'de "Dahiliye Vekaleti 1955 yılı bütçesi", 24 Şubat 1955'de "Nafia Vekaleti Devlet Su İşleri ve Karayolları Umum Müdürlükleri 1955 Yılı Bütçeleri", 1 Şubat 1956'da "Maaş Kanununa ek 5585 sayılı kanuna muvakkat madde ilavesi hakkında kanun dolayısıyla", 25 Şubat 1956'da "Dahiliye Vekaleti 1956 Yılı Bütçesi", 23 Ağustos 1956'dan 25 Ağustos 1956'ya kadar "Orman Kanunu" ile ilgili üç defa söz almıştır. 28 Ağustos 1956'da "İstimlak Kanunu" ile ilgili 29 Ağustos 1956'ya kadar on defa söz almış, 9 Ocak 1957'de "Küçük sulama işleri için 1955 ve 1956 bütçelerine konulan tahsisat ve 1957 tahsisatını sorgulamak" için söz almış, 21 Ocak 1957'de "5442 sayılı il idaresi kanununda değişiklik" konuları, X. Dönemde son olarak 27 Şubat 1957'de "İthalata tahsis olunan dövizler dolayısıyla alınacak hazine hissesi hakkında kanun" konularında söz almıştır.

3.4.1. Belediye Kanunu'nun İkinci Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında

1580 sayılı Belediye Kanunu'nun ikinci maddesinin Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulması değiştirilmesi istenilen konu; bir yerde belediye teşkilatının kurulup kurulmamasının orada pazar yeri bulunup bulunmaması kıstasına dayandırılıyordu, konuyla ilgili Kemal Eren söz alarak teklifi eleştirmiştir. Eren'e göre bu teklifin dayandığı gerekçe, yani belirli nahiyeelerde Pazar kurulması olgusu, belediye teşkilatı kurulması için yeterli ve sağlam bir esbab-ı mucibe oluşturmamaktadır. Eren'e göre bir yerleşim yerinde Pazar kurulması elbette ekonomik bir hareketlilik yaratmakta ve gelir açısından önemli bir kaynak teşkil etmektedir.

Ancak, yalnızca bu ekonomik gerekçeye dayanarak belediye kurulması fikri zayıf bulunmakta ve politik sebeplerle farklı bölgelere de teşmil edilebilecek niteliktedir.

Eren, mevcut mevzuat çerçevesinde bir köyde Pazar kurulmasının zaten mümkün olduğunu, bu sürecin köy ya da kasaba meclisinin kararı ve Meclis-i Umumiyenin onayı ile gerçekleştirilebileceğini belirtmiştir. Buna ek olarak birçok nahiye merkezinin nüfusunun 200-300 civarında olduğunu nüfusu bini aşan nahiyelerin ise sayıca çok az olduğundan bahsetmiştir. Bu çerçevede sadece Pazar kurulması gerekçesiyle belediye teşkilatı kurmak, nüfus gibi daha nesnel ve sürdürülebilir kriterler göz önünde bulundurulmadan alınan kararların meşruiyetini zedeleyebileceğini, eğer belediye kurulması yönündeki teklif nüfus temelli bir esasa dayandırılıysaydı bunun daha makul ve kabul edilebilir olabileceğini ifade etmiştir.

Eren belediye teşkilatı kurulması yönündeki teklifin değerlendirilmesinde muhtar ile belediye başkanı arasındaki farkın dikkate alınması gerektiğini de ifade etmiştir. Bir köyde ister küçük ister büyük olsun, muhtar genellikle o yerleşim yerinin sivrilmiş tanınan şahsiyeti olduğunu eğer böyle bir köyde belediye teşkilatı kurulursa belediye başkanlığı görevine yine muhtarın getirilmiş olacağını; dolayısıyla dışardan bir belediye başkanı tayin etmek hem pratikte güç olacağını hem de beklenen faydayı sağlayamayacağını belirtmiştir. Konuşmasının devamında belediye teşkilatlarının yalnızca nüfusu iki binin üzerinde olan nahiyelerde kurulmasının anlamlı olduğunu, aksi halde sınırlı gelir kaynaklarıyla bu birimlerin etkin hizmet sunamayacağını belirtmiştir. Bu gibi durumlarda hizmetlerin imece usulüyle yürütülmesinin daha uygun olacağını ön görmüştür. Ayrıca mevcut durumda birçok nahiye merkezinin hem sosyal yapı hem de yaşam biçimi açısından köy statüsünde değerlendirilmesi gerektiğini söylemiş, bu nedenle söz konusu yerleşimlerin belediye teşkilatı kapsamında değil köy kanunu çerçevesinde ele alınmasının daha doğru olacağını savunmuştur.

Eren ayrıca büyük belediyelerin dahi mali açıdan ciddi sıkıntılar yaşadığını ifade etmiş, Pazar kurulan nahiyelere belediye teşkilatı kurulması halinde bu yeni belediyelere merkezi hükümetten yardım yapılacağını bunun da mevcut belediyelerin gelirlerinde azalmaya yol açarak sistemi içinden çıkılmaz bir duruma sokacağını belirtmiştir. Bu gerekçeler doğrultusunda, komisyonun belediye kurulması yönündeki öneriyi reddetmesinin isabetli bir karar olduğunu vurgulamıştır.¹¹⁶

¹¹⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, X. Dönem, Cilt. 3, 15. Birleşim, 10.12.1954, s.70-71.

3.4.2. 1110 Sayılı Askeri Memnu Mıntıkalar Hakkındaki Kanunun Tadili

1110 sayılı Askeri Memnu Mıntıkalar hakkındaki kanunun 1. maddesinin B bendinin tadiline dair kanun teklifi münasebetiyle söz almıştır. Kanun şu şekildedir:

MADDE 1. — 1110 sayılı Askerî Memnu Mıntıkalar Kanununun 1. maddesinin B bendi aşağıdaki şekilde değiştirmiştir:

B) İkinci Memnu Mıntıka: Birinci memnu mıntıkanın hariç hududundan itibaren arazinin haline göre azami on beş kilometre mesafeye kadar tespit edilecek noktalardan geçirilen hat dahilinde kalan mıntıkaya (ikinci memnu mıntıka) namı verilir.¹¹⁷

Bu kanunla ilgili Kemal Eren konuşmasında konunun gereğinden fazla abartıldığını ifade etmektedir. Bir valinin öncelikli görevinin görev yaptığı vilayetin emniyet ve asayiş durumunu değerlendirmek olduğunu belirtmiştir. Bu bağlamda, görev alanında yasaklı bir bölge bulunması durumunda, valinin bu bölgeyi de inceleyerek gerekli tespitleri yapmasının sorumluluğu dahilinde olduğunu vurgulamıştır.

Ülkeye gelen turist grupları arasında şüpheli şahısların bulunması ihtimaline ilişkin olarak, bu kişilerin genellikle sınır kapılarında tespit edildiğini ve bu bilgilerin merkezi makamlara iletildiğini aktarmıştır. Devamında emniyet birimlerinin bu bilgileri tüm vilayetlerle şifreli yazışmalar aracılığıyla paylaştığını; dolayısıyla şüpheli şahısların, gittikleri vilayetlere ulaşmalar dahi, yerel makamların bu durumdan haberdar edildiğini ifade etmiştir. Bu doğrultuda valilerin gerekli önlemleri alma yetkisi ve sorumluluğu bulunduğunu dile getirmiştir. İçişleri Bakanlığının mevcut uygulamasının da bu şekilde işlediğini, bakanlığın güvenlik kanalları aracılığıyla vilayetleri uyardığını ve valilerin kendilerine iletilen isimler üzerinden araştırma yaparak gerekli tedbirleri aldığını belirtmiştir. Ayrıca, söz konusu kişilerin bulunacağı bölgenin, yasaklı alanın yaklaşık 15 kilometre ötesinde bulunduğuna ve bölge halkının bu alanlara serbestçe giriş çıkış yaptığını değinmiştir. Şayet turistler arasında şüpheli şahıslar varsa, bunların takibinin valiler tarafından yapılabileceğini ve valilere bu noktada güvenilmesi, görevlerini yerine getirme konusunda gerekli inisiyatifin tanınması gerektiğini savunmuştur.¹¹⁸

¹¹⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, X. Dönem, Cilt. 5, 40. Birleşim, 14.02.1955, s.113.

¹¹⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, X. Dönem, Cilt. 5, 40. Birleşim, 14.02.1955, s.111-112.

3.4.3. Dahiliye Vekaleti 1955 Yılı Bütçesi Hakkında Görüşleri

Kemal Eren, Dahiliye Hizmetleriyle yakından ilgili olması dolayısıyla öncelikle Taksimat-1 Mülkiye üzerinde durmak istediğini belirtmiştir. Bu konunun güncel bir mesele olması ve önemle ele alınması gerektiği kanaatindedir. Mevcut idari taksimatın çağın gerekleri, ekonomik şartlar ve özellikle ulaşım imkanları çerçevesinde yeniden gözden geçirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Nitekim Cumhurbaşkanının da Türkiye Büyük Millet Meclisinin IX. Devresinin açılış konuşmalarından birinde bu hususa değindiğini hatırlatmıştır.

Eren, hükümetin bazı kazaları vilayet statüsüne getirerek idari taksimatı yeniden düzenleme yoluna gittiğini belirtmiş, ancak bu çalışmaların münferit değil, memleketin genel ihtiyaçları doğrultusunda bir bütün olarak ele alınması gerektiğini savunmuştur. Bu çerçevede, ülke çapında kapsamlı bir program oluşturulmasının ve bu programın bütçe imkanları doğrultusunda kademeli olarak hayata geçirilmesinin zaruret arz ettiğini söylemiştir. Ayrıca, hükümetin küçük vilayet sistemine yöneldiğini gözlemlediğini prensip olarak bu uygulamaya kendisinin de taraftar olduğunu beyan etmiştir. Hizmetlerin köylere kadar ulaştırılması açısından küçük vilayetlerin faydalı olacağını dile getirmiştir. Bununla birlikte, büyük vilayet sisteminin de savunulabileceğini söyleyerek öncelikle hangi prensibin esas alınacağını netleştirilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Aksi halde, münferit müdahalelerin kazalar ve vilayetler arasında rekabet ve geçimsizlik yaratılabileceğini belirtmiştir.

Eren ayrıca, hükümetin bazı nahiyeleri kaza haline getirdiğini, fakat bu yeni kazalara kaymakam bulunamaması gibi sorunlarla karşılaşıldığını söylemiştir. Bu noktada, tam teşkilatlı nahiyelerin küçük çapta kaza işlevi görebileceğini ve bunun hem ekonomik hem de kadro açısından daha uygulanabilir bir çözüm olduğunu ifade etmiştir.

Konuşmasında özel idarelere de değinen Eren, bu idareleri düzenleyen yasanın çok eski olduğunu ve günün şartlarına uymadığını belirtmiştir. Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun vilayet yönetiminde sorumluluğun genişletilmesi ve görevlerin ayrılması esasına dayandığını; ancak mevcut özel idare yasasının bu esastan uzak olduğunu ifade etmiştir. Yeni hazırlanan özel idareler kanun tasarısının bu ihtiyacı karşılamaktan uzak olduğunu, çünkü özel idarelere yeterli özerklik tanımadığını ve merkezi hizmetlerle yerel hizmetleri net bir biçimde ayırmadığını söylemiştir. Eren'e göre, mahalli idarelerin varlık sebebi, hizmetleri yerel olarak ayırmak ve bu hizmetlerin finansmanını yerel gelirlerle sağlamak olmalıdır. Geçmiş dönemde getirilen tasarıda, ziraat ve sağlık programı dışında kalan hizmetlerin yerel kabul edilmesinin yetersiz olduğunu ifade etmiştir. Bu nedenle hangi hizmetlerin yerel, hangilerinin merkezi olduğunu açıkça kanun bünyesinde belirtilmesi gerektiğini savunmuştur. Ayrıca, özel idarelere sürekli ve

güvenilir gelir kaynakları sağlandığı takdirde, bu hizmetlerin merkezi hükümete yük olmadan sürdürülebileceğini belirtmiştir.¹¹⁹

3.4.4. Nafia Vekaleti Devlet Su İşleri ve Karayolları Umum Müdürlükleri 1955 Yılı Bütçesi Hakkında Görüşleri

Kemal Eren, köy, nahiye ve il yollarının yapımında iş makinelerinin hayati öneme sahip olduğunu vurgulamıştır. Ancak son bir iki yıl içerisinde döviz darlığı nedeniyle bu makinelerin temininde ciddi sıkıntılar yaşandığını belirtmiştir. Bu kapsamda, vilayetin yaklaşık iki yıl önce sipariş ettiği bir angledozer halen temin edilememiş olması, yaşanan güçlüklerin somut bir örneği olarak dile getirilmiştir. Vilayetlerin halen bazı iş makinelerine ihtiyaç duyduğunu da ifade etmiştir.

Eren daha önce Nafia Vekaletinin vilayetlere nakdi yardım yerine doğrudan iş makineleri tahsis ettiğini, ancak bu uygulamadan vazgeçilerek her vilayete para gönderildiğini belirtmiştir. Bugünkü sistemde, vilayetlerin bu ödeneklerle kendi imkanları çerçevesinde makine temin etmeye çalıştığını ancak bunun uygulamada büyük zorluklara yol açtığını vurgulamıştır. Bu nedenle, iş makinelerinin standart şekilde merkezi idare tarafından sağlanarak vilayetlere dağıtılmasının daha etkin bir yöntem olacağını ifade etmiştir.

Ayrıca baraj projelerinin önemine değinmiş; Yeşilırmak ve onun kolu olan Çekerek Nehri üzerinde planlanan Almus ve Kazankaya barajlarının etütlerinin tamamlandığını ve bu durumun kamuoyuna da duyurulduğunu hatırlatmıştır. Nehrin taşkınlarının çiftçilere büyük zarar verdiğini belirten Eren, buna karşı gerekli tedbirlerin alınacağını daha önce dile getirildiğini, ancak aradan geçen iki yıla rağmen herhangi bir somut ilerleme sağlanamadığını vurgulamıştır. Özellikle bir ay sonra başlayacak taşkın mevsimi öncesinde en azından büyük bentlerin istimlak işlemlerinin tamamlanması gerektiğini ifade etmiştir.

Son olarak, il ve köy yolları konusunda da bazı sorunlara dikkat çekmiştir. Vilayetlerin köy ve nahiye yollarına ilişkin program hazırlamasına rağmen bu programlara genellikle sadık kalınmadığını, projelerin sık sık değiştirildiğini ve başlanan yolların yarım bırakıldığını belirtmiştir. Bu durumun, programların yetkililerine sunulmasına rağmen yeterli takibin yapılmamasından kaynaklandığını ifade etmiştir; bu bağlamda, programların değişikliğe uğramadan uygulanabilmesi için merkezi idarenin daha sıkı bir denetim mekanizması oluşturması gerektiğini vurgulamıştır.¹²⁰

¹¹⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, X. Dönem, Cilt. 5, 47. Birleşim, 23.02.1955, s.549-551.

¹²⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, X. Dönem, Cilt. 5, 48. Birleşim, 24.02.1955, s.670.

Faruk Çöl ile, Taşkın Sulara ve Su Baskınlarına Karşı Korunma Hakkında 4373 Sayılı Kanun'un İkinci Maddesinin Değiştirilmesine ve Bu Kanuna Muvakkat Bir Madde Eklenmesine Dair Kanun Teklifinde bulunmuştur.¹²¹

3.4.5. Maaş Kanununa Ek 5585 Sayılı Kanun'a Muvakkat Madde İlavesi Hakkındaki Görüşü

Kemal Eren, bazı memurların askerlik hizmetlerinden önce aday memur statüsünde göreve başladıklarını, ancak adaylıklarının henüz onaylanmadan askere alındıklarını belirtmiştir. Bu kişilerin adaylık süresinin memuriyete dahil edilmesi ve devamında askerlikte geçen sürenin de terfiye esas hizmet süresi olarak değerlendirilmesi halinde herhangi bir sorunun doğmayacağını vurgulamıştır. Aksi durumda, aday memurlar askere alındıklarında kamu görevleriyle ilişkilerinin kesildiğini ve bu nedenle ilgili teklifin kabul edilmemesi durumunda düzenlemenin amacına ulaşamayacağını ifade etmiştir. Bu gerekçelerle teklifin olduğu şekliyle kabul edilmesinin önemine dikkat çekmiştir.¹²²

3.4.6. Dahiliye Vekaleti 1956 Yılı Bütçesi Hakkında Görüşü

Kemal Eren, 1950 yılına kadar bu mesleğin mütevazı bir üyesi olarak, idari amirlerin tarafsızlık ilkesine yaklaşımları konusunda bazı gözlemlerini aktarmıştır. Önceki iktidar döneminde idare amirlerinin partizan davranışlar sergilemesinin genel bir uygulama haline geldiğini, tarafsızlığın bir az rastlanır durum olarak kaldığını belirtmiştir. Buna karşın, günümüzde bu durumun tersine döndüğünü, artık esas olanın tarafsızlık olduğuna dikkat çekmiştir. Bu olumlu dönüşümün yalnızca hükümetin etkisiyle değil, aynı zamanda kamu görevlilerinin kişisel ve yerel çabalarıyla mümkün hale geldiğini vurgulamıştır.

Eren, hükümet olarak bu gelişmeyi benimsediklerini ve desteklediklerini de ifade etmiştir. Ayrıca geçmişte devlet teşkilatındaki idarecilerin, siyasi partilere dayanarak seçim süreçlerine müdahil olmalarının ciddi sakıncalar doğurduğuna değinmiştir. Bu tür uygulamaların sonuçlarının tarihsel olarak gözlemlendiğini ve zamanında eleştirildiği de hatırlatmıştır. Aynı hataların tekrar edilmesine imkân olmadığını dile getirmiştir. Son olarak muhalif milletvekillerinin günümüzde tarafsızlık ilkesine aykırı davranışlara ilişkin somut örnekler sunmaları halinde, bu örnekler doğrultusunda hükümetin sorumluluğa

¹²¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, X. Dönem, Cilt. 9, 29. Birleşim, 27.01.1956, s.286.

¹²² Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, X. Dönem, Cilt. 10, 31. Birleşim, 01.02.1956, s.19-20.

çağrılabilirliğini belirtmiştir. Bu konuda muhalefetin tereddüt duymaması gerektiğini de özellikle vurgulamıştır.¹²³

3.4.7. Orman Kanunu Hakkında Görüşleri

Kemal Eren, orman kanununa ilişkin değerlendirmelerinde, Medeni Kanun'un 639. maddesi ile Tapulama Kanunu'nun özellikle geçtiğimiz yıl yapılan düzenlemelerle değişen zilyetliğe ilişkin hükümlerine dikkat çekmiştir. Eren'e göre bu iki düzenleme temel ve esas hükümler niteliğindedir. Medeni Kanun'un 639. maddesi uyarınca, tapu iptali ve tescil davalarında hazinenin davalı (hasım) olarak gösterilmesi gerekmektedir ve bu madde, zilyetliğe dayalı tescil taleplerinde 20 yıllık bir süre öngörmektedir.

Tapulama Kanunu'nda yapılan son değişiklikler ise, belirli bir dönemden daha fazlasını kapsayan zilyetlik iddialarından vergi kayıtlarının sunulması zorunluluğunu getirmiştir. Bununla birlikte, Tapulama Kanunu'nun 12. maddesi de önem arz etmektedir. Bu maddeye göre tutanakların ilan edilmesi ve ilgili kişilerin belirlenen süre içerisinde itiraz için mahkemeye başvurması gerekliliği hükme bağlanmıştır.

Kemal Eren, “vesika” terimi kullanılırken bu belgelerin yalnızca kendi başına değil, aynı zamanda Medeni Kanun'un 639. maddesi ve Tapulama Kanunu'ndaki ilgili hükümlerle birlikte değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bu bağlamda, belgelerin hukukî bağlamlarıyla ilişkilendirilerek anlamlandırılması gerektiğini vurgulamıştır. Eren'e göre, bu tür yaklaşımla vatandaşın durumu daha sağlıklı biçimde incelenebilir ve işlemler daha hızlı ve etkin bir biçimde sonuçlandırılabilir.¹²⁴

Eren konuşmasının devamında, hükümete iki temel noktada çağrıda bulunmuştur, ona göre söz konusu yasa tasarısının iki kritik meselesi bulunmaktadır: Bunlardan ilki, uzun süredir kamuoyunda tartışılmakta olan “iç iskân” meselesidir; diğeri ise, bir önceki gün üzerinde durulan “ormanlardaki açma” konusudur. Eren, yapılan tüm görüşmelerin ve beyanların bu iki meselenin gerek teknik gerekse toplumsal yönlerden oldukça karmaşık ve çözümünün kolay olmadığını açıkça ortaya koyduğunu ifade etmiştir. Bu tespitlerden hareketle Eren şu soruyu yöneltmiştir: Söz konusu iki temel sorun çözüme kavuşturulmadan yeni bir orman kanunu hazırlamanın ne anlamı olabilir? Zira, bu iki konu dışındaki düzenlemelerin ayrı bir ek kanunla ele alınmasının mümkün olabileceğini belirten Eren, bu durumda yeni ve bütüncül bir Orman Kanunu çıkarmaya gerek olup olmadığını sorgulamıştır. Bu açıklamalarıyla Eren, Orman

¹²³ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, X. Dönem, Cilt. 10, 44. Birleşim, 25.02.1956, s.710.

¹²⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, X. Dönem, Cilt. 13, 97. Birleşim, 23.08.1956, s.601-602.

Kanunu'na mevzuat çalışmalarında öncelik verilmesi gereken alanlara dikkat çekmiş ve bu süreçte stratejik yaklaşımın önemini vurgulamıştır.¹²⁵

Orman Kanunu ile ilgili “Orman yangınlarında yangına civar köy ve kasabaların 18 yaşını bitirip 50 yaşını doldurmamış bütün erkek nüfusu beraberinde mevcut balta, kürek, kazma, testere gibi yangın söndürmeye yarayacak aletleriyle yangın yerine gitmeye ve yangını söndürmeye mecburdurlar” 69. maddeden sonra söz alarak bahsi geçen kanun hakkında orman yangınlarıyla mücadelede yerel halkın katkısına dair özellikle orman içindeki yerleşim birimlerinin dışında kalan uzak köy ve kasabalardan vatandaşların yangın söndürme çalışmalarına dahil edilmesinin oldukça güç olduğunu belirtmiştir. Eren'e göre orman içindeki köy ve kasabalar sınırlı da olsa söndürme faaliyetlerine destek sunabilecek konumdayken ormana 3-4 saatlik mesafede bulunan köylerden 18 ile 50 yaşındaki erkek vatandaşları yangın mahalline ulaştırmak ve söndürme sürecine etkin şekilde katmak büyük zorluklar içermektedir. Bu durumun çoğu zaman yalnızca bir temenniden ibaret kaldığını ifade etmiştir.

Eren, bu sorunun gerçekçi ve etkili bir çözümünün, orman yollarının inşa edilerek söndürme vasıtalarının doğrudan ormanda geliştirilmesinden geçtiğini vurgulamıştır. Yangın anında civar halkın gönüllü desteğinin elbette önemli olduğunu, ancak bu yardımın hiç gerçekleşmeyeceği varsayımıyla hareket edilmesinin esas alınması gerektiğini savunmuştur. Aksi taktirde, çevredeki yerleşimlerden halkı zorla ormanlık alana götürüp yangınla mücadele ettirmenin yalnızca bir hayal olacağını belirtmiştir. Bu bağlamda, orman teşkilatının yangın söndürme kapasitesini kendi imkanlarıyla artırması gerektiğinin altını çizmiş ve bu konuda Orman Umum Müdürlüğü ile ilgili diğer yetkili birimlerin değerlendirme yapmalarının yerinde olacağını dile getirmiştir.¹²⁶

3.4.8. İstimlak Kanunu Hakkında Görüşleri

Muvakkat Encümen Reisi (Geçici Komisyon Başkanı) olarak söz almıştır.

Kemal Eren, encümen tarafından son hali verilen ve mevcut karışıklıkları gidermeyi amaçlayan yeni istimlak kanunu layihasının temel prensiplerini açıklamıştır. Bu çerçevede 1295 tarihli kararnameden itibaren çıkarılmış farklı sistemleri içeren tüm mevzuatın, günün ihtiyaçlarına uygun şekilde tek bir metin altında toplanması gerektiği üzerinde durmuştur.

Eren, anayasanın öngördüğü üzere kamulaştırmanın yalnızca kamu yararı amacıyla yapılabileceğini ve bedelin peşin ödenmesi ilkesinin esas alınması gerektiğini belirtmiştir.

¹²⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, X. Dönem, Cilt. 13, 97. Birleşim, 24.08.1956, s.640.

¹²⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, X. Dönem, Cilt. 13, 99. Birleşim, 25.08.1956, s.693.

Ayrıca karar yetkisi olan makamların net şekilde belirlenmesinin, gayrimenkul sahipleriyle idarenin önceden anlaşarak işlemleri kolaylaştırmasının önemine değinmiştir. Mahkemeye intikal eden durumlarda bilirkişilerin de değer tespiti bakımından belirlenen yöntem ve sistemlere uyması gerektiğini vurgulamıştır. Tebligat işlemlerinin daha güvenli esaslara bağlanması, tapuda kayıtlı olmayan taşınmazların kamulaştırılmasının kolaylaştırılması ve mal sahibinin rızasıyla taşınmazın başka bir mülkle değiştirilmesi gibi yenilikler üzerinde durmuştur.

Eren ayrıca, kamu kurumları arasındaki ihtilafların anlaşma yoluyla çözülmesi ve idarenin her aşamada kamulaştırmadan vazgeçme hakkına sahip olması gerektiğini belirtmiştir. Takdir komisyonları ile bilirkişilerin yalnızca resmi ücretlerle yetinmeleri ve usulsüz menfaat temin etmeleri durumunda cezai yaptırımla karşılaşmaları gerektiğini ifade etmiştir. Ancak tüm bu düzenlemelere rağmen, arazi ve bina değer tespitlerinin sıklıkla yapılmaması ve mülk sahiplerinin kıymet beyanında bulunmamaları nedeniyle, değer takdirinde kesin isabet sağlanmasının güç olduğunu da özellikle vurgulamıştır.¹²⁷

Belediye sınırları dışında yapılan istimlakler neticesinde gayrimenkul değerlerinde meydana gelen artışlara bağlı olarak bedel alınması prensibinin, esasen doğru bir yaklaşım olduğunu belirtmiştir. Bu uygulamanın belediye gelirleri kanununda “şerefîye” adı altında zaten öngörüldüğüne dikkat çekmiş ve belediyelerin kanalizasyon, yol ve su tesisleri gibi hizmetleri dolayısıyla maliyetin yarısını vatandaşlardan iştirak hissesi olarak talep ettiğini ifade etmiştir. Dolayısıyla belediye sınırları dışında yapılacak istimlaklerde benzer uygulamaları prensip itibarıyla doğru olacağını vurgulamıştır. Ancak bu tür düzenlemelerin istimlak kanununda değil, belediye gelirleri kanununda yer aldığını özellikle belirtmiştir.

Eren bazı büyükşehirlerde bu uygulamaların örneklerinin bulunduğunu ve benzer yaklaşımların görüldüğünü de dile getirmiştir. Ayrıca istimlak işlemlerinin belediye sınırları içinde ya da dışında olabileceğini, belediye sınırları içinde kalan kısımların imar planı ve ilgili mevzuat çerçevesinde değerlendirildiğini, eğer geriye kalan kısımlar kullanılmaz durumdaysa bu alanların tamamen istimlak edilmesinin zorunlu olduğunu belirtmiştir. Belediyelerin bunu kabul etmemesi durumunda vatandaşın mahkemeye başvurabileceğini, nihai kararı mahkemenin vereceğini ifade etmiştir. Eren’e göre geriye alan kısmı kullanılamaz olması halinde mal sahibinin talebiyle istimlakin zorunlu hale gelmesi gerekir. Eğer bu kısım bir yola

¹²⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, X. Dönem, Cilt. 13, 101. Birleşim, 28.08.1956, s.812-813.

çıkmiş ve değeri artmışsa, takdiri kıymet komisyonunun bu yeni durumu göz önünde bulundurarak değer tespiti yapması gerektiğini belirtmiştir.¹²⁸

23. madde kapsamında, istimlak beledinin kesinleştiği tarihten itibaren on yıl içinde kamulaştırma amacına uygun herhangi bir tesis inşa edilmediği takdirde, taşınmazın maliki veya mirasçıları tarafından bedeli iade edilmek suretiyle gayrimenkulün geri alınabileceği düzenlenmiştir. Bu sürenin on yıldan beş yıla indirilmesi yönünde bazı talepler dile getirilmişse de Eren bu maddenin on yıl olarak belirlenmesinin gerekçesini açıklamıştır.

Eren, özellikle hazineye ait projeler açısından uzun vadeli planlamaların söz konusu olduğunu ve bu nedenle sürenin kısa tutulmasının uygulamada ciddi sıkıntılara yol açabileceğini ifade etmiştir. Hazine, hükümet konakları, adliye sarayları gibi kamu yapılarının inşası için öncelikle arsa temin etmekte, ardından bu arsaları mevcut yatırım programına göre belli bir sıraya koyarak inşa süreçlerini yürütmektedir. Dolayısıyla, istimlak edilen bir arsa üzerine bina yapılmasının on yıl sonrasına sarkması mümkündür. Bu nedenle sürenin kısa tutulması halinde henüz programa dahil edilmemiş arsaların vatandaşa iade edilmesi ve daha sonra yeniden kamulaştırılması gibi hem idare hem de vatandaş açısından zahmetli ve maliyetli bir süreç ortaya çıkacaktır. Eren, özellikle maliye temsilcilerinin bu hususa dikkat çekmeleri üzerine sürenin on yıl olarak kabul edildiğini belirtmiştir.¹²⁹

3.4.9. Suluca Adında Yeni Bir Kaza Kurulması Hakkında Kanun Teklifi

Kemal Eren, Hamit Koray, Mustafa Zeren, İsmet Olgaç ve Faruk Çöl tarafından Amasya vilayetine bağlı Suluca adıyla yeni bir kaza kurulmasına ilişkin bir kanun teklifi sunulmuştur.¹³⁰ Ancak daha sonra, aynı teklifin 64 kazanın kurulmasını öngören hükümet layihasında da yer alması nedeniyle, Söz konusu teklifin geri çekildiği, yüksek reisliğe sunulan bir yazı ile bildirilmiş; ardından teklifin geri verilmesine dair önerge sunulmuş ve kabul edilmiştir.¹³¹

3.4.10. Sulama İşleri İçin 1957 Yılı Bütçesine Konulan Tahsisat Miktarı Hakkında

Görüşü

Kemal Eren, dönemin teknik imkanları çerçevesinde susuz tarımın herhangi bir fayda sağlamadığını ifade etmiştir. Hükümetin bu doğrultuda sulu tarıma öncelik verdiğini ve

¹²⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, X. Dönem, Cilt. 13, 101. Birleşim, 28.08.1956, s.832-833.

¹²⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, X. Dönem, Cilt. 13, 102. Birleşim, 28.08.1956, s.858-859.

¹³⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, X. Dönem, Cilt. 15, 18. Birleşim, 19.12.1956, s.173.

¹³¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, X. Dönem, Cilt. 20, 79. Birleşim, 10.06.1957, s.101.

özellikle büyük baraj projeleriyle bu durumu temin etmeye çalıştığını belirtmiştir. Ancak her vilayete ya da her köye baraj inşa edilmesinin pratikte mümkün olmadığını da vurgulamıştır. Bu nedenle, küçük ölçekli sulama projelerine ihtiyaç duyulduğunu ve bu ihtiyacı karşılamak amacıyla her yıl Ziraat Vekaleti bütçesinde belirli bir ödenek ayrıldığını dile getirmiştir. Bununla birlikte ayrılan bu tahsisatın yeterli olmadığına da dikkat çekmiştir. Nasıl ki pek çok köyde içme suyu temin edilmişse, benzer bir şekilde sulama altyapısının da düzenlenmesi gerektiğini ifade eden Eren, Ziraat Vekaletinin bu alandaki imkanlarının genişletilmesi halinde, köylülerin sulamadan elde edeceği faydanın da artacağını belirtmiştir. Bu bağlamda, 1955 ve 1956 yılları bütçelerinde küçük sulama işleri için ayrılan ödeneklerle hangi bölgelerde, ne kadar iş yapıldığı ve 1957 yılı bütçesinde bu işler için ne kadar bir ödenek öngörüldüğünü sorgulamıştır.¹³²

3.4.11. 5442 Sayılı İl İdaresi Kanunu'nun 48. Maddesi Hakkında Görüşleri

Kemal Eren, nahiye müdürlüklerine ilişkin yaş haddinin kaldırılmasına yönelik teklifin gerekçelerini değerlendirirken, bu düzenlemenin nahiye müdürlerinin genel nitelikleri, atanma biçimleri ve ehliyetlerine dair kapsamlı ve sistematik bir düzenleme olmadığını, sadece belirli bir soruna çözüm üretmeyi hedeflediğini vurgulamıştır. Eren'e göre söz konusu düzenleme 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu'nun 48. maddesinde yer alan 30 yaş şartını ortadan kaldırmak suretiyle, bu yaşın üzerindeki bireylerin de boş kalan nahiye müdürlüklerine atanabilmesini sağlamak amacı taşımaktadır. Dahiliye Encümeni'nde yapılan istişarelerde, 30 yaş sınırının kaldırılması halinde yeterli sayıda adayın bulunduğu ve mevcut müracaatların bu değişikliği gerekli kıldığı ifade edilmiştir.

Eren, bu doğrultuda yaş haddi kaldırılan adayların sağlık durumlarının görevi yapmaya elverişli olup olmadığını, sağlık kurulu raporlarıyla tespit edileceğini ve bu denetim mekanizması sayesinde herhangi bir olumsuzluğun yaşanmasının önüne geçileceğini belirtmiştir. Ayrıca, bu görevlere 60-64 yaş aralığında kişilerin talip olma olasılığını oldukça düşük görmektedir. Dolayısıyla bu düzenlemenin, genç ve göreve uygun bireylerin önünü açan, pratik ve ihtiyaca dönük bir yasal adım olduğunu ifade etmiştir. Bu bağlamda Eren, yapılan değişikliğin teknik bir zorunluluk olduğunu ve kabul edilmesi gerektiğini savunmuştur.¹³³

¹³² Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, X. Dönem, Cilt. 16, 23. Birleşim, 09.01.1957, s.7.

¹³³ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, X. Dönem, Cilt. 16, 28. Birleşim, 21.01.1957, s.161.

3.4.12. İthalata Tahsis Olunan Dövizler Dolayısıyla Alınacak Hazine Hissesi Hakkında Görüşleri

Kemal Eren, belediyelerin, hususi idarelerin ve hatta köylerin, kamu hizmetlerinde kullanılmak üzere ithal edecekleri makine ve teçhizatın gümrük vergisinden muaf tutulması gerektiğini savunmuştur. Halihazırda bazı benzer muafiyetlerin tanınmış olduğunu, ancak söz konusu makine türlerinin bu kapsam dışında bırakılmasının bir zühul, yani gözden kaçırma neticesi olduğunu ifade etmiştir. Eren'e göre bu durumun kabulü ilgili kurumları ciddi mali zorluklarla karşı karşıya bırakacaktır. Zira birçok belediye, özellikle elektrik üretimine ilişkin makineleri temin edebilmek amacıyla bütçelerinde belirli tahsisatları öngörmüş; ancak bu makinelerin ithalinde vergi alınması, belediyelerin öngördüklerinden yaklaşık yüzde kırk daha fazla bir maliyetle karşılaşmalarına yol açacaktır. Bu da kamu hizmetlerinin ifasını sekteye uğratacaktır. Eren bu nedenle anılan makinelerin de gümrük muafiyeti kapsamına alınmasının zaruri olduğunu dile getirmiş, bu durumla ilgili takrir vermiş ve takriri geri çekmiştir.¹³⁴

3.5. Mustafa Zeren

X. Dönemde Türkiye Büyük Millet Meclisi yasama faaliyetleri kapsamında toplamda on üç defa söz almış, bir defa önerge vermiştir, beş defa teklifte bulunmuştur.

Teklifte bulunduğu konular; X. Dönemde ilk olarak 30 Mart 1955'te Millî Müdafaa ve Bütçe Encümenlerine sunduğu “Ordu ve Jandarma kadroları haricindeki hizmetleri devlette müstahdem orduya muvazzaf zabıt ve muvazzaf askeri memurlar hakkındaki 1281 sayılı kanunun birinci maddesinin tadiline dair kanun teklifi” 20 Mayıs 1955'e kadar Türkiye Büyük Millet Meclisinde konuşulmuştur. İkinci teklifi 8 Haziran 1956'da “Pasaport kanununun 14. maddesinin B bendine bir fıkra eklenmesi hakkında” olmuştur. Üçüncü teklifi, 13 Temmuz 1956'da “Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununa Muvakkat bir madde eklenmesine dair” olmuştur. Dördüncü teklifi 27 Haziran 1956'da “Uçuş esnasında malul kalan iki makiniste maluliyet dereceleri üzerinden maaş tahsisi” X. Dönemde beşinci ve son kanun teklifi ise 6 Şubat 1957'de “Türk Hava Kurumu'nun (Havacılık Haftasında) mektup ve telgraflara havacılığa yardım pulu yapıştırılması” hakkında olmuştur.

Önergesi: 10 Ocak 1955'te “Emekli birinci sınıf askeri öğretmen Cemal Göktaş'ın vâkı müracaatına Arzuhal Encümeni reisliğince verilen cevap hakkında”

¹³⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, X. Dönem, Cilt. 17, 48. Birleşim, 27.02.1957, s.1158-1160.

Konuşmaları; X. Dönemde ilk konuşmasını 9 Haziran 1954’de “5591 sayılı Makine ve Kimya Endüstrisi Kurumu Kanununa ek kanun teklifi, ikinci olarak 5 Temmuz 1954’de “Bağlı bulundukları teşkilat emrine alınmak suretiyle vazifeden uzaklaştırılacaklar hakkında kanun”, üçüncü olarak, 26 Kasım 1954’de “Eskişehir Lisesi Fransızca Öğretmeni İsmail Başaran hakkında 6524 sayılı karar”, 28 Ocak 1955’de “1110 Sayılı askeri memnu mıntikalar kanununun birinci maddesinin B bendinin tadili”, 9 Şubat 1955’de “Ahmet Güngör’ün mahkûm olduğu cezanın affı hakkında”, 18 Mayıs 1955’de “Gayrimenkul kiraları hakkında kanun”, 4 Mayıs 1956’da “1455 sayılı askeri memurlar hakkındaki kanun”, 4 Temmuz 1956’da “Millî Müdafaa Vekaleti iskan ihtiyaçları hakkında”, 13 Temmuz 1956’da “Askeri memurların subaylığa nakilleri hakkında”, ve X. Dönemde son olarak 25 Ağustos 1956’da “Orman Kanunu” konusunda söz almıştır.

3.5.1. Emekli Birinci Sınıf Askeri Öğretmen Cemal Gökdağ’ın Vâkı Müracaatına Arzuhal Encümeni Reisliğince Verilen Cevap Hakkında Takriri

06.03.1951 tarihli ve 1556 sayılı Meclis Kanunlar Kalemî evrakıyla Arzuhal Encümenine havale edilen başvurusunu Cemal Gökdağ geri almış, işlem bu şekilde sonlandırılmıştır.¹³⁵

3.5.2. 5591 Sayılı Makine ve Kimya Endüstrisi Kurumu Kanununa Ek Kanun Hakkında Görüşleri

Mustafa Zeren, Türk Hava Kurumu’na ait motor fabrikasının Makine ve Kimya Endüstrisi Kurumu’na devrini genel anlamda olumlu karşıladığını ifade etmiştir. Söz konusu devrin sanayi açısından yerinde bir adım olduğunu belirtmiş; ancak bu süreçte işçilerin hukukî statülerinin yeterince göz önünde bulundurulmadığını dile getirmiştir. Devir işlemi gerçekleştirilirken mevcut yasal düzenlemelerin işçilerin geçmiş hizmetlerini koruyacağı varsayımıyla hareket edildiğini, fakat hazırlanan yeni kanun metninde bu hususa dair herhangi bir düzenlemenin yer almadığını vurgulamıştır.

Zeren, motor fabrikasında uzun yıllar boyunca çalışan işçilerin özverili, çalışkan ve dürüst bireyler olduğunu ifade ederek, onların emeklerinin görmezden gelinmesini doğru bulmadığını savunmuştur. Makine ve Kimya Endüstrisi Kurumu’nun kendi özel mevzuatı çerçevesinde hareket ettiğine dikkat çekmiş, bu çerçevede hem Türk Hava Kurumu’ndaki

¹³⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, X. Dönem, Cilt. 4, 21. Birleşim, 10.01.1956, s.39.

geçmiş hizmet sürelerinin hem de devri takiben Makine ve Kimya Endüstrisi Kurumunda geçen sürelerin dikkate alınmama riskine işaret etmiştir. Zeren'e göre, bu durum işlerin sıfırdan işe alınmış gibi değerlendirilmesine yol açmakta ve onların emeklerini değersizleştirmektedir. Bu bağlamda Zeren, işçilerin hizmet sürelerinin korunmasını ve mağduriyetlerinin önlenmesini teminen ilgili kanun maddesine bir fıkra eklenmesi gerektiğini belirtmiş, bu amaçla komisyon raporunun geri çekilmesini talep etmiştir.¹³⁶

3.5.3. Eskişehir Lisesi Fransızca Öğretmeni Arzuhal Encümenince İttihaz (Kabul)

Edilen 6524 Sayılı Karar Hakkında Görüşleri

Eskişehir Lisesi Fransızca Öğretmeni İsmail Başaran hakkında verilen karar dolayısıyla söz almıştır. Eskişehir Lisesinde Fransızca Öğretmenliği yapan İsmail Başaran Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinde sınava girmek istemiş Fakülte dekanının emriyle sınava girmiş fakat Profesörler Meclisi'nin bu kişinin sınava girme hakkının olmadığına ve kendisine diploma verilmeyeceğine dair kararı üzerine Mustafa Zeren, bu meselede müştekinin doğrudan Türkiye Büyük Millet Meclisine müracaat ettiğini, dilekçesinin ise Arzuhal Encümenine havale edildiğini belirtmiştir. Arzuhal Encümeni ile muhatap olan makamın doğrudan Maarif Vekâleti olduğunu ifade etmiştir. Tüm arkadaşlarının bu hususta görüşlerini açıkladığını, bu sebeple Maarif Vekilinin 'de dinlenmesi gerektiğini söylemiştir. Konunun Maarif Vekâleti tarafından nasıl değerlendirildiğinin ve hangi işlemlerin yapıldığının bilinmesinin zaruri olduğunu vurgulamıştır. Bu bilgilerin edinilmesinin ardından ancak sağlıklı bir kanaate varılabileceğini dile getirmiş ve vekilin açıklamalarından sonra herkesin kendi görüşünü açıkça ifade etmesi gerektiğini belirtmiştir.¹³⁷

3.5.4. 1110 Sayılı Askeri Memnu Mıntıklar Kanunu Hakkında Görüşleri

1110 sayılı askeri memnu mıntıklar kanununun birinci maddesinin (b) bendinin tadili hakkında kanun dolayısıyla söz almıştır. Bu kanun müzakere edilirken hükümet sözcüsü bu kanunun, bazı bürokratik işlemleri hızlandırmak ve bir meseleyi kısa sürede çözmek amacıyla gündeme getirildiğini ifade etti. Hükümet sözcüsü, yalnızca yabancı uyruklu kişilerin bu tür yasak bölgelere girmeleri durumunda Millî Savunma Vekâlet'inin izninin yeterli olmasının uygun olacağını savundu.

¹³⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, X. Dönem, Cilt. 1, 6. Birleşim, 09.06.1954, s.98-99,105-106.

¹³⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, X. Dönem, Cilt. 2, 9. Birleşim, 26.11.1954, s.147.

Bu tartışmalar sırasında Mustafa Zeren, öncelikle bir yabancının Türkiye'ye girişinden İçişleri Vekâletinin sorumlu olduğunu, bunun her ülkede benzer şekilde uygulandığını vurguladı. Türkiye'ye İçişleri Vekâletinin kararıyla giriş yapmış bir yabancının, daha sonra yasak bölgeye girmesi için yeniden aynı merciden izin almasının gereksiz bir formalite yaratacağını dile getirdi. Zeren, Türkiye'nin içinde bulunduğu iktisadi kalkınma hamlesini göz önünde bulundurarak, bürokratik işlemlerin sadeleştirilmesinin gerekli olduğunu ifade etmiştir. Bu nedenle, bir yabancının yasak bölgeye girişi için sadece Millî Savunma Vekâlet'inden alınacak iznin yeterli sayılması gerektiğini savunmuştur. Bu doğrultuda söz konusu sadeleştirmeyi sağlayacak bir önerge verdiğini söylemiştir.¹³⁸

3.5.5. Ordu ve Jandarma Kadroları Haricindeki Hidematı (Hizmeti) Devlette

Müstahdem Orduya Mensup Muvazzaf Zabit ve Muvazzaf Askeri Memurlar Hakkındaki 1281 Sayılı Kanun'un 1. Maddesinin Tadiline Dair Kanun Teklifi

MADDE 1: Ordu ve Jandarma Kadroları Haricindeki Hizmeti Devlette Müstahdem Orduya Mensup Muvazzaf Zabit ve Muvazzaf Askerî Memurları hakkındaki 1281 sayılı Kanunun 1. maddesi aşağıdaki şekilde değiştirmiştir:

Madde 1. — Orduya mensup muvazzaf subay ve askerî memurlar ordudan hariç hizmetlerde istihdam ve jandarmadan başka vazifelere naklolamazlar. Ancak, zaruri ahvalde icra Vekilleri Heyeti kararı ve Millî Müdafaa Vekâleti kadrolarında gösterilmek ve her türlü istihkaklarını mevcut hükümler dairesinde aynı vekâlet bütçesinden almak şartıyla ordu haricindeki Devlet hizmetleriyle Türk Hava Kurumu hizmetlerinde istihdam edilebilirler. Mustafa Zeren'in sunmuş olduğu bu teklif kabul edilmiştir.¹³⁹

3.5.6. Gayrimenkul Kiraları Hakkında Kanun'la İlgili Görüşleri

Mustafa Zeren, konuşmasında Türk Hava Kurumu'na ait Laleli'deki apartmanlarda ikamet eden bazı kişilerin aslında farklı semtlerde (Kadıköy, Aksaray, Erenköy) gibi büyük apartmanlara da sahip olduklarını belirtmiştir. Bu kişilerin, düşük gelirli küçük memurların barınma ihtiyacını engellediğine dikkat çekmiştir. Zeren, kurum olarak bu kişilere çağrıda bulunduklarını, çünkü birçok küçük memurun bu konutlarda yaşamak istediğini ifade etmiştir. 1939 yılı itibarıyla kiraların oldukça uygun seviyelerde olduğunu, hatta daha sonraki yıllarda yapılan yasal düzenlemelere rağmen bu rakamların elli lirayı geçmediğini vurgulamıştır.

¹³⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, X. Dönem, Cilt. 4, 33. Birleşim, 28.01.1955, s.208-209.

¹³⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, X. Dönem, Cilt. 7, 78. Birleşim, 20.05.1955, s.417.

Ancak, mal sahiplerinin kiracıları tahliye etme süreçlerinde ciddi zorluklar yaşandığını, özellikle kendi apartmanlarına sahip olan kişilerin tahliyesinin neredeyse imkânsız hale geldiğini dile getirmiştir. Zeren, çıkarılmakta olan yeni bir kanunla bu durumun yine devam edeceğine dair endişesini belirtmekte ve bu nedenle teklifin yerinde olduğunu belirterek kabulünü istemiştir. Konuşmasında esas olarak vurguladığı kamuya ait konutların asıl ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmasında yaşanan yapısal sorunlar ve bu sorunlara karşı geliştirilen hukukî düzenlemelerin yetersizliğidir. Zeren, bu sistemsiz adaletsizliğe dikkat çekerek, sosyal adaletin sağlanması için düzenlemenin kabul edilmesini talep etmektedir.¹⁴⁰

3.5.7. Pasaport Kanunu’nun 14. Maddesinin (B) Bendine Bir Fıkra Eklenmesi

Hakkında Kanun Teklifi

Bu teklif, pasaport işlemleriyle ilgili uygulamalarda ortaya çıkan yeni durumlara veya ihtiyaçlara yönelik düzenlemeler yapılmasını amaçlamaktadır. Kanun maddelerine eklenen fıkralar, mevcut yasal düzenlemelerin güncellenmesi ve uygulamada karşılaşılan sorunların giderilmesi için önem taşımaktadır. Mustafa Zeren’in bu teklifinde, pasaport kanununda belirli şartların netleştirilmesi veya esneklik getirilmesi hedeflenmiştir.

MADDE 1. — 5682 sayılı Pasaport Kanununun 14. maddesinin B fıkrası aşağıda yazıldığı şekilde değiştirmiştir:

B) Hizmet damgalı pasaportlar:

Bu kanun gereğince kendilerine diplomatik veya hususi damgalı pasaport verilmesi mümkün olamayan kimselere, Hükümetçe, hususi idarelerce veya belediyelerce resmî vazife ile dış memleketlere gönderildiklerinde veya dış memleketlerde vazifeye alındıklarında verilir.

Türk Hava Kurumu hakkında da aynı hükümler tatbik olunur.

MADDE 2. — Bu kanun neşri tarihinden itibaren meriyete girer.

MADDE 3. — Bu kanun hükümlerini icraya icra Vekilleri Heyeti memurdur.

Zeren’in sunmuş olduğu bu teklif kabul edilmiştir.¹⁴¹

3.5.8. Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu’na Muvakkat Bir Madde

Eklenmesine Dair Kanun Teklifi

Bu teklif, emekli sandığına ilişkin mevzuatın geçici veya istisnai durumlara uyarlanmasına yönelik bir düzenleme getirmeyi amaçlamıştır. Muvakkat maddeler, genellikle

¹⁴⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, X. Dönem, Cilt. 7, 77. Birleşim, 18.05.1955, s.340.

¹⁴¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, X. Dönem, Cilt. 12, 81. Birleşim, 25.06.1956, s.491-492.

belirli sürelerle veya özel koşullar altında uygulanmak üzere tasarlanır ve kanunların esnekliğini artırır. Mustafa Zeren'in bu önerisi, emekli sandığı uygulamalarında ortaya çıkan yeni ihtiyaçlara veya geçici problemlere çözüm üretmek üzere hazırlanmıştır.

MADDE 1. 5434 sayılı Kanuna aşağıda yazılı muvakkat madde eklenmiştir:

MUVAKKAT MADDE 99. — Bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihte Makine ve Kimya Endüstrisi Kurumunun emekliye tâbi vazifelerinde bulunanların, Türk Hava Kurumu Uçak ve Motor fabrikalarıyla Grup Müdürlüğü aylık ücretli daimî kadrolarında geçen hizmetlerinin en çok on yılı, aynı kanunun muvakkat 65. maddesindeki esaslar dairesinde ve bu kanunun meriyeti tarihinden itibaren altı ay içinde Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığına müracaatta bulunmaları şartıyla, borçlanma yoluyla emeklilik fiilî hizmet müddetlerine eklenir.

Ancak bunların borçlanabilmeleri için, bu kanunun meriyete girdiği tarihteki yaşlarından, emekliliğe tâbi olarak geçmiş hizmetleri ile uçak ve motor fabrikalarında ve grup müdürlüğünde geçmiş hizmet müddetleri indirildikten sonra yaş sayısının 40 'ı geçmemiş olması şarttır.

MADDE 2: Bu kanun neşri tarihinden itibaren mer'idir.

MADDE 3: Bu kanun hükümlerini icraya İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

Zeren'in sunmuş olduğu bu teklif kabul edilmiştir.¹⁴²

3.5.9. 1455 Sayılı Askeri Memurlar Hakkındaki Kanuna Muvakkat Bir Madde Eklenmesine Dair Kanun Hakkında Sorusu

1951 yılından itibaren yürürlüğe giren 1076 sayılı ihtiyat zabıtları ve ihtiyat askeri memurları Kanunu'nun 29. maddesi çerçevesinde, kumanda mevkileri dışında görevlendirilmek üzere orduya alınan yedek subaylara ilişkin uygulamaları mercek altına almıştır. Zeren, özellikle 1955-1956 yılları arası orduya katılan yedek subayların, bu maddede öngörülen düzenlemeler kapsamında derhal terfi ettirilip ettirilmeyeceği hususunu sorgulamıştır. Söz konusu dönemdeki uygulamalara dair hukukî yorumların ve idari takdirlerin ne şekilde şekillendiğini merak eden Zeren, bu çerçevede kanunun lafzı ile uygulama arasındaki olası farklılıklara dikkat çekmiştir. Ayrıca, ilgili yasal düzenlemenin muğlak ifadeler içermesi nedeniyle, bu subayların terfi süreçlerinin hangi esaslara göre yürütüldüğü konusunun açıklığa kavuşturulması gerektiğini vurgulamıştır.¹⁴³

¹⁴² Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, X. Dönem, Cilt. 13, 90. Birleşim, 16.07.1956, s.324.

¹⁴³ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, X. Dönem, Cilt. 11, 61. Birleşim, 04.05.1956, s.272.

3.5.10. Uçuş Esnasında Malul Kalan İki Uçucu Makiniste Maluliyet Dereceleri Üzerinden Maaş Tahsisi Hakkında Kanun Teklifi

Mustafa Zeren, Türkiye Büyük Millet Meclisine bu teklifi sunmuş, ancak araştırma sürecinde teklifin ayrıntılarına dair herhangi bir belgeye ulaşamamıştır.¹⁴⁴

3.5.11. Millî Müdafaa Vekaletince Taşınmaz Yetkisi Kanunu Hakkında Görüşleri

Mustafa Zeren, Harbiye Mektebinin Türk milletinin manevi değerleri arasında önemli bir yere sahip olduğunu vurgulamıştır. Bu kurum yalnızca Mustafa Kemal Atatürk gibi bir lideri değil, onun gibi düşünen ve vatani uğruna canını feda eden yüzlerce, binlerce subayı yetiştirmiştir. Zeren, Çanakkale Savaşı'nda hayatını kaybeden muvazzaf ve ihtiyat subaylarının her birini Atatürk'ün taşıdığı değer ve bilinçle özdeşleştirerek anmıştır.

Harbiye Mektebi'nin koridorlarında yer alan şehitlerin isimlerinin sütunlara nakşedilerek yaşatılmasını, milletin manevi hafızasını canlı tutan semboller olarak değerlendiren Zeren, bu sembollerin tarih bilinci açısından büyük önem taşıdığını belirtmiştir. Maddi varlıkların geçiciliğine karşın, bu milletin esas varlığının manevi değerleriyle sürdürülebileceğini dile getirmiştir. Çanakkale Cephesi'ni ve Harbiye Mektebi'nin şehitlerle dolu sütunlarını hatırlattığında, bu değerlere gösterilmesi gereken saygının vicdani bir sorumluluk olduğunu ifade etmiş ve Türk milletinin benliğine, varlığına, tarihine hürmet edilmesi gerektiğini önemle vurgulamıştır.¹⁴⁵

3.5.12. Askeri Memurların Subaylığa Nakilleri Hakkında Kanun ile İlgili Görüşü

Mustafa Zeren, ilgili maddenin düzenlenmesinde temel alınan amacın “tahsilin esas alınması” olduğunu özellikle vurgulamıştır. Orta mektep tahsili görmüş bir bireyin, bu eğitim düzeyi sayesinde yedek subaylık hakkını elde ederek orduya katıldığını belirtmiştir. Zeren'e göre, bu şekilde orduya dahil olan bir kimsenin, zamanla albaylığa hatta generalliğe kadar yükselbilmesi, tahsile verilen önemin göz ardı edilmesi anlamına gelecektir. Bu durumun yalnızca söz konusu düzenlemenin ruhuna değil, genel ilkelere de aykırı olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca, sivil yaşamda da tahsilin esas alındığını hatırlatarak, benzer bir tutarlılığın askeri yapı içinde de korunması gerektiğini savunmuştur. Bu nedenle, uygulamada herhangi bir ikilik veya çelişki yaratılmaması gerektiğine dikkat çekmiştir.¹⁴⁶

¹⁴⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, X. Dönem, Cilt. 12, 82. Birleşim, 27.06.1956, s.519.

¹⁴⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, X. Dönem, Cilt. 13, 85. Birleşim, 04.07.1956, s.61.

¹⁴⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, X. Dönem, Cilt. 13, 89. Birleşim, 13.07.1956, s.291.

3.5.13. Orman Kanunu Hakkında Görüşleri

Mustafa Zeren konuşmasında, özel ormanlar üzerindeki vergi uygulamalarını hukuk perspektifinden ele alarak eleştirmiştir. Öncelikle, ormanlarla ilgili vergi düzenlemelerinin çoğunlukla ormancılık kökenli uzmanlarca tartışıldığını belirtmiş, bu alanda hukukçuların da söz olması gerektiğini vurgulamıştır. Zeren, mahsulat-ı araziye üzerinden alınan toprak vergisinin, özel ormanlardan elde edilen orman ürünlerine teşmil edilmesinin hukukî bir tutarsızlık teşkil ettiğini ifade etmiştir. Bu doğrultuda, eğer tarımsal ürünler üzerinden vergi alınmaması bir prensip olarak benimsenmişse, aynı ilkenin orman ürünleri için de geçerli olması gerektiğini savunmuştur. Aksi takdirde, belirlenen anayasal ilkelerin ihlali söz konusu olacaktır.

Zeren, ayrıca geçmişte yürürlüğe giren ve bu ilkeye aykırı olan hükümlerin, yasa yeniden düzenlenirken gözden geçirilip kaldırılmasının zaruri olduğunu dile getirmiştir. Konuşmasının devamında, özel ormanlarda meydana gelebilecek yangınların devlet tarafından söndürülmesi haline oluşacak masrafların bir vergi gerekçesi olarak öne sürülmesine karşı çıkmıştır. Zeren'e göre bu masrafların doğrudan doğruya orman sahibi tarafından karşılanması mümkündür ve bu durum bir hizmet bedeli çerçevesinde değerlendirilebilir. Ancak bu gerekçeye dayanarak genel bir vergi alınmasının hukuken isabetli olmadığını ifade etmiştir.

Son olarak Zeren, orman sevgisinin toplumsal düzeyde teşvik edilmesinin ve özel orman sahiplerinin desteklenmesinin gerekliliğine dikkat çekmiş, bu amaç doğrultusunda söz konusu maddenin yeniden gözden geçirilmesini teklif etmiştir.¹⁴⁷

3.5.14. Türk Hava Kurumu'nun Havacılık Haftasında Mektup ve Telgraflara

Havacılığa Yardım Pulu Yapıştırılması Hakkında Kanun Teklifi

Mustafa Zeren, Türkiye Büyük Millet Meclisine bu teklifi sunmuş, ancak araştırma sürecinde teklifin ayrıntılarına dair herhangi bir belgeye ulaşamamıştır.¹⁴⁸

¹⁴⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, X. Dönem, Cilt. 13, 99. Birleşim, 25.08.1956, s.682.

¹⁴⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, X. Dönem, Cilt. 17, 35. Birleşim, 06.02.1957, s.59.

IV. BÖLÜM

4. ON BİRİNCİ DÖNEM DEMOKRAT PARTİLİ AMASYA MİLLETVEKİLLERİNİN TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİNDEKİ FAALİYETLERİ (01.11.1957- 25.05.1960)

4.1. Faruk Çöl

XI. Dönem meclis çalışmaları kapsamında Ziraat Encümeni'nde görev almıştır.¹⁴⁹

4.2. Hamit Koray

XI. Dönem meclis çalışmaları kapsamında Maliye Encümeni'nde görev almıştır.¹⁵⁰

Ancak, 4 Mayıs 1959 tarihinde Kemal Eren ile hazırlamış olduğu 1 adet teklifi vardır. Bu teklif, “İdare Hususiye-i Vilayet Kanunu'nun 3 Nisan 1329 tarihli kanunla tadil edilen 80. maddesine bir fıkra eklenmesi ve bu kanuna bir madde ile bir muvakkat madde ilavesi hakkında” olup Dahiliye ve Bütçe Encümenlerine sunulmuştur.¹⁵¹

4.3. Hüseyin Özbay

XI. Dönem meclis çalışmaları kapsamında Gümrük ve İnhisarlar Encümeni'nde görev almıştır.¹⁵²

4.4. İsmet Olgaç

XI. Dönem meclis çalışmaları kapsamında Hariciye Encümeni'nde görev almıştır.¹⁵³

4.5. Kemal Eren

XI. dönemde sekiz defa söz almış, bir defa teklifte bulunmuş, bir defa önerge vermiştir.

İlk söz aldığı tarih 7 Nisan 1958'de “Taşova kazasının Tekke Nahiyesi Müdürü hakkında Arzuhal Encümenince ittihaz olunan karar” dolayısıyla olmuştur. İkinci söz aldığı tarih, 12 Mayıs 1958'de “Türkiye Öğretmenler Bankası Türk Anonim Şirketi Kuruluş Kanunu” dolayısıyla, üçüncü söz aldığı tarih 19 Kasım 1958'de “6010 Sayılı kanunun ek birinci

¹⁴⁹ Prof. Dr. Zühtü Arslan, Türk Parlamento Tarihi, XI. Dönem, (1957-1960), Cilt 3, s.481.

¹⁵⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, XI. Dönem, Cilt. 10, 2. Birleşim, 16.11.1959, s.35

¹⁵¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, XI. Dönem, Cilt. 9, 63. Birleşim, 04.05.1959, s.2.

¹⁵² Prof. Dr. Zühtü Arslan, Türk Parlamento Tarihi, XI. Dönem, (1957-1960), Cilt 3, s.110.

¹⁵³ Prof. Dr. Zühtü Arslan, Türk Parlamento Tarihi, XI. Dönem, (1957-1960), Cilt 3, s.489.

maddesinin değiştirilmesi ve bu kanuna bir madde eklenmesi hakkında” olmuştur. Devamında 8 Aralık 1958’de “Kaymakam ve Nahiye müdürlerine verilecek temsil ödeneği hakkındaki 5027 sayılı kanunda değişiklik”, 29 Nisan 1959’da “Futbol müsabakalarında müşterek bahisler hakkındaki kanun”, 24 Şubat 1960’da “Devlet Şurası reisliği 1960 yılı bütçesi”, 4 Mayıs 1960’da “1580 Sayılı Belediye kanununa yeni bir madde eklenmesine dair kanun teklifi” ve yine aynı tarihte son olarak “1580 sayılı belediye kanununun 7078 sayılı kanunla muaddel yedinci maddesinin değiştirilmesi hakkında kanun teklifi” konularında söz almıştır.

Teklifi, 4 Mayıs 1959’da Hamit Koray ile, “İdare Hususiye-i Vilayet kanununun 3 Nisan 1329 tarihli kanunla muaddel 80. maddesine bir fıkra ile bu kanuna bir madde ve bir muvakkat madde ilavesi hakkında” Dahiliye ve Bütçe Encümenlerine sunmuşlardır.

4.5.1. Taşova Kazasının Tekke Nahiyesi Müdürü Hakkında Arzuhal Encümenince İttihaz Olunan Karar Hakkında Görüşleri

Nahiye Müdürü Hilmi Savcı hakkında alınan karar dolayısıyla söz almış, ismi geçen nahiye müdürünün halihazırda bir kazanın nahiyesinde görevine devam ettiğini belirtmiştir. Söz konusu müdürün affı talep edilen mahkûmiyetle ilgili suçu Amasya’ya gelmeden önce başka bir kazada işlediğini ifade etmiştir. Bu nedenle olayın mahiyetinin seçim bölgesiyle hiçbir ilgisinin bulunmadığını vurgulamıştır.

Eren, söz konusu şahsın bir müddeiumumiye (savcıya) fiilen ve sözlü olarak hakarete ve tecavüzde bulunduğunu kabul etmiş, bu fiilin hiçbir surette savunulacak bir yönü olmadığını dile getirmiştir. Ancak şahsı 5-6 ay önce Taşova’da kaymakamlık vekilliği yaparken tanıdığını; kendisinin ciddi, çalışkan, dürüst ve görevine bağlı biri olarak gözlemlediğini ifade etmiştir. Ayrıca bulunduğu kaza çevresinde sevilen bir memur olduğunu da belirtmiştir. İçişleri mensuplarının da bildiği üzere iyi bir nahiye müdürü bulmanın oldukça güç olduğuna dikkat çeken Eren, bu hususta valiyle görüştüğünü ve valinin ’de aynı kanaatte olduğunu söylemiştir. Hatta mümkünse bu kişinin kaymakam yapılmasının faydalı olacağını böylece kamu hizmeti açısından daha fazla yarar sağlayacağını dile getirmiştir. Ancak geçmişte yaşanan bir olaydan dolayı dokuz ay hapis cezasına çarptırıldığını, bu cezanın affı için Türkiye Büyük Millet Meclisine başvurulduğunu ifade etmiştir.

Eren, kişiyle birebir temas kurduğunu ve onun mahcup bir şekilde yaşadıklarını kendisine anlattığını aktarmıştır. İşlenen suçun savunmasını yapmadığını ve olayın ayrıntılarını tam olarak bilmediğini ifade eden Eren, her ne sebeple olursa olsun bu suçu işlediğini ve kişinin pişmanlık duyduğunu belirtmiştir. Mahkûmiyet süresinin altı ayı geçtiği için, kişinin

memuriyetten çıkarılacağını ve mesleğin nitelikli bir eleman kaybedeceğini, öte yandan altı nüfuslu bir ailenin de perişan olacağını dile getirmiştir. Bu bağlamda mahkûmiyetin kaldırılmasının faydadan ziyade bir mazeret teşkil ettiğini savunmuştur.¹⁵⁴ Sonuç olarak, Hilmi Savcı'nın mahkûm olduğu cezanın hafifletilmesine ilişkin talep Kemal Eren tarafından gündeme getirilmiş fakat bu kapsamda arzuhal encümeninin affı kabul etmeyen mazbatasının reddi teklif edilmiş, ancak yapılan oylama sonucunda teklif reddedilmiş ve böylece affın kabul edilmediği rapor geçerli kalmıştır.

4.5.2. Türkiye Öğretmenler Bankası Türk Anonim Şirketi Kuruluş Kanunu Hakkında Görüşleri

Kemal Eren, öğretmenlere mesken teminini hedefleyen bu kanun layihasının amacını takdirle karşıladığını belirtmiştir. Ancak, bir banka kurmanın kolay bir iş olmadığını, bunun mali ve iktisadi bir müessese olduğunu vurgulamıştır. Eren, böylesi bir kurumun ancak mali ve iktisadi yeterliliğe sahip kurucular tarafından sağlıklı bir şekilde işletilebileceğini ifade etmiştir. Bu bağlamda, öğretmenlerin doğrudan bir banka kurup işletmesini sakıncalı bulduğunu dile getirmiştir. Amacın öğretmenlere mesken temini olduğunu göz önünde bulundurarak, bu hedefin mevcut bir banka ile iş birliği kurularak da gerçekleştirilebileceğini savunmuştur. Özellikle İmar ve İskân Vekaletine bağlanan Emlak Kredi Bankası örneğini vererek, bu banka ile teşriki mesai yapılmasının hem hukuken mümkün olduğunu hem de yeni bir banka kurma külfetinden kurtulmak açısından daha makul bir yol olabileceğini ileri sürmüştür. Nitekim bazı kurumların da benzer yöntemleri tercih ettiğini, örneğin işçi sigortalarının Emlak Kredi Bankasına kaynak sağlayarak işçilerine mesken yaptırdığını hatırlatmıştır. Eren, bu meselenin daha kapsamlı şekilde tetkik edilmesi halinde, daha olumlu ve kolay bir sonuca ulaşmanın mümkün olabileceğini savunmuştur.¹⁵⁵

4.5.3. 6010 Sayılı Kanun'un Ek Birinci Maddesinin Değiştirilmesi ve Bu Kanuna Bir Madde Eklenmesi Hakkında Görüşleri

Kanun teklifinin komisyonda müzakeresi sırasında, seçim güvenliği bağlamında en yoğun biçimde ele alınan konunun seçmen kütükleri olduğu görülmüştür. Teklifte seçimlerin ertelenmesi yönünde seçmen kütüklerindeki aksaklıkların yanı sıra, Köy Kanunu'nun çıkmak üzere oluşu, seçim tansiyonunun yüksekliği, seçim masrafları ve çeşitli diğer gerekçeler de ileri

¹⁵⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, XI. Dönem, Cilt. 3, 56. Birleşim, 07.04.1958, s.195.

¹⁵⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, XI. Dönem, Cilt. 4, 67. Birleşim, 12.05.1958, s.119.

sürülmüştür. Ancak seçim komisyonu bu gerekçeler arasında yalnızca seçmen kütüklerindeki eksiklikleri seçimlerin ertelenmesi için yeterli bir neden olarak değerlendirmiştir.

Komisyon üyesi Kemal Eren, bu noktada yaptığı konuşmada seçim hakkına sahip bir vatandaşın kendi kusurundan kaynaklanmayan nedenlerle oy kullanamamasını son derece vahim bir durum olarak nitelendirmiştir. Eren'e göre seçmen kütüklerinin güvenilirliği sağlanmadan diğer seçim unsurlarından söz etmek hem yersiz hem de faydasızdır.

Eren, seçim kütüklerinin düzenlenmesine ilişkin mevzuatın belirli eksiklikler taşıdığını kabul etmiş, ancak bu eksikliklerin büyük oranda uygulamadan kaynaklandığını savunmuştur. Zira seçim listeleri yasal olarak mahalle muhtarlıkları tarafından hazırlanmakta, hâkim onayından geçerek ilan edilmekte ve vatandaşların itirazları doğrultusunda mahkeme kararlarıyla güncellenmektedir. Bu listeler son olarak sandık kurallarına iletilmektedir. Eren, bu sürecin teorik olarak kabul edilebilir olmakla birlikte ülke gerçekliğinde tam anlamıyla uygulanmadığını ifade etmiştir. Ayrıca Türkiye'de seçmen kütüklerinin ancak 1950 yılından itibaren sistematik bir biçimde düzenlenmeye başladığını, takip eden seçimlerde ise sürekli değişiklik ve eklemelere maruz kaldığını hatırlatmıştır. Bu sebeple, sağlıklı bir seçimin ön şartı olarak seçmen kütüklerinin memleketin bünyesine en uygun şekilde düzenlenmesi ve ancak bu sürecin tamamlanmasının ardından halkın seçime davet edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Nitekim bu görüş komisyondaki muhalefet partilerine mensup üyeler tarafından da paylaşılmıştır.

Eren, konuşmasının devamında 1946 seçimlerinde önemli bir kazadan kaymakam olarak görev yaptığını ve o dönemde yaşanan olaylara doğrudan tanıklık ettiğini ifade etmiştir. Her ne kadar mesleki etik gerekçesiyle maruz kaldığı baskılara dair detayları paylaşmamayı tercih etmişse de milletvekillerinin ısrarı sonucu, o dönemim valileri, Cumhuriyet Halk Partisi müfettişleri ve çeşitli yerel idarecilerin Cumhuriyet Halk Partisinin seçimleri kazanması yönünde kamu görevlileri üzerinde baskı kurduklarını belirtmiştir. Eren'in bu değerlendirmeleri bir milletvekilinin Türkiye Büyük Millet Meclisinde idare amirlerinin taraf tuttuğuna dair sözlerine cevaben dile getirdiği görülmüştür.¹⁵⁶

4.5.4. Kaymakam ve Nahiye Müdürlerine Verilecek Temsil Ödeneği Hakkında

5027 sayılı kanunun birinci maddesine bağlı cetvelde değişiklik yapılmasına dair kanun teklifinin teşkil edilecek Muvakkat Encümende görüşülmesine dair takirde söz almıştır.

¹⁵⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, XI. Dönem, Cilt. 5, 4. Birleşim, 19.11.1958, s.163-164.

Kemal Eren, yaptığı konuşmada tazminatların arttırılmasına yönelik sunulan kanun tekliflerinin mahiyet itibarıyla birbirine benzediğine dikkat çekmiştir. Hâkim tazminatlarına ilişkin düzenlemeleri memnuniyetle kabul ettiklerini ve bu doğrultuda gerekli artışları gerçekleştirdiklerini belirtmiştir. Ayrıca divan-ı muhasebat mensuplarının ve askeri hakimlerin tazminatlarını arttırmayı amaçlayan kanun tekliflerinin de muvakkat encümene havale edildiğine değinmiştir. Eren, gündemdeki teklifin de aynı nitelikte olduğunu ifade ederek, bu teklifin diğerlerinden ayrılarak olağan mecraya sevk edilmesinin mantıklı olmadığını savunmuştur. Şayet diğer tekliflerin doğrudan yasalaşması mümkün olsaydı, bu teklife de itiraz etmeyeceklerini vurgulamıştır. Ancak tazminat artışlarına ilişkin tekliflerin muvakkat encümende müzakere edilmesi benimsendiğine göre, bu teklifin de aynı usule tâbi tutulmasının uygun olacağını dile getirmiştir.

Konuşmasında bir başka noktaya da temas eden Eren, bir kaymakam muavinine 400 TL maaş verilirken bir kaymakamın bu miktarı alamamasının makul olmadığını belirtmiştir. Bu gerekçeyle, teklifin süratle ve usulünce sonuçlandırılabilmesi için muvakkat encümende görüşülmesini, olumlu ya da olumsuz bir neticeye bağlanmasının ise nihayetinde Türkiye Büyük Milleti Meclisinin takdirinde olduğunu ifade etmiştir.¹⁵⁷

4.5.5. Futbol Müsabakalarında Müşterek Bahisler Tertibi Hakkındaki Kanun'la İlgili Görüşleri

Kemal Eren, bu konuyla ilgili yaptığı konuşmasında hükümet tarafından önerilen üçüncü maddeye dikkat çekmiştir. Bu maddeyle, müşterek bahislerden elde edilecek hasılatın yüzde beşini geçmemek kaydıyla belirli bir miktarının belediyelere bırakılmasının öngörüldüğünü belirtmiştir. Ancak Adliye ve Bütçe Encümenleri tarafından bu düzenlemenin metinden çıkarıldığını ifade etmiştir.

Eren, yüksek makamların da bildiği üzere, belediyelerin beden terbiyesi bölge müdürlüklerine zaten bir hisse ayırmakta olduklarını hatırlatmıştır. Bu bağlamda hiç olmazsa hükümetin öngördüğü şekilde hasılatın yüzde beşini aşmayacak bir payın belediyelere tahsis edilmesi halinde, belediyelerin bu alandaki hizmetlerini daha etkin şekilde yürütebileceklerine işaret etmiştir. Hükümetin teklifinin de bu yönde olduğunu vurgulamıştır.

Konuşmasının sonunda söz konusu hükümet teklifinin üçüncü madde olarak kabul edilmesini rica ettiğini de ifade etmiştir.¹⁵⁸

¹⁵⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, XI. Dönem, Cilt. 6, 12. Birleşim, 08.12.1958, s.81.

¹⁵⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, XI. Dönem, Cilt. 8, 62. Birleşim, 29.04.1959, s.445.

4.5.6. İdare Hususiye-i Vilayet Kanunu'nun 3 Nisan 1329 Tarihli Kanunla Muaddel

Madde Eklenmesi Hakkında Kanun Teklifi

Hamit Koray ile, 3 Nisan 1329 tarihli kanunla muaddel 80. maddesine bir fıkra ile bu kanuna bir madde ve bir de muvakkat madde ilavesi hakkında (Dahiliye, Maliye ve Bütçe Encümenlerine) kanun teklifinde bulunmuşlardır. Fakat teklif, komisyonda değerlendirilmiş olmakla birlikte Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu gündemine taşınmamıştır.¹⁵⁹ Söz konusu teklifin temel amacı İdare-i Umumiye- Vilayet Kanunu'nun özellikle il özel idaresi hükümlerine dönük bazı maddelerini günün ihtiyaçlarına göre geliştirmek ve il özel idaresinin mali ve idari yapısını yeniden düzenleyerek yerel idarenin yetki ve sorumluluk alanlarını genişletmektir. Bu kapsamda teklif:

- İl özel idaresinin işleyişine dair 80.maddeye bir fıkra eklenmesini,
- Kanuna yeni bir madde ve geçici bir madde (muvakkat madde) ilave edilmesini,
- Yerel idarelerde karar ve uygulama süreçlerinin belirli esaslara bağlanmasını,
- İl genel meclisi ve encümenin yetki çerçevesinin netleştirilmesini hedeflemiştir.

4.5.7. Devlet Şurası Reisliği 1960 Yılı Bütçesi Hakkında Görüşleri

Demokrat Parti meclis grubu adına söz almış konuşmasında, Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun 51. maddesi gereğince kurulan Şura-ı Devlet'in kuruluş amacı, gelişim süreci ve karşılaştığı sorunları detaylı şekilde ele almıştır. Eren, devlet şurasının kurulmasından itibaren kendisine tevdi edilen görevleri liyakat ve ehliyetle yerine getirmeye gayret ettiğini, ancak zamanla artan iş yükü nedeniyle müracaatların zamanında sonuçlandırılmadığını ve bu durumun hem idare hem de vatandaş açısından hukuk güvenliğini olumsuz etkilediğini belirtmiştir. Bu soruna çözüm arayışlarının bir sonucu olarak 1946 yılında çıkarılan 4909 sayılı kanunla Şuranın teşkilat yapısından genişlemeye gidildiğini ve daha verimli bir çalışma düzeninin hedeflendiğini ifade etmiştir. Ancak buna rağmen, iş hacminin her geçen yıl artış göstermesi nedeniyle mevcut kadro ve düzenlemelerin yetersiz kaldığına değinmiştir. Eren, iş yükündeki bu artışı; kanunlarda yapılan değişiklikler, yeni idari ve mali düzenlemeler ile vatandaşın hak arama bilincindeki gelişmelere bağlamıştır. Bu gelişmelerin, toplumun sürekli gelişen ve dinamik yapısının bir göstergesi olduğunu vurgulamıştır.

¹⁵⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, XI. Dönem, Cilt. 9, 63. Birleşim, 04.05.1959, s.2.

Özellikle 1950 yılından itibaren yürürlüğe giren vergi mevzuatı, belediye imar ve iskân alanlarındaki düzenlemeler, öğretmenlerin özlük haklarına ilişkin iyileştirmeler ve askeri personelin işlerinin idari yargıya devri gibi konuların Şuraya ciddi yük getirdiğini belirtmiştir. Eren, bu gelişmelerin kurumun hem denetim hem de karar verme alanlarını genişlettiği dile getirmiştir. Bu yoğun iş yükünü karşılamak ve daha etkin bir hizmet sunmak amacıyla 7354 sayılı kanunla üç yeni dairenin ihdas edildiğini bazı formalitelerin kaldırıldığını ve hem halkı hem de idareyi gereksiz zaman ve emek kaybından kurtarmaya yönelik düzenlemeler yapıldığını ifade etmiştir. Ayrıca, Şura üyelerinin mali haklarının adli yargı üyeleriyle eşitlenmesi amacıyla 6716 sayılı kanunla tahsisat iyileştirmesi yapıldığını, bu tahsisatın zamanla günün koşullarına uygun şekilde yeniden düzenlendiğini aktarmıştır.

Eren ayrıca, Şuranın fiziki koşullarına da değinmiş, İstatistik Umum Müdürlüğü'nün başka bir binaya taşınmasıyla mevcut binanın tamamen Şuraya tahsis edildiğini ve 1960 bütçesinde yeni bir bina yapımı için bir milyon TL ödenek ayırdığını memnuniyetle karşıladıklarını belirtmiştir. Konuşmasının sonunda Eren, bu zor koşullar altında üstün bir gayret ve fedakarlıkla görev yapan Devlet Şurası mensuplarını, grubunun adına saygıyla selamladığını ifade etmiştir.¹⁶⁰

4.5.8. 1580 Sayılı Belediye Kanunu'na Yeni Bir Madde Eklenmesine Dair Kanun Hakkında Görüşleri

Dahiliye Encümeni Mazbata Muharriri olarak söz almıştır. Kemal Eren, belediye kanununa yeni bir madde eklenmesine dair yapılan teklifte yönelik görüşlerinde, esasen önerilen hususların mevcut maddeler içerisinde zaten dahil olduğunu belirtmiştir. Eren, bir yerleşim yerinin belediye hudutları dışında kalması durumunda, söz konusu alanın ya bir köy sınırı ya da başka bir komşu belediyenin sınırları içerisinde yer alacağını ifade etmiştir. Bu bağlamda alanın meskûn olup olmamasına göre farklı hükümlerin kanunda zaten yer aldığını vurgulamıştır.

Gayrimeskun bir yerin köy hudutları içinde bulunması halinde, bu alanın İcra Vekilleri Heyeti kararı ile tespit edilmesi gerektiğine değinmiştir. Eğer söz konusu yer meskûn bir alana dönüşüyor ve başka bir mahallenin sınırları içinde kalıyorsa bu durumda ya o mahalleden ayrıldığı ya da o köyün şahsiyeti maneviyesinin ortadan kalktığı sonucunun ortaya çıktığını belirtmiştir. Bu tür bir durumda alanın zaten bir başka mahalle veya belediyenin sınırları içerine dahil olacağını ve bu nedenle ayrıca bir düzenlemeye gerek kalmayacağını savunmuştur.

¹⁶⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, XI. Dönem, Cilt. 12, 46. Birleşim, 24.02.1960, s.348-349.

Eren, teklif edilen düzenlemenin kanunda fazlasıyla mevcut olan hükümleri tekrar etmekten öteye gitmeyeceğini ve bu nedenle metne yeni bir hüküm eklenmesinin gereksiz olacağını ifade etmiştir. Ayrıca bu eklemelerin uygulamada çeşitli yanlışlıklara yol açabileceğine dikkat çekmiş ve maddenin mevcut haliyle korunması gerektiğini özellikle vurgulamıştır.¹⁶¹

4.5.9. 1580 Sayılı Belediye Kanunu’nun 7078 Sayılı Kanun’la Muaddel Yedinci Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Görüşleri

XI. Dönemde Dahiliye Encümeni Mazbata Muharriri olarak söz aldığı son konuşmasıdır. Mevzuatta “meskûn saha” kavramı açık bir şekilde tanımlanmamış olmakla birlikte, bu konuda pratik bir çözüm yolunun benimsendiğine değinmiştir. Komisyon uygulamada kolaylık sağlamak amacıyla meskûn sahayı köy veya belediye sınırları içerisindeki en uç noktada yer alan bina olarak kabul etmeyi uygun bulduğunu söylemiştir. Buna göre mesafe hesaplarında belediye ya da köyün en son evleri arasındaki uzaklık esas alınacaktır.

Trabzon milletvekilinin, bu mesafenin hangi makam tarafından belirleneceğine dair yönelttiği soruya karşılık olarak Eren, kanun teklifinde bu tür müracaatların meclis-i umumiye’ye (belediye meclisine) intikal ettirilmesinin öngörüldüğünü belirtmiştir. Zira, meclis-i umumi müracaatın içeriğini mevcut gelirlerin yeterliliği ile belediye hizmetlerinin sunulup sunulamayacağı gibi hususları değerlendirme yetkisine sahip en yüksek yere merciidir. Dolayısıyla meskûn saha belirleme yetkisi de meclisi-umumiye aittir. Ayrıca, söz konusu işlemlerin tamamlanabilmesi için Devlet Şurasının incelemesi ve ardından Cumhurbaşkanının onayı gerekmektedir. Buradaki “muamele” ifadesiyle kastedilen süreç Devlet Şurasının değerlendirmesi ve Cumhurbaşkanının tasdikidir.

Eren, bu tür müracaatlarda seçmenlerin her birine bireysel tebligat yapılmasının pratikte büyük zorluklara neden olabileceğini ifade etmiştir. Bu nedenle, müracaatların aynı konuya ilişkin olduğu durumlarda dilekçelerde adı ilk sırada yer alan kişinin isminin belirtilmesi ve “arkadaşları” ibaresinin eklenmesiyle toplu tebligat yapılmasının yeterli olacağı kanaatine varıldığını ifade etmiştir.

Mesafenin belirlenmesi konusunda da kafa karışıklığını düzeltmek için, bunun için en makul yöntemin “ufki” mesafe esasına dayandırılması gerektiğini belirtmiştir. Ancak 2500 metrelik bir mesafenin kabul edilmemesi halinde, yerleşim birimleri arasındaki uzaklık arttıkça

¹⁶¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, XI. Dönem, Cilt. 13, 64. Birleşim, 04.05.1960, s.377.

belediye hizmetlerinin sunulmasının da giderek zorlaşacağını ifade etmiştir. Bu meselenin daha önce encümen tarafından da incelendiğini dile getirmiştir. Eren, geçmişte bu mesafenin 500 metre olarak belirlendiğini, sonrasında ise 1500 metreye çıkarıldığını hatırlatmıştır. Ancak mesafenin daha da arttırılmasına encümenin olumlu yaklaşmadığını ve kendisinin de bu artışa onay veremeyeceği kanaatinde olduğunu vurgulamıştır.¹⁶²

4.6. Nazifi Şerif Nabel

XI. Dönem meclis çalışmaları kapsamında Sanayi Encümeni'nde görev almıştır.¹⁶³



¹⁶² Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, XI. Dönem, Cilt. 13, 64. Birleşim, 04.05.1960, s.373-374.

¹⁶³ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, XI. Dönem, Cilt. 5, 2. Birleşim, 14.11.1958, s.43.

SONUÇ

Bu tezde 1950-1960 yılları arasında Demokrat Partinin iktidarı döneminde görev yapmış Amasya milletvekillerinin Türkiye Büyük Millet Meclisindeki faaliyetleri ele alınmıştır. Yapılan incelemeler neticesinde, milletvekillerinin Türkiye Büyük Millet Meclisi'ndeki çalışmalarına katılım düzeylerinde farklılıklar olduğu tespit edilmiştir.

Kemal Eren'in IX, X ve XI. Dönemlerde Türkiye Büyük Millet Meclisinde gündeme getirdiği konular doğrudan toplumun gündelik hayatına etki eden başlıklardır. Bunlardan bazılarına örnek verecek olursak, özellikle “taşkın sulara karşı korunma”, “hayvan hırsızlığının önlenmesi” ve “gayrimenkule tecavüz” gibi kırsal kesimde sık sık karşılaşılan sorunlar üzerine kanun teklifleri vermiştir. Ayrıca 1954 yılı bütçe görüşmelerinde, Samsun-Havza-Merzifon karayolunun bozuk olması nedeniyle ulaşımda yaşanan zorlukları gündeme taşımış, Turhal Şeker Fabrikasının genişletilmesi gerektiğini belirtmiştir. Kamu görevlilerine yönelik saldırılar hakkında da görüş bilirmiştir. Bunların yanı sıra okul hastane ve benzeri yapılara yaşayan kişilerin isimlerinin verilmesini de eleştirmiştir. Bu veriler Kemal Eren'in hem yerel hizmet eksikliklerine hem de genel kamu yönetimi uygulamalarına karşı doğrudan müdahil olduğunu ortaya koymaktadır.

Mustafa Zeren ise X. Dönemde Amasya milletvekili olarak görev yapmış ve teknik içerikli düzenlemeler üzerinde yoğunlaşmıştır. Bunlardan en belirgin olanlara örnek verecek olursak; “Pasaport Kanunu'na ek fıkra önerisi”, “Emekli Sandığı Kanununa geçici madde eklenmesine dair teklifi”, “gayrimenkul kiralara ilişkin düzenlemelere katkısı” ve “Türk Hava Kurumu'nun Havacılık haftasında yardım pulu bastırmasına dair” önerisi, onun yasal mevzuat alanında daha teknik ve çözüm odaklı bir yaklaşım benimsediğini göstermektedir.

Tez kapsamında incelenen diğer Amasya milletvekilleri ise çeşitli oylamalara ve komisyon faaliyetlerine katılmıştır. İsmet Olgaç, Demokrat Parti döneminde yasama faaliyetlerine katkılarıyla dikkat çeken bir diğer Amasya milletvekili olmuştur. Yasama görevini yerine getirirken hem Adalet Komisyonu hem de Karma Komisyon üyesi olarak etkin bir rol üstlenmiş, toplamda kırk üç komisyon toplantısına ve karma komisyonda on dört incelemeye katılmıştır. Yasama süreçlerinde, özellikle Millî Korunma Kanunu'nun 30. maddesi ve gayrimenkul kiralara ilişkin düzenlemeler konusunda yoğun bir mesai harcamıştır. Kiracı-mal sahibi ilişkileri ve kira bedelleri gibi konularda, mevcut düzenlemelerin mal sahiplerini yeterince koruyamadığını savunmuş ve yeni inşaatları teşvik edecek politikaların gerekliliğini vurgulamıştır. Bu bağlamda, 5020 sayılı kanunla değiştirilen Millî Korunma Kanunu'nun ilgili

maddesinin kaldırılmasına yönelik kanun teklifleri ve önergeler sunmuştur. Ayrıca, ticarethanelerin ve meskenlerin serbest bırakılması sürelerinin öne çekilmesi gibi önerilerde bulunmuş ve konuya ilişkin bütçe komisyonu tekliflerine alternatif teklifler getirmiştir. Olgaç'ın konut politikalarına dair değerlendirmeleri, dönemin sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarıyla doğrudan bağlantılı olmuş, kira tahdidinin kaldırılması ve yeni yapılaşmanın teşvik edilmesi yönündeki görüşleriyle konut arzının artırılmasına katkı sunmayı amaçlamıştır. Bunun yanında, Amasya'nın sağlık ve eğitim alanındaki ihtiyaçlarına yönelik soru önergeleriyle de bölgesel kalkınmaya katkı sağlamayı hedeflemiş; örneğin Amasya Memleket Hastanesinin kullanım biçimi ve Merzifon'da bir kolej açılmasına dair önerileriyle dikkat çekmiştir. Tüm bu faaliyetleriyle İsmet Olgaç, Demokrat Parti döneminde yasama süreçlerine yalnızca ulusal ölçekte değil, yerel meseleler bağlamında da anlamlı katkılar sunmuş ve temsil ettiği bölgenin taleplerini Meclis gündemine taşımada aktif bir rol oynamıştı Hamit Koray ise Demokrat Parti iktidarı döneminde yasama faaliyetlerinde hem komisyon çalışmaları hem de yazılı soru önergeleri ve kanun teklifleriyle dikkat çekici bir etkinlik göstermiştir. IX., X. ve XI. Dönemlerde başta Maliye, Ticaret, Gümrük ve Tekel komisyonları olmak üzere çeşitli komisyonlarda görev almış; özellikle mali ve ekonomik konulara ilişkin yasa tasarılarının hazırlanması ve incelenmesinde doğrudan katkı sağlamıştır. Amasya'nın yerel sorunlarını ve bölgesel kalkınma taleplerini Türkiye Büyük Millet Meclisinin gündemine taşımada da etkin bir rol üstlenmiştir. Çeltek kömür sahasının tükenişi ve yeni maden sahalarının işletmeye açılması, Amasya'da Emlâk Kredi Bankası şubesinin açılması, bölgedeki tütün üreticilerinin sorunları ve yeraltı sularının sulama amaçlı değerlendirilmesi gibi konulara dair verdiği soru önergeleri, onun bölge halkının ekonomik ve sosyal refahını önceleyen bir temsil anlayışı benimsediğini göstermektedir. Ayrıca, İdare-i Umumiye Kanunu ve il özel idaresine yönelik yapısal düzenlemeler konusundaki kanun teklifleriyle de yerel yönetimlerin güçlendirilmesine katkı sunmayı hedeflemiştir. Tüm bu yönleriyle Hamit Koray, dönemin yasama süreçlerinde yalnızca Amasya'nın değil, aynı zamanda Türkiye'nin ekonomik ve idari meselelerine yönelik çözüm arayışlarında aktif bir konumda bulunmuş, yasama faaliyetlerinin şekillenmesinde anlamlı bir rol üstlenmiştir.

Sonuç olarak Amasya milletvekillerinin yasama faaliyetlerinin yalnızca kendi bölgelerinin sorunlarını dile getirmekle sınırlı kalmadığı, dönemin siyasal ve toplumsal dönüşümlerine uyum sağlayarak ulusal düzeyde de etkili oldukları tespit edilmiştir. Demokrat Parti döneminde kırsal kesimin temsil biçimleri ve bu temsilin yasama faaliyetlerine yansımaları bakımından Amasya milletvekillerinin çalışmaları, dönemin yerel temsile yüklediği anlam ve işlev açısından dikkate değer bir örnek teşkil etmektedir. Bu çalışmanın, hem Demokrat Parti

dönemi yerel temsil anlayışını hem de kırsal milletvekillerinin yasama sürecindeki rollerini inceleyen yeni araştırmalara zemin oluşturmaları beklenmektedir.



KAYNAKÇA

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ TUTANAK DERGİSİ

- Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, IX. Dönem, 1. Cilt, Ankara, 1950.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, IX. Dönem, 4. Cilt, Ankara, 1951.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, IX. Dönem, 5. Cilt, Ankara, 1951.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, IX. Dönem, 6. Cilt, Ankara, 1951.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, IX. Dönem, 7. Cilt, Ankara, 1951.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, IX. Dönem, 9. Cilt, Ankara, 1951.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, IX. Dönem, 10. Cilt, Ankara, 1951.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, IX. Dönem, 12. Cilt, Ankara, 1952.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, IX. Dönem, 13. Cilt, Ankara, 1952.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, IX. Dönem, 14. Cilt, Ankara, 1952.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, IX. Dönem, 16. Cilt, Ankara, 1952.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, IX. Dönem, 18. Cilt, Ankara, 1952.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, IX. Dönem, 19. Cilt, Ankara, 1953.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, IX. Dönem, 20. Cilt, Ankara, 1953.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, IX. Dönem, 22. Cilt, Ankara, 1953.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, IX. Dönem, 24. Cilt, Ankara, 1953.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, IX. Dönem, 26. Cilt, Ankara, 1953.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, IX. Dönem, 28. Cilt, Ankara, 1954.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, IX. Dönem, 29. Cilt, Ankara, 1954.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, X. Dönem, 1. Cilt, Ankara, 1954.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, X. Dönem, 2. Cilt, Ankara, 1954.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, X. Dönem, 3. Cilt, Ankara, 1954.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, X. Dönem, 4. Cilt, Ankara, 1956.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, X. Dönem, 5. Cilt, Ankara, 1955.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, X. Dönem, 7. Cilt, Ankara, 1955.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, X. Dönem, 9. Cilt, Ankara, 1956.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, X. Dönem, 10. Cilt, Ankara, 1956.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, X. Dönem, 11. Cilt, Ankara, 1956.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, X. Dönem, 12. Cilt, Ankara, 1956.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, X. Dönem, 13. Cilt, Ankara, 1956.

- Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, X. Dönem, 15. Cilt, Ankara, 1956.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, X. Dönem, 16. Cilt, Ankara, 1957.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, X. Dönem, 17. Cilt, Ankara, 1957.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, X. Dönem, 17. Cilt, Ankara, 1957.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, X. Dönem, 20. Cilt, Ankara, 1957.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, XI. Dönem, 3. Cilt, Ankara, 1958.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, XI. Dönem, 4. Cilt, Ankara, 1958.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, XI. Dönem, 5. Cilt, Ankara, 1958.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, XI. Dönem, 6. Cilt, Ankara, 1958.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, XI. Dönem, 8. Cilt, Ankara, 1959.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, XI. Dönem, 9. Cilt, Ankara, 1959.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, XI. Dönem, 12. Cilt, Ankara, 1960.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, XI. Dönem, 13. Cilt, Ankara, 1960.

BASIL I ESERLER

- ARSLAN, Zühtü, Türk Parlamento Tarihi Türkiye Büyük Millet Meclisi- XI. Dönem (1957-1960), III. Cilt, (Biyografiler), Türkiye Büyük Millet Meclisi Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, No 156, Ankara 2011.
- BİNARK, İsmet, Türk Parlamento Tarihi, TBMM X. Dönem, IV. Cilt, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları No 140.
- DEMİREL, Tanel, Türkiye'nin Uzun On Yılı Demokrat Parti İktidarı ve 27 Mayıs Darbesi, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, (III. Baskı), İstanbul 2021.
- EVSİLE, Mehmet, Demokrat Parti Döneminde Türkiye'de Günlük Hayat, Hiperlink Yayınları, İstanbul 2023.
- EVSİLE, Mehmet, Demokrat Parti İktidarı Döneminde Türkiye Büyük Millet Meclisi Bütçe Görüşmelerinde Demokrasi, Hürriyet ve Kalkınma Konularında Yapılan Tartışmalar, History Studies- International Journal Of History, (9. Baskı), No: 2, Haziran 2017.
- İLERİ, Turgut, "Türkiye Büyük Millet Meclisi Dokuzuncu Yasama Dönemi Amasya Vekillerinden Hamit Koray'ın Parlamento Faaliyetleri ve Meclis Çalışmalarına Katkısı (1950-1954)", The Journal of Academic Social Science Studies 92, 2022.
- ÖZTÜRK, Kazım, Türk Parlamento Tarihi Türkiye Büyük Millet Meclisi- IX. Dönem (1950-1954), VII. Cilt, (Özgeçmişler), Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, No: 18, Ankara 1998.

ÖZTÜRK, Kazım, Türk Parlamento Tarihi Türkiye Büyük Millet Meclisi- X. Dönem (1954-1957), II. Cilt (Özgeçmişler), Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, No:24, Ankara 2000

Türkiye Büyük Millet Meclisi Albümü 1920-2010 Cilt II, Türkiye Büyük Millet Meclisi Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, No: 1, (2. Baskı), Ankara 2010.

YURTOĞLU, Nadir, Demokrat Parti Dönemi Tarım Politikaları ve Siyasi, Sosyal, Ekonomik Hayata Tesirleri, (1950-1960), Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2017.

İNTERNET VE SÜRELİ YAYINLAR

[https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/detay/1273/Seçimler_\(1950-1960\)](https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/detay/1273/Seçimler_(1950-1960)), (Erişim: 15.01.2025).

<https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/6543.pdf> Erişim: 06.04.2025

<https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/8406.pdf> Erişim: 06.04.2025.

<https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/8463.pdf> Erişim: 06.04.2025.

Milletvekili Genel Seçim Arşivi (1950-1977 Yılları Arası Milletvekilliği Genel Seçimleri), (<http://www.ysk.gov.tr>), (Erişim: 16.01.2025).

Milletvekili Genel Seçim Arşivi, IX. Dönem Milletvekili Genel Seçimi, (<https://www.ysk.gov.tr>), (Erişim: 15.01.2025).

Milletvekili Genel Seçim Arşivi, X. Dönem Milletvekili Genel Seçimi, (<https://www.ysk.gov.tr>), (Erişim: 16.01.2025).

Milletvekili Genel Seçim Arşivi, XI. Dönem Milletvekili Genel Seçimi, (<https://www.ysk.gov.tr>), (Erişim: 15.01.2025).

Türkiye Cumhuriyeti Resmî Gazete, 24 Nisan 1952, Sayı: 8093.

Türkiye Cumhuriyeti Resmî Gazete, Millî Korunma Kanunu'nun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun, 27 Şubat 1947, Sayı: 6543.

Türkiye Cumhuriyeti Resmî Gazete, Millî Korunma Kanunu'nun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun, 12 Mayıs 1953, Sayı: 8406.

Türkiye Cumhuriyeti Resmî Gazete, Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Hakkındaki 5434 Sayılı Kanun'a Geçici Bir Madde Eklenmesi Hakkındaki Kanun, 21 Temmuz 1953, Sayı: 8463.

ÖZ GEÇMİŞ**MELİSA AYŞE HANCI****Öğrenim Bilgisi**

Yüksek Lisans 2022-2025	Amasya Üniversitesi Cumhuriyet Tarihi Ana Bilim Dalı Danışman: Prof. Dr. Mehmet EVSİLE
Lisans 2017-2021	Amasya Üniversitesi Tarih Ana Bilim Dalı
